

Implementacija Standarda kvaliteta rada u predškolskim ustanovama – zbornik radova

Sarajevo, 2025.

AGENCIJA ZA PREDŠKOLSKO,
OSNOVNO I SREDNJE OBRAZOVANJE

Implementacija Standarda kvaliteta rada u predškolskim ustanovama

Zbornik radova

Sarajevo, 2025.

Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje

Naslov:

Implementacija Standarda kvaliteta rada u predškolskim ustanovama - zbornik radova

Izdavač: Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje

Za izdavača:

Maja Stojkić, direktorica Agencije za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje

Urednica:

Hašima Ćurak, stručna savjetnica za predškolski odgoj i obrazovanje

Autorice:

Helmina Murtić, profesorica pedagogije, pomoćnica direktorice Javne ustanove za predškolski odgoj i obrazovanje „Mladost“ Kakanj

Dr. sc. Edita Vuković Antolović, direktorica Javne predškolske ustanove „Ivančica“ Usora

Jasna Jovičić, diplomirani pedagog – master; direktorica Obdaništa i zabavišta „Naša djeca“ Brčko distrikt BiH

Dževida Šakrak, magistra predškolskog odgoja, odgajateljica u Obdaništu i zabavištu „Naša djeca“ Brčko distrikt BiH

Alma Mesić profesorica predškolskog odgoja, odgajateljica u Javnoj ustanovi „Dječije obdanište i dom učenika“ Bosanska Krupa

Lejla Kasumović Islambegović, magistra predškolskog odgoja i obrazovanja, Udruženje mladih za komunikaciju i kreativno učenje „Creativus“, Sarajevo

Lektorica:

Nataša Kokoruš, stručna savjetnica za bosanski, hrvatski i srpski jezik

Recenzentice:

Dr. sc. Marina Zeleničić, stručna savjetnica za predškolski odgoj u Zavodu za školstvo Mostar

Dr. sc. Naira Jusufović, stručna savjetnica za oblast obrazovanja u Pedagoškom zavodu Zenica

DTP:

Branka Zvečevac, referent-specijalist za grafički dizajn

CIP

ISBN

Online izdanje

Sarajevo, 2025.

Napomena: Rukopisi su objavljeni na jezicima autora.

Sadržaj

<i>PREDGOVOR</i>	5
1. <i>ANALIZA I IMPLEMENTACIJA STANDARDA KVALITETA RADA U JAVNOJ USTANOVI ZA PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE „MLADOST“ KAKANJ</i> <i>Helmina Murtić</i>	7
2. <i>DOPRINOS ODGOJITELJA, RAVNATELJA I STRUČNIH SURADNIKA U STVARANJU POZITIVNE KLIME U PREDŠKOLSKOJ USTANOVI</i> <i>Edita Vuković Antolović</i>	27
3. <i>УЛОГА ДИРЕКТОРА У РАЗВОЈУ ВРТИЋА</i> <i>Јасна Јовичић</i>	43
4. <i>RAZVOJ INTEGRISANOG KURIKULUMA KROZ PROJEKTNI RAD</i> <i>Dževida Šakrak</i>	59
5. <i>PRIMJENA STANDARDA KVALITETA RADA PREDŠKOLSKIH USTANOVA KAO TEMELJ ZA UNAPREĐENJE RADA S DJECOM</i> <i>Alma Mesić</i>	73
6. <i>CREATIVUS INTEGRISANI KURIKULUM ZA DJECU UZRASTA OD 2 DO 6 GODINA</i> <i>Lejla Kasumagić-Islambegović</i>	92
<i>POPIS SLIKA</i>	109
<i>POPIS TABELA</i>	111
<i>PRILOZI</i>	113

Zbornik radova primjera dobre prakse je predstavljen kao tematska publikacija o primjeni Standarda kvaliteta rada predškolskih ustanova, obuhvata autorske radove šest autorica koje, svaka iz svoje profesionalne uloge, oslikava autentičan pristup u procesu primjene Standarda kvaliteta rada u predškolskim ustanovama u kojima djeluju.

U zborniku su objavljeni radovi o srodnoj temi, koja je sagledana iz različitih perspektiva, uz različite kontekstualne faktore, istraživačke pristupe i izvore podataka. Objedinjeni su radovi koji se odnose na primjenu Standarda kvaliteta rada predškolskih ustanova (APOSO, 2022) u praksi, u javnim ustanovama i vrtićima iz nekoliko lokalnih zajednica u Bosni i Hercegovini, uključujući i primjer diversificiranog izvedbenog kurikulumu za predškolski odgoj i obrazovanje koji se koristi u kontekstu neformalnog obrazovanja.

U radu *Analiza i implementacija standarda kvaliteta rada u Javnoj ustanovi za predškolski odgoj i obrazovanje „Mladost“ Kakanj*, prikazana je praksa implementirana od Stručnog vijeća predškolske ustanove, koje je u plan stručnog usavršavanja stručnih radnika, stručnih saradnika i direktora uvrstilo proces samoevaluacije ustanove, koristeći se alatima iz Standarda kvaliteta rada predškolskih ustanova. Projekt implementacije standarda kvaliteta u Javnoj ustanovi „Mladost“ Kakanj fokusirao se na analizu postojećih praksi, uz samorefleksiju i sistematičan pristup razvoju strategija za unapređenje uslova za djecu i zaposlene. Kroz stručna usavršavanja i timski rad, postignuta je veća dosljednost u primjeni pokazatelja standarda kvaliteta. Autorica prepoznaje Standarde kvaliteta rada predškolskih ustanova kao kvalitetan alat za uspostavljanje i unapređenje kvaliteta u predškolskim ustanovama.

Autorica rada *Doprinos odgajatelja, ravnatelja i stručnih suradnika u stvaranju pozitivne klime u predškolskoj ustanovi* nam pruža dublji uvid u to šta jeste pozitivna radna klima na kojoj se temelji kvalitet odgojno-obrazovnog procesa i važnost primjene Standarda kvaliteta rada. U teorijskom dijelu rada su definirane osnovne odrednice klime, njene vrste, a zatim je prikazano kako stručni kadar može dati svoj doprinos u kreiranju pozitivne klime u predškolskoj ustanovi. Predočen je kao dio rezultata istraživanja provedenog u predškolskim ustanovama u Zeničko-dobojskom kantonu i Kantonu Sarajevo, a rađen u okviru neobjavljene doktorske disertacije *Socio-emocionalna klima kao dimenzija kvalitete odgojno-obrazovnog rada u predškolskoj ustanovi*. Rezultati istraživanja ukazuju da su otvorena komunikacija, timski rad i podrška uprave ključni za stvaranje poticajnog okruženja u predškolskoj ustanovi.

Analiza uloge direktora predškolske ustanove u razvoju ustanove, s posebnim naglaskom na primjenu Standarda kvaliteta rada predškolskih ustanova, kreiranje razvojnih planova i uključivanje u međunarodne projekte (poput evropskog projekta eTwinning), kompleksna je tema sagledana upravo iz ove profesionalne uloge, direktorice ustanove kao autorice rada. Direktorice i direktori predškolskih ustanova imaju ključnu ulogu u stvaranju pozitivnog i sigurnog okruženja za djecu i zaposlene te u unapređenju kvaliteta rada ustanove. Rad pod nazivom *Uloga direktora u razvoju vrtića* ističe važnost direktora kao vizionara, finansijskog menadžera, kompetentne stručne osobe i lidera s razvijenim socijalnim i komunikacijskim vještinama.

U ovom zborniku su sadržana tri stručna rada posvećena integrisanom kurikulumu. Autorica rada *Razvoj integrisanog kurikuluma kroz projektni rad* istražuje razvoj integrisanog kurikuluma kroz projektni rad u predškolskim ustanovama, naglašavajući važnost savremenih pristupa, u skladu sa Standardima kvaliteta. Kroz analizu interakcije, inkluzije i primjene projektnih metoda, autorica ističe ključnu ulogu odgajatelja u stvaranju poticajnog okruženja koje podržava dječje učenje i razvoj. Rad promoviše fleksibilno planiranje, refleksiju i evaluaciju kao temelje za unapređenje predškolskog odgoja i obrazovanja.

U radu pod naslovom *Primjena Standarda kvaliteta rada predškolskih ustanova kao temelj za unapređenje rada s djecom*, istražuje se primjena Standarda kvaliteta kroz tri odabrana područja: kurikulum, poticajno okruženje i stručno usavršavanje odgajatelja. Pomoću praktičnih primjera, poput ekoloških aktivnosti („Život stabla“, „Kompostana“) i vidova saradnje s roditeljima, rad prikazuje pristup holističkom razvoju djece, ekološkoj svijesti i odgovornosti. S fokusom na ulogu odgajatelja kao facilitatora i održivi razvoj, u zaključcima se naglašava da primjena Standarda kvaliteta doista može doprinijeti unapređenju kvaliteta odgoja i obrazovanja.

Prikazom *Creativus* izvedbenog kurikuluma je predstavljen jedan od načina neformalnog odgojno-obrazovnog djelovanja s djecom uzrasta od 2 do 6 godina, u *Creativus* Udruženju mladih za komunikaciju i kreativno učenje. Ovaj rad, *Creativus integrirani kurikulum za djecu uzrasta od 2 do 6 godina*, ističe kako se kroz kreativne metode i aktivnosti djeca uče samostalnosti, saradnji i poštovanju različitosti. Ovaj rad, nadahnut standardima kvaliteta rada, predstavlja inovativni odgojno-obrazovni pristup za djecu uzrasta od 2 do 6 godina, koji se temelji na četiri ključna segmenta: muzika, hrana, strani jezici i priroda. Primjenom u mješovitim uzrasnim grupama, kurikulumom se promoviše holistički razvoj djece te naglašava važnost empatije, interkulturalne svijesti i održivog života. Naročitu svrhu i vrijednost ovog zbornika vidimo u afirmaciji specifičnih profesionalnih kompetencija i samopouzdanja neophodnog za samorefleksiju, dragocjenu analizu autentične prakse i pokretanje akcionih istraživanja radi razvoja struke i djelatnosti predškolskog odgoja i obrazovanja. Zahvaljujemo se autoricama i recenzenticama radova, te se iskreno nadamo da će ova publikacija biti od vrijednosti za pokretanje interdisciplinarnе saradnje, dijaloga i podrške te potaknuti širi stručni i društveni interes za kvalitet predškolskog odgoja i obrazovanja, za prepoznavanje i vrednovanje rada odgajatelja i najboljih praksi u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju.

Urednica

ANALIZA I IMPLEMENTACIJA STANDARDA KVALITETA RADA U
JAVNOJ USTANOVI ZA PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE
„MLADOST“ KAKANJ

Helmina Murtić

Javna ustanova za predškolski odgoj i obrazovanje „Mladost“ Kakanj

Sažetak

Tema ovog rada je prikaz projekta i prakse na koju smo veoma ponosni, a ilustruje način na koji su se implementirali Standarde kvaliteta rada predškolskih ustanova u Javnoj ustanovi za predškolski odgoj i obrazovanje „Mladost“ Kakanj.

Ideja projekta je bila da rad naše ustanove sveobuhvatno i kvalitetno analizira, da se realno sagledaju rad ustanove i uslovi u kojima ustanova radi u odnosu na postavljene Standarde kvaliteta rada u predškolskim ustanovama, kao i da kroz analizu i samoanalizu unaprijedi i učini sigurnijim rad i uslove za boravak djece u našoj ustanovi, ali i za sve zaposlenike ustanove.

Stručno vijeće, kao glavni nositelj ove aktivnosti ustanove, planira s nastavkom rada na ovoj temi i primjeni znanja i vještina stečenih kroz cjelogodišnje stručno usavršavanje.

Ključne riječi: stručno usavršavanje, stručno vijeće, pokazatelji, samoanaliza, primjena, zaključci

U ovom radu je prikazana praksa kojom se ilustruje način na koji su implementirani Standardi kvaliteta rada predškolskih ustanova u Javnoj ustanovi za predškolski odgoj i obrazovanje „Mladost“ Kakanj. Ovaj projekt je značajan jer je omogućio detaljnu analizu rada naše ustanove i svih njenih aspekata, u cilju unapređenja kvaliteta odgoja i obrazovanja djece. Cilj projekta je bio da se sagleda postojeće stanje u odnosu na postavljene Standarde kvaliteta rada predškolskih ustanova i da se razviju strategije za unapređenje, kako bi odgojno-obrazovni procesi u našoj ustanovi postali što kvalitetniji. Osim toga, kroz ovaj proces namjera je bila stvoriti sigurno i stimulativno okruženje za djecu, koje će omogućiti njihov holistički razvoj u svim aspektima – emocionalnom, socijalnom, kognitivnom i fizičkom. Primjenom najnovijih pedagoških metoda u svakodnevnom radu, nastoji se omogućiti djeci da uče kroz igru i interakciju, te da se osjećaju poštovano i voljeno, a prije svega da vrtić doživljavaju kao drugu kuću. Također, ovom prilikom smo se fokusirali i na unapređenje radnih uslova za sve uposlene u ustanovi. Kvalitetni odgojno-obrazovni procesi ne mogu se ostvariti bez angažovanih i motiviranih uposlenika, stoga smo kroz ovaj projekt razvili strategije koje podrazumijevaju kontinuiranu profesionalnu podršku i usavršavanje svih uposlenika ustanove. Kroz redovne edukacije, konsultacije i unapređenje radnih uslova, želi se omogućiti našim uposlenicima da u potpunosti iskoriste svoj potencijal, što će direktno uticati na kvalitet rada s djecom. Sam proces implementacije novih standarda nije samo obuhvatao analizu trenutnog stanja okruženja, već je uključivao i evaluaciju postojećih metoda rada, prostora, materijalnih resursa i profesionalnih kompetencija uposlenika. Na ovaj način, projekt se ne bavi samo unapređenjem kvaliteta usluga koje pružamo djeci, već i osiguravanjem održivog i motivirajućeg radnog okruženja za sve uposlenike naše ustanove.

Nakon što su objavljeni Standardi kvaliteta rada predškolskih ustanova (Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje - APOSO, 2022), u našoj predškolskoj ustanovi je poduzeto niz aktivnosti pomoću kojih smo ih učinili dostupnim stručnoj javnosti i odgojno-obrazovnim radnicima u našoj ustanovi, roditeljima i lokalnoj zajednici. Elektronska verzija Standarda kvaliteta rada predškolskih ustanova je prosljeđena svim stručnim radnicima ustanove putem e-pošte, čime se omogućio jednostavan pristup dokumentu.

Kroz sjednice Stručnog vijeća, tema Standarda kvaliteta rada predškolskih ustanova postala je ključna tema za stručno usavršavanje tokom pedagoške 2023/2024. i 2024/2025. godine. Stručno vijeće naše ustanove je tokom sjednice u augustu 2023. godine usvojilo prijedlog stručnog usavršavanja koje će se realizovati kroz različite oblike edukacija, kako bi se svi uposleni upoznali s novim standardima, kritički promatrali rad ustanove, kritički promatrali vlastiti rad i osigurali implementaciju standarda u svakodnevnom radu ostvarujući pozitivnu klimu za boravak djece i rad uposlenika. Tim ustanove, koji su činile direktorica ustanove, pomoćnica direktorice, pedagogica i tri odgajateljice, su obradile i pripremile teme koje se odnose na standarde kvaliteta za sjednice Stručnog vijeća.

Nakon provedenih ciklusa tematskih stručnih usavršavanja, Stručno vijeće ustanove je donijelo zaključak da će nastaviti zajednički raditi na otklanjanju nedostataka i na dosljednoj primjeni pokazatelja standarda kvaliteta. Veliki dio nedosljedno primijenjenih pokazatelja mogu se otkloniti i samostalno na nivou ustanove, ali se analizom došlo do zaključaka da i zakonski okvir, kao i nepostojanje adekvatnih podzakonskih akata i protokola o postupanju u određenim situacijama, u velikoj mjeri utiče na kvalitet rada ustanove i otežava je.

Sveobuhvatan pristup i detaljnja analiza omogućit će precizno prepoznavanje prednosti i slabosti naše svakodnevne prakse, čime će se postaviti stabilni temelji za dalje unapređenje kvaliteta rada.

1.1. Glavni dio

Na sjednici Stručnog vijeća održanoj u oktobru 2023. godine, realizovana je tema za stručno usavršavanje pod nazivom „Okruženje predškolske ustanove“. Prva prezentacija ove tematske jedinice je bila organizovana u fiskulturnoj sali, gdje je prisustvovalo svo stručno osoblje ustanove. U uvodnom dijelu, tema je bila detaljno predstavljena, nakon čega je uslijedio pregled svih šest ključnih oblasti koje čine temelj analize standarda za predškolske ustanove. Svaka od ovih oblasti je bila pažljivo razrađena kako bi se pružila jasna slika o važnosti svakog aspekta u stvaranju kvalitetnog okruženja za djecu. Nakon uvodnog dijela, pristupili smo detaljnoj analizi svakog pojedinog indikatora za standard „Okruženje predškolske ustanove“, analizirajući sve njegove pokazatelje. Kroz zajednički rad, svaki pokazatelj je temeljito analiziran, postavljajući pitanje kako se taj standard primjenjuje u našoj ustanovi i koliko je utemeljen u svakodnevnoj praksi. U procesu analize, pokazatelji su grupisani u tri kategorije deskripcije: dosljedno, ponekad i rijetko, čime je omogućeno lakše praćenje napretka i identifikacija oblasti koje zahtijevaju unapređenje. Ovaj pristup omogućio je jasno prepoznavanje jakih strana, ali i prostora za napredak u realizaciji standarda.

Na temelju ove analize, doneseni su konkretni zaključci i preporuke za unapređenje uslova u predškolskoj ustanovi, kako bi okruženje postalo još sigurnije i stimulativnije za djecu. Također, ova analiza imala je edukativnu funkciju, jer je omogućila svim stručnim radnicima da prepoznaju značaj svakog pojedinačnog aspekta okruženja u obrazovanju djece. Nakon završetka analize, dogovoreni su dalji koraci u cilju implementacije preporuka i unapređenja postojećih praksi.

Po sličnom principu su i u narednim stručnim usavršavanjima kolegica realizovane sljedeće teme: „Kurikulum predškolske ustanove“, „Osoblje, kadar predškolske ustanove“, „Upravljanje, rukovođenje i finansiranje“, „Partnerstva s porodicama i zajednicom“ i „Praćenje i vrednovanje“. Na printanoj formi prezentacije bilježili smo rezultate i ta verzija se nalazi u pedagoškim dosjeima odgajateljica i stručnih radnica.

Da bi analiza provedbe Standarda kvaliteta rada naše ustanove bila potpuna, u septembru 2024. godine (pedagoška 2024/2025. godina) realizovana je tema za stručno usavršavanje pod nazivom „Analiza standarda kvaliteta rada u Javnoj ustanovi za predškolski odgoj i obrazovanje „Mladost“ Kakanj. Navedena tema je prikaz svih pokazatelja koji se u našoj ustanovi ne provode dosljedno i područja koja zahtijevaju naš dodatni angažman.

U radu naše ustanove većina pokazatelja za svaku oblast standarda se dosljedno provodi. Pokazatelji kao što su: „Ispoštovani su optimalni standardi fizičkog okruženja po pitanju veličine i drugih prostornih uslova prostorija u kojima borave djeca“, „Sistematizovano i planski se promovišu zdravi životni stilovi, pravilan rast i razvoj i tjelesno-zdravstvene navike svakog djeteta“, „Dosljedno se slijede i primjenjuju pravila i propisi koji se odnose na zakone o sigurnosti hrane i sanitarnoj zaštiti“ i drugi su već duboko ukorijenjeni u rad ustanove i čine sastavni dio rada ustanove. Svi standardi i indikatori koji nisu navedeni u tabelama se primjenjuju dosljedno.

U nastavku su tabelarno prikazani pokazatelji koji se u našoj ustanovi primjenjuju ponekad ili rijetko, odnosno oni pokazatelji na čijoj dosljednoj implementaciji trebamo raditi u narednom periodu i oni će biti fokus ovog rada.

1.1.1. Oblast kvaliteta: Okruženje

Javna ustanova za predškolski odgoj i obrazovanje „Mladost“ Kakanj utemeljena je 1949. godine. U trenutnim objektima radi od 1976, odnosno 1984. godine. Smještena je na divnoj lokaciji, koja zadovoljava sve potrebe vezane za smještaj objekata čija je namjena njega, briga, odgoj i obrazovanje djece predškolskog uzrasta. Ustanova je izdvojena i ne nalazi se uz glavnu gradsku saobraćajnicu, čime je povećana sigurnost djece. U blizini same ustanove nalazi se Javna ustanova „Dom zdravlja sa stacionarom“ Kakanj, kao i niz drugih privrednih subjekata. Ustanova ima četiri dunuma vanjske površine na kojoj su smještena dječja igrališta (četiri zasebna igrališta i mala borova šuma) i 1100 m² unutrašnjeg prostora. Ustanova raspolaže s dva objekta, koja su namjenski napravljena, deset radnih soba, dvije kuhinje, fiskulturnom salom, pet administrativnih kancelarija i osam kupatila.

Klima u ustanovi je izuzetno pozitivna, podržavajuća i saradnička. Svako dijete i roditelj se u ustanovi osjećaju dobrodošlo, jer nam to i jeste jedna od osnovnih predispozicija za uspješan rad.

Maksimalni kapacitet ustanove je 200 djece, a ustanova trenutno ima 185 djece uvažavajući Pedagoške standarde i normative za oblast predškolskog odgoja i obrazovanja Zeničko-dobojskog kantona i odredbu da se u odgojno-obrazovnim grupama, u kojima je smješteno dijete s teškoćama u razvoju, ukupan broj djece smanjuje za troje.

Tabela 1.1

Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 1.1.a (APOS0, 2022)

STANDARD 1. 1. a) Okruženje predškolske ustanove je sigurno i omogućuje svakom djetetu osjećaj sigurnosti, zaštitu i povoljne uslove za zdrav boravak u njima.	Deskriptor		
	D	P	R
Pokazatelji (10/27)			
1.1.a) Zdravlje i sigurnost			
Prostorije, namještaj i oprema u kojima borave djeca i odrasli su čisti, sigurni za djecu i osoblje, redovno se održavaju i zadovoljavaju propisane zdravstveno-higijenske uslove.		😊	
Prostori se planski dezinfikuju, sanitarni čvorovi i ulazni prostor svakodnevno.		😊	
Provode se aktivnosti antropometrijskih mjerenja djece koje se sistematizuju i dokumentuju prema utvrđenim procedurama.		😊	
Postoje definisane procedure ustanove vezane za prevenciju i postupanje u slučajevima nasilja, zanemarivanja i zlostavljanja, uključujući vršnjačko nasilje, koje su jasne osoblju i roditeljima i primjenjuju se u skladu s etičkim kodeksom.			😊
Postoje definisane procedure, planovi ustanove i propisane uloge osoblja za osiguravanje uslova za sigurnost i zdravlje, radi reagovanja u slučajevima kriznih događaja, incidenata i u hitnim situacijama koje su jasne osoblju i roditeljima i primjenjuju se.			😊
Postoji pisani plan za prijavljivanje i upravljanje svim incidentima ili neuobičajenim događajima koji prijete zdravlju, sigurnosti ili dobrobiti djece ili osoblja. Plan uključuje i postupke za osposobljavanje osoblja za postupanje u ovakvim slučajevima.			😊
Materijali za čišćenje, deterdženti, limenke pod pritiskom, pesticidi, pomagala za higijenu i zdravlje, otrovi i drugi toksični materijali pohranjuju se u originalno označene spremnike i upotrebljavaju se u skladu s uputama proizvođača i za predviđenu svrhu. Takvi se materijali čuvaju na mjestu nedostupnom djeci i odvojeno od pohranjenih namirnica i hrane.		😊	
Primjenjuje se redovna kontrola higijene igračaka i dodirnih površina u skladu s propisanim procedurama.		😊	
Postoje protokoli za postupanje u vezi s sigurnosnim i zdravstveno-zaštitnim mjerama prilikom putovanja, boravaka i izleta u prirodu, prilikom rekreativnih i kulturno-umjetničkih aktivnosti, na ljetovanjima, zimovanjima i drugim organizovanim aktivnostima u ustanovi i izvan ustanove (primjenjuju su se i svima su poznati).			😊
Objekti imaju vidljivo istaknut pisani plan za izvještavanje i evakuaciju u slučaju požara, poplava, zemljotresa, olujnog nevremena, mećave, nestanka struje ili druge katastrofe koja bi mogla prouzrokovati strukturne štete na objektu ili predstavljati opasnost po sigurnost i zdravlje ljudi. Plan uključuje i postupke za osposobljavanje osoblja o ovom protokolu za hitne slučajeve.			😊

Tabela 1.2

Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 1.1.b (APOS0, 2022)

STANDARD 1. 1. Okruženje predškolske ustanove je sigurno i omogućuje svakom djetetu osjećaj sigurnosti, zaštitu i povoljne uslove za zdrav boravak u njima.	Deskriptor		
	D	P	R
Pokazatelji (0/9)			
b) Ishrana djece - u potpunosti su ispoštovani svi pokazatelji za ovaj standard			

Tabela 1.3

Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 1.2.a (APOSO, 2022)

STANDARD 1. 2. Okruženje i uslovi podstiču na učenje kroz igru i istraživanje, kroz fizičke aktivnosti svakog djeteta i boravak na otvorenom.	Deskriptor		
	D	P	R
Pokazatelji (7/16)			
1. 2. a) Uređenost fizičkog okruženja			
Uređenost i opremljenost namještajem, rekvizitima, tehničkim pomagalicama, mobilijarom, materijalima, sredstvima i igračkama služi odgojno-obrazovnoj funkciji i dostupno je djeci za istraživanje i aktivnosti (ima ga u dovoljnom broju i raznovrsno je u dostupnosti).		😊	
Materijali (igrovni, prirodni, didaktički, igračke, rekviziti i drugo) uredno su složeni, kompletirani, upotrebljivi, dostupni, razvrstani i označeni.		😊	
Vanjski prostori i igrališta za djecu su ograđeni i sigurni, posjeduju zelene površine s osunčanim i sjenovitim prostorima za igru na otvorenom, opremljeni su mobilijarom i spravama za igru primjerenim uzrastu djece, pitkom vodom i vodom za igru, pješčanicima i slično.		😊	
Pijesak koji se koristi u pješčanicima ne smije biti onečišćen, ne smije sadržavati toksične ili štetne i opasne materijale i nakon korištenja treba biti prekriven zaštitnim pokrovom, kako bi se spriječilo širenje zaraze (koju mogu prouzrokovati životinje, npr. mačke).			😊
Svi dijelovi opreme za igralište moraju biti bez oštih ivica, izbočenih dijelova, slabosti i nedostataka u konstrukciji materijala. Oštre ivice drveta, metala ili betona moraju biti zaobljene na svim ivicama. Drveni materijali glatko su brušeni i redovno se pregledaju zbog trošenja.		😊	
Svi prostori za aktivnosti na otvorenom održavaju se u čistom i sigurnom stanju: uklanjanjem krhotina, dotrajalih konstrukcija, slomljene ili istrošene opreme za igru, građevinskog materijala, stakla, oštih stijena, grančica, otrovnog bilja i drugog štetnog materijala. Područja za igru moraju biti bez mravinjaka, nezaštićenih kanala, bunara, rupa, masnih zamki, septičkih jama i nezaštićenih komunalnih radova i opreme. Moguće rupe ili bušotine unutar ovog prostora moraju biti blagovremeno pravilno popunjene ili zapečaćene, osigurane.			😊
Oprema za igralište se provjerava jednom mjesečno za sljedeće: vidljive pukotine, iskrivljenje ili savijanje, hrđanje ili lom bilo koje opreme; deformaciju otvorenih kuka, eksera, okova, prstenja, veza i slično; istrošene ljuljačke, vješalice, konopci i lanci; nedostajuća, oštećena ili labava sjedala ljuljački; slomljeni nosači, tobogani; cementni potporni temelji koji su izloženi, napuknuti ili labavi u tlu; pristupačne oštre ivice ili tačke; izloženi krajevi cijevi koji zahtijevaju pokrivanje sigurnosnim čepovima; izbočeni krajevi vijaka koji su izgubili poklopce; labavi vijci, matice i slično, koji zahtijevaju zatezanje; rascjepkane, napukle ili na drugi način oštećene drvene površine; nedostatak podmazivanja na pokretnim dijelovima; istrošeni ležajevi ili drugi mehanički dijelovi; slomljene ili nedostajuće šine, stepenice, prečke ili sjedala; tvrde površine, posebno ispod ljuljački, tobogana i slično (npr. mjesta na kojima je zaštitni materijal pomaknut s bilo koje površine ispod opreme za igru); usitnjena ili oljuštena boja; tačke mogućeg zaglavljivanja, stiskanja ili drobljenja, izloženi mehanizmi, spojnice i pokretne komponente.		😊	

Tabela 1.4

Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 1.2.b (APOS0, 2022)

STANDARD 1. 2. Okruženje i uslovi podstiču na učenje kroz igru i istraživanje, kroz fizičke aktivnosti svakog djeteta i boravak na otvorenom.	Deskriptor		
	D	P	R
Pokazatelji (1/9)			
1. 2. b) Korištenje fizičkog prostora u funkciji poticanja razvoja i učenja djece kroz igru			
Igrovni i didaktički materijal u radnim sobama je izrađen od kvalitetnih materijala, primjeren uzrastu, raznolik, kompletiran, označen, dostupan djeci i uredno složen, redovno se obnavlja.		😊	

Tabela 1.5

Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 1.3. (APOS0, 2022)

STANDARD 1. 3. Okruženje ustanove je inkluzivno.	Deskriptor		
	D	P	R
Pokazatelji (3/7)			
Prostorije su dostupne za djecu i odrasle osobe s invaliditetom, fizičkim i drugim onesposobljenjima, otklonjene su pristupne fizičke barijere. Ustanova procjenjuje i uklanja prepreke koje utiču na pristupačnost objektu (npr. pristup parkiralištu, čvrste podne površine, čiste pristupne staze, rampe, rukohvati u toaletima i slično).			😊
Ispunjavaju se svi zakonski zahtjevi i procedure za prilagođene prostore, dostupnu neophodnu opremu i materijale za boravak i aktivnosti djece s teškoćama u razvoju		😊	
Stručni tim je оформljen i djeluje po utvrđenom načinu izrade individualizovanih programa za djecu s teškoćama u razvoju.		😊	

Tabela 1.6

Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 1.4. (APOS0, 2022)

STANDARD 1. 4. Socijalno okruženje i poticajna pedagoška klima pružaju osjećaj zaštićenosti, prihvaćenosti i dobrodošlice za svako dijete.	Deskriptor		
	D	P	R
Pokazatelji (0/16)			

U tabelama 1.1, 1.3, 1.4 i 1.5 su prikazani pokazatelji standarda kvaliteta rada u oblasti Okruženje, koji se u našoj ustanovi primjenjuju ponekad ili rijetko, odnosno oni pokazatelji na čijoj dosljednoj implementaciji trebamo raditi u narednom periodu.

Tabela 1.2 i Tabela 1.6 sadrže informacije o standardu kvaliteta rada ustanove koji su dosljedno, u potpunosti ispoštovani. Standardi i indikatori standarda koji nisu navedeni u tabelama se primjenjuju dosljedno.

1.1.2. Oblast kvaliteta: Kurikulum

Kurikulum na kojem se temelji rad ustanove je službeno propisan i primjeren je svakom djetetu uvažavajući njihove individualne potrebe, interese, motivaciju, tip ličnosti, kao i kulturu, porodično porijeklo i stil učenja. Ustanova radi po Cjelovitom razvojnom programu, primjenjujući sve smjernice. Planiranje rada u ustanovi se vrši na godišnjem, mjesečnom i dnevnom osnovu, a temelji se na igri i aktivnom učenju.

U ustanovi se realizuje specijalizovani program iz engleskog jezika, kao i interventni i rehabilitacijski program za djecu koja nisu korisnici naših usluga. Logoped-surdoaudiolog u periodu od 12:00 do 14:00 sati radi s djecom koja nisu korisnici usluga naše ustanove, ali imaju potrebu za stručnom pomoći ovog tipa. Specijalizovani programi se odvijaju uz saglasnost Ministarstva za obrazovanje, kulturu i sport Zeničko-dobojskog kantona.

U ustanovi njegujemo saradničke aktivnosti, koje obuhvataju aktivnu, podržavajuću, primjerenu interakciju između svih učesnika odgojno-obrazovnog rada.

Tabela 1.7

Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 2.1. (APOS0, 2022)

STANDARD 2. 1. Osigurava se kvalitetan okvir za su-stvaranje i primjenu kurikuluma radi građenja odgojno-obrazovnog procesa u predškolskoj ustanovi.	Deskriptor		
	D	P	R
Pokazatelji (2/13)			
Predškolski program koji se primjenjuje temelji se na interesima, idejama, mogućnostima i potrebama svakog djeteta, usmjerava se prema njihovim interesovanjima, vještinama, potencijalima i sposobnostima, uz uvažavanje principa uzrasne i individualne primjerenosti.		😊	
Ustanova osigurava prilike za kontinuirani razvoj osoblja kojim se pružaju najaktuelnije informacije i naučni dokazi o razvoju i ranom učenju djece ranog i predškolskog uzrast		😊	

Tabela 1.8

Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 2.2. (APOS0, 2022)

STANDARD 2. 2. Predškolski program je utemeljen na uzajamnoj povezanosti i međuučicaju igre i učenja.	Deskriptor		
	D	P	R
Pokazatelji (2/8)			
Predškolski program koji se primjenjuje temelji se na interesima, idejama, mogućnostima i potrebama svakog djeteta, usmjerava se prema njihovim interesovanjima, vještinama, potencijalima i sposobnostima, uz uvažavanje principa uzrasne i individualne primjerenosti.		😊	
Ustanova osigurava prilike za kontinuirani razvoj osoblja kojim se pružaju najaktuelnije informacije i naučni dokazi o razvoju i ranom učenju djece ranog i predškolskog uzrast		😊	

Tabela 1.9

Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 2.3.a (APOS0, 2022)

STANDARD 2. 3. Interakcije/odnosi između odgajatelja i djece/ odnosi između djece.	Deskriptor		
	D	P	R
Pokazatelji (0/6)			
1. 3. a) Interakcije između odgajatelja i djece			

Tabela 1.10

Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 2.3.b (APOS0, 2022)

STANDARD 2. 3. Interakcije/odnosi između odgajatelja i djece/ odnosi između djece.	Deskriptor		
	D	P	R
Pokazatelji (1/10)			
2. 3. b) Interakcije između djece			
Odgajatelji pravovremeno i primjereno reaguju na različita emocionalna stanja/izražavanja i specifične potrebe i reakcije svakog djeteta.		😊	

Tabela 1.11

Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 2.4. (APOS0, 2022)

STANDARD 2. 4. Kontinuirano se vrši integrisani proces koji spaja planiranje, organizovanje okruženja za učenje i igru, praćenje, dokumentovanje i reflektovanje odgojno-obrazovnog procesa.	Deskriptor		
	D	P	R
Pokazatelji (2/12)			
Odgajatelj prilagođava i usklađuje godišnji plan s rezultatima praćenja razvoja i učenja djece.		😊	
Proces planiranja zasniva se na principima individualizacije i diferencijacije, raznolikosti, autonomnosti odgajatelja da odgovori na individualne potrebe svakog djeteta i odgojno-obrazovne grupe u cjelini		😊	

Tabela 1.12

Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 2.5. (APOS0, 2022)

STANDARD 2. 5. Tranzicije – prelazi. Predškolska ustanova ima jasan plan upisa djece i kontinuirano i sistematski djeluje na adaptaciju i lakši prelaz djece iz jednog sistema u drugi (porodični dom – jaslice ili vrtić – osnovna škola).	Deskriptor		
	D	P	R
Pokazatelji (3/10)			
Ustanova olakšava prelaze djeci i porodicama dijeljenjem relevantnih informacija i štampanih i video materijala, dijeljenjem iskustava drugih porodica i odgajatelja, preporukom relevantne literature, te organizacijom različitih aktivnosti za porodice i djecu.		😊	
Ustanova sarađuje s relevantnim profesionalcima i osobljem u zajednici po pitanju rješavanja tranzicijskih potreba djece s invaliditetom i/ili djece s teškoćama u razvoju		😊	
Predškolska ustanova učestvuje u zajedničkom finansiranju prilika i mogućnosti profesionalnog razvoja osoblja u vezi s prelazima za djecu i porodice		😊	

Tabela 1.13

Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 2.6. (APOS0, 2022)

STANDARD 2. 6. Inkluzija, individualizovani programi, specijalizovani programi. Provođe se individualizovani i specijalizovani razvojni programi, sukladno potrebama djece i porodica.	Deskriptor		
	D	P	R
Pokazatelji (5/14)			
Stručni tim izrađuje individualizirane planove razvoja i učenja uključene djece s teškoćama u razvoj i darovite djece, u čijoj izradi učestvuju stručni saradnici, odgajatelji, roditelji i drugi profesionalci iz zajednice čije usluge i podršku dijete i porodica koriste, te se osigurava praćenje napredovanja djece za koju je izrađen plan			😊
Angažuje se dovoljan broj stručnog kadra i asistenata za provođenje, praćenje i evaluaciju organizovanih programa i evaluaciju uticaja na dijete i grupu			😊
Organizuju se edukativne radionice za djecu i roditelje/porodice, u cilju jačanja roditeljskih kompetencija.		😊	
Prostor i prilaz prostorima je prilagođen potrebama djece s teškoćama u razvoju			😊
Osiguravaju se mogućnosti usavršavanja i realizacije različitih vrsta i oblika razmjene znanja i informacija između stručnih saradnika, odgajatelja, drugog osoblja i porodica u oblasti ranog prepoznavanja rizika, odstupanja od tipičnog razvoja djeteta i važnosti rane stimulacije i intervencije, te se pruža podrška pri izradi individualnih/ individualizovanih razvojnih programa.		😊	

U tabelama 1.7, 1.8, 1.10, 1.11 i 1.13 su prikazani pokazatelji standarda kvaliteta rada u oblasti Kurikulum, koji se u našoj ustanovi primjenjuju ponekad ili rijetko, odnosno oni pokazatelji na čijoj dosljednoj implementaciji trebamo raditi u narednom periodu.

Tabela 1.9 i Tabela 1.11 sadrže informacije o standardima kvaliteta rada ustanove koji se primjenjuju dosljedno, u potpunosti su ispoštovani. Standardi i indikatori standarda koji nisu navedeni u tabelama se primjenjuju dosljedno.

1.1.3. Oblast kvaliteta: Osoblje, kadar predškolske ustanove

Ustanova upošljava trideset i dva radnika. Pored šesnaest odgajateljica i dvije njegovateljice koje su nositelji odgojno-obrazovnog rada ustanove, u ustanovi rade još i stručne saradnice: logoped-surdoaudiolog, pedagog-psiholog, asistentice u odgojno-obrazovnom radu i stručna saradnica za projekte koje implementira i realizuje ustanova. Pored stručnog osoblja, ustanova raspolaže sljedećim radnicima: dva administrativno-finansijska radnika, glavna kuharica, pomoćna kuharica, servirka, tri spremačice, domar. Rukovodno osoblje čine direktorica i pomoćnica direktorice.

Posebno ističemo da su u ustanovi uposlene dvije asistentice u odgojno-obrazovnom radu, koje rade s djecom s teškoćama u razvoju. Inkluzivno smo okruženje i u 2023/2024. godini u ustanovi je bilo smješteno petero djece, koja su kategorisana kao osobe sa 100% invaliditetom, odnosno invalidi I kategorije. Stručni organi u ustanovi su stručno vijeće i stručni aktiv i djeluju u skladu s važećom zakonskom regulativom u cilju boljitka svakog djeteta u ustanovi.

Stručna usavršavanja unutar ustanove su smisljena i svrsishodna i predstavljaju priliku da svi zajedno učimo, radimo i proširujemo svoja znanja i vještine. Radnici imaju priliku prisustvovati i drugim stručnim usavršavanjima, seminarima, predavanjima, pa prostora za napredak ima. Prijem radnika se vrši na transparentan način, na temelju Javnog oglasa.

Tabela 1.14

Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 3.1. (APOS0, 2022)

STANDARD 3. 1. Kvalitet profesionalnih kompetencija osoblja. Kompetencije i kvalifikacije odgajatelja, stručnih saradnika i drugog osoblja reflektuju se na kvalitet funkcionisanja predškolske ustanove.	Deskriptor		
	D	P	R
Pokazatelji (2/16)			
Postoji jasan, transparentan mehanizam kojim se grade/primjenjuju/unapređuju standardi struke i standardi kvaliteta rada			😊
Predškolska ustanova podstiče razvoj profesionalnih kompetencija uposlenika i opredijeljena je da stimulise i promoviše odgajatelje koji se u svom radu posebno ističu (posebna priznanja, inovativnost, učešće u projektima i dr.), napreduju i stvaraju nove vrijednosti za predškolsku ustanovu i djelatnost.			😊

Tabela 1.15

Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 3.2. (APOS0, 2022)

STANDARD 3. 2. Predškolska ustanova promoviše, podstiče i osigurava profesionalni razvoj osoblja.	Deskriptor		
	D	P	R
Pokazatelji (2/7)			
Odgajateljima i stručnim saradnicima osiguravaju prilike za usavršavanje kroz istraživanja, refleksiju, procjenjivanje i stalno nadograđivanje prakse kao i mogućnosti učešća u različitim radnim grupama, na okruglim stolovima, u projektima i slično.		😊	
Samorefleksija se primjenjuje kao alat koji doprinosi razvoju kvaliteta i osigurava kontinuirani proces promjene, omogućujući članovima tima da bolje upoznaju sebe, osvijeste svoje slabe i jake strane kao i mogućnosti za razvoj kompetencija.		😊	

Tabela 1.16

Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 3.3. (APOS0, 2022)

STANDARD 3. 3. Primjenjuju se transparentne procedure upošljavanja i angažovanja dovoljnog broja kvalifikovanog stručnog odgojno-obrazovnog, administrativnog, tehničkog i pomoćnog osoblja (a u funkciji održavanja ili unapređenja kvaliteta).	Deskriptor		
	D	P	R
Pokazatelji (0/4)			

Tabela 1.17

Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 3.4. (APOS0, 2022)

STANDARD 3. 4. Podstiče se razvoj saradničkih odnosa na relacijama odgajatelj - odgajatelj, odgajatelj - stručni saradnik, odgajatelj, stručni saradnik - pomoćno i drugo osoblje.	Deskriptor		
	D	P	R
Pokazatelji (0/9)			

U tabelama, 1.14 i 1.15 prikazani su pokazatelji standarda kvaliteta rada u oblasti Osoblje, kadar predškolske ustanove, koji se u našoj ustanovi primjenjuju ponekad ili rijetko, odnosno oni pokazatelji na čijoj dosljednoj implementaciji trebamo raditi u narednom periodu.

Tabele 1.16, 1.17 sadrže informacije o standardima kvaliteta rada ustanove koji se dosljedno primjenjuju i u potpunosti su ispoštovani. Standardi i indikatori standarda koji nisu navedeni u tabelama se primjenjuju dosljedno.

1.1.4. Oblast kvaliteta: Upravljanje, rukovođenje i finansiranje

Ustanovom upravlja upravni odbor, a rukovodi direktor. Direktorica je dobar organizator, otvorena za promjene, podržava inovativnost i učešće u projektima na svim nivoima.

Prilikom analize ove oblasti kvaliteta na sjednici Stručnog vijeća, postojala je opravdana sumnja da članovi nisu bili u potpunosti iskreni jer nisu željeli javno iznijeti mišljenje o radu direktorice.

Tabela 1.18

Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 4.1. (APOS0, 2022)

STANDARD 4. 1. Stručno, profesionalno i demokratsko rukovođenje ustanovom ogleda su u njenoj efikasnosti i kvalitetu usluga koje pruža.	Deskriptor		
	D	P	R
Pokazatelji (0/14)			

Tabela 1.19

Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 4.2. (APOS0, 2022)

STANDARD 4. 2. Upravljanje i rukovođenje temelji se na razvoju profesionalnih odnosa i timova, autonomiji odlučivanja, povećanju kolektivne odgovornosti, dijeljenju liderstva i uvažavanju profesije.	Deskriptor		
	D	P	R
Pokazatelji (0/12)			

Tabela 1.20

Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 4.3. (APOS0, 2022)

STANDARD 4. 3. Finansiranje djelatnosti i transparentnost rada ustanove.	Deskriptor		
	D	P	R
Pokazatelji (0/8)			

Tabela 1.21

Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 4.4. (APOS0, 2022)

STANDARD 4. 4. Razvijen je sistem informisanja o aktivnostima i važnim pitanjima iz života i rada predškolske ustanove.	Deskriptor		
	D	P	R
Pokazatelji (1/6)			
Svi podaci i video materijali se pažljivo čuvaju i prikladno razmjenjuju uz poštovanje povjerljivosti (npr. definisani pravilnici o upotrebi video nadzora i drugi akti, koji su u skladu s zakonskom regulativom).		😊	

U tabeli 1.21 su prikazani pokazatelji standarda kvaliteta rada u oblasti Upravljanje, rukovođenje i finansiranje predškolske ustanove, koji se u našoj ustanovi primjenjuju ponekad ili rijetko, odnosno oni pokazatelji na čijoj dosljednoj implementaciji trebamo raditi u narednom periodu.

Tabele 1.18, 1.19 i 1.20 sadrže informacije o standardima kvaliteta rada ustanove koji se dosljedno primjenjuju u ovoj oblasti, u potpunosti su ispoštovani. Standardi i indikatori standarda koji nisu navedeni u tabelama se primjenjuju dosljedno.

1.1.5. Oblast kvaliteta: Građenje partnerstva

Oblast kvaliteta: Građenje partnerstva je oblast s kojom smo svi najviše zadovoljni i prepoznali smo je kao oblast u kojoj realizujemo mnogo više aktivnosti, nego je to navedeno pokazateljima. Izuzetno smo ponosni, a vjerujemo da naša ustanova, naš rad i naša posvećenost saradnji s roditeljima, porodicama, drugim ustanovama, privrednim subjektima, služi na ponos našoj lokalnoj zajednici.

Tabela 1.22

Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 5.1. (APOS0, 2022)

STANDARD 5. 1. Ustanova je posvećena izgradnji i njegovanju partnerstva u cilju podrške dobrobiti, učenju i razvoju svakog djeteta.	Deskriptor		
	D	P	R
Pokazatelji (1/11)			
Aktivnosti saradnje i građenja partnerstva se kontinuirano i sistematizovano planiraju i zasnivaju na aktuelnim potrebama, mogućnostima i interesovanjima roditelja/staratelja i porodica.		😊	

Tabela 1.23

Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 5.2. (APOS0, 2022)

STANDARD 5. 2. Predškolska ustanova uključuje aktivno roditelje/staratelje i porodice u svoj rad.	Deskriptor		
	D	P	R
Pokazatelji (1/6)			
Osoblje predškolske ustanove - odgajatelji, stručni saradnici i uprava pomažu roditeljima tokom organizovanja i rada interesnih grupa (grupe za samopomoć i slično).		😊	😊

Tabela 1.24

Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 5.3. (APOS0, 2022)

STANDARD 5. 3. Predškolska ustanova gradi partnerstva s drugim institucijama i organizacijama u lokalnoj zajednici u cilju ostvarenja programskih ciljeva.	Deskriptor		
	D	P	R
Pokazatelji (0/6)			

U tabeli 1.22 i 1.23 su prikazani pokazatelji standarda kvaliteta rada u oblasti Građenje partnerstva, koji se u našoj ustanovi primjenjuju ponekad ili rijetko, odnosno samo oni pokazatelji na čijoj dosljednoj implementaciji trebamo raditi u narednom periodu.

Tabela 1.24 sadrži informacije o standardu kvaliteta rada ustanove koji se dosljedno primjenjuju u ovoj oblasti, u potpunosti su ispoštovani. Standardi i indikatori standarda koji nisu navedeni u tabelama se primjenjuju dosljedno.

1.1.6. Oblast kvaliteta: Praćenje i vrednovanje

Najveći izazov za našu ustanovu će biti rad na praćenju i vrednovanju rada odgajateljica i ostalih stručnih saradnica u ustanovi. U Zeničko-dobojskom kantonu ne postoji Pravilnik o ocjenjivanju i vrednovanju rada odgajateljica i ostalih stručnih saradnika, tako da se uposlenici u predškolskim ustanovama ne ocjenjuju ni od strane Pedagoškog zavoda Zenica, ni od strane direktora. Nepostojanje (pod)zakonske regulative, koja bi ovu oblast tretirala, u velikoj mjeri otežava rad ustanove i doprinosi nerealnoj samoprocjeni rada odgajateljica i stručnih saradnica. Veoma je teško konstruisati vlastite mehanizme praćenja rada unutar ustanove dok ne bude postojao zakonski okvir koji bi sa sobom nosio i mogućnost napredovanja u struci i zvanjima koja su rezultat rada. Ovim možemo reći da su radnici u našem kantonu u nepovoljnijem položaju u odnosu na druge kantone u kojima se uposlenici u predškolskim ustanovama ocjenjuju.

Tabela 1.25

Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 6.1. (APOS0, 2022)

STANDARD 6. 1. Uspostavljeni su jasni i transparentni mehanizmi i procedure praćenja, vanjskog vrednovanja i unapređivanja kvaliteta rada.	Deskriptor		
	D	P	R
Pokazatelji (2/5)			
Predstavnici roditelja, osnivača, lokalne zajednice i različitih vladinih udruženja mogu učestvovati u procesu vanjskog vrednovanja.		😊	
Ustanova osigurava kontinuitet na prikupljanju dokumentacije i podataka, interpretaciji rezultata o kvalitetu rada kroz otvoreni dijalog, u zajedničkom cilju razvoja ustanove		😊	
Ustanova unapređuje postojeće i razvija nove oblike praćenja i vrednovanja uz edukaciju uposlenika za praćenje i dokumentovanje procesa.			😊

Tabela 1.26

Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 6.2. (APOS0, 2022)

STANDARD 6. 2. Ustanova posjeduje i primjenjuje jasne i transparentne mehanizme i procedure kontinuiranog unutrašnjeg praćenja, vrednovanja i unapređivanja kvaliteta rada.	Deskriptor		
	D	P	R
Pokazatelji (9/11)			
Predškolska ustanova ima uspostavljen sistem procesa unutrašnjeg samoprocjenjivanja (pomoću unaprijed dogovorenih indikatora i poznatih nositelja aktivnosti).			😊
Posvećena je kontinuiranom unapređenju i izradi razvojnog plana i izvještaja prema dogovorenim kriterijima i samorefleksiji (konsenzus svih uključenih aktera na nivou ustanove).			😊
Predškolska ustanova primjenjuje mehanizme kontinuirane ili periodične procjene, praćenja, dokumentovanja i reflektovanja u procesu izrade izvještaja o samovrednovanju.		😊	
Podstiče se učešće i posvećenost svih uposlenih na izradi planova razvoja ustanove koji sadrže jasne ciljeve, aktivnosti, očekivane ishode i nosioce aktivnosti.			😊
Unapređenje uslova i kvaliteta procesa odgoja i obrazovanja, napredovanje djece i efektivnost predškolskih programa, imaju centralno mjesto u procesu samovrednovanja.		😊	
Poduzimaju se mjere za unapređenje odgojno-obrazovnog rada i kvaliteta rada ustanove na temelju analize rezultata praćenja i samovrednovanja i rezultata vanjskog vrednovanja.		😊	
Primjenjuju se utvrđeni alati za samorefleksiju o inkluzivnom okruženju predškolskog odgoja i obrazovanja.			😊
Razvijaju se i unapređuju alati za samorefleksiju o inkluzivnosti koju provode odgajatelji uz podršku stručnog tima na nivou ustanove.			😊
Uspostavlja se kultura dijaloga na svim nivoima radi uvođenja i unapređenja procesa samovrednovanja.		😊	

Tabela 1.27

Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 6.3. (APOS0, 2022)

STANDARD 6. 3. U predškolskoj ustanovi se vrednuje odgojno-obrazovni proces, postignuća djece, rad odgajatelja i stručnih saradnika i rad ustanove u cjelini.	Deskriptor		
	D	P	R
Pokazatelji (3/5)			
Osigurava se profesionalni dijalog i podrška odgajateljima i drugim stručnim radnicima radi refleksije i uvida u to što ostvaruju uspješno i što bi mogli obavljati još uspješnije, u cilju razvijanja kritičnosti i samokritičnosti.		😊	
Nalaze i rezultate vanjskog vrednovanja i samovrednovanja odgajatelji i stručni saradnici koriste za profesionalno osnaživanje, utemeljeno na objektivnim pokazateljima, za postizanje boljih rezultata i veće zadovoljstvo poslom.		😊	
Uspostavljena je sinergija svih onih koji učestvuju u promjenama koje vode ka osiguranju i unapređenju kvaliteta rada.			😊

Tabela 1.28

Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 6.4. (APOS0, 2022)

STANDARD 6. 4. Provodi se formativna refleksija u cilju uklanjanja eventualnih nedostataka, unapređenja odgojno-obrazovne prakse i unapređenja rada ustanove u cjelini.	Deskriptor		
	D	P	R
Pokazatelji (5/6)			
U predškolskoj ustanovi stručni kadar evaluira vlastitu odgojno-obrazovnu praksu i postignuća, koristeći se samovrednovanjem i vanjskim vrednovanjem.			😊
Odgajatelji i stručni saradnici kritički propituju i preoblikuju svoje pristupe i prakse te planiraju stručno usavršavanje utemeljeno na samoprocjeni i vanjskoj procjeni.			😊
Odgajatelji i stručni saradnici koriste formalne, neformalne i informalne prilike za profesionalni razvoj u skladu s procijenjenim potrebama.			😊
Odgajatelji i stručni saradnici imaju kritičkog/refleksivnog prijatelja s kojim mogu otvoreno razgovarati i čije mišljenje uzimaju u obzir kao konstruktivnu pomoć za planiranje ličnog profesionalnog razvoja.		😊	
Predškolska ustanova pruža podršku i osigurava prilike za razvoj kapaciteta osoblja u procesima samovrednovanja i vanjskog vrednovanja.		😊	

U tabeli 1.25, 1.26, 1.27 i 1.28 su prikazani pokazatelji standarda kvaliteta rada u oblasti Praćenje i vrednovanje, koji se u našoj ustanovi primjenjuju ponekad ili rijetko, odnosno oni pokazatelji na čijoj dosljednoj implementaciji trebamo raditi u narednom periodu. Standardi i indikatori standarda koji nisu navedeni u tabelama se primjenjuju dosljedno.

Zaključak

U ustanovi je vršena interna evaluacija kroz rad Stručnog vijeća. Stručno vijeće je ovaj način analize rada ustanove ocijenilo najvišom ocjenom jer je ispunio sva naša očekivanja, pokazao se kao veoma koristan i primjenjiv u svim uslovima i za sve vrtiće bez obzira na broj grupa, lokaciju i količinu sredstava koje ima na raspolaganju. Ovaj projekt daje realnu sliku rada ustanove, uslova u kojima se odvija odgojno-obrazovni rad, štedi energiju, pruža uvid u postojanje kompetencija svakog pojedinog odgajatelja, služi u procesu samoprocjene, upućuje na nedostatke i otkriva segmente rada koji su namjerno ili nenamjerno zapostavljeni, te daje izuzetan podstrek radu.

Naša posvećenost ovom procesu uključuje i redovnu evaluaciju postignutih rezultata, kako bismo kontinuirano unapređivali kvalitet rada i stvarali bolji odgojno-obrazovni okvir za djecu i sve uposlenike ustanove. Na kraju, svi članovi Stručnog vijeća su se složili da je ovakav način stručnog usavršavanja vrlo koristan, jer ne samo da doprinosi profesionalnom razvoju, već i unapređuje kvalitet obrazovanja i odgoja u našoj ustanovi.

Konkretno preporuke za dalji rad do kojih smo došli prilikom analize odnose se na sljedeće aktivnosti i nosioce aktivnosti: Upravni odbor i direktorica Ustanove treba da na korektan i sistematičan način argumentuju i reaguju prema nadležnom Ministarstvu, u cilju donošenja potrebne zakonske regulative i podzakonskih akata; odgajateljice/njegovateljice/stručne saradnice trebaju u narednom periodu raditi na razvoju vlastitih kompetencija, stručno se osposobljavati u područjima u kojima im nedostaju određena znanja i vještine, delegirati direktorici teme i oblasti za stručna usavršavanja, inicirati promjene u radu ukoliko uoče nedostatke u realizaciji Cjelovitog razvojnog programa, o svim izazovima otvoreno razgovarati s direktoricom, kolegicama i roditeljima; asistenti u odgojno-obrazovnom radu trebaju raditi na što kvalitetnijoj izradi ličnih planova i programa za djecu s teškoćama u razvoju, redovno sarađivati s roditeljima i Stručnim tijelom za otkrivanje, procjenu, praćenje i upućivanje djece u riziku, djece s teškoćama i invaliditetom pri Javnoj ustanovi za djecu i odrasle s posebnim potrebama Zeničko-dobojskog kantona, uvažavati njihova mišljenja i preporuke, te iste ugrađivati u lične planove i programe; spremačice trebaju pojačati intenzitet rada posebno u prostorijama gdje borave djeca i dodatno obratiti pažnju na skladištenje materijala za higijenu i čišćenje, a kuharice trebaju voditi računa o načinu pripremanja hrane, skladištenju hrane i korištenju raznovrsnih namirnica u pripremi obroka za djecu.

Na temelju rezultata ove analize, jasnije smo sagledali konkretne probleme s kojima se suočava naša ustanova i u narednom periodu pokušat ćemo razviti strategije za unapređenje svakog aspekta rada ustanove.

U svakoj narednoj pedagoškoj godini, na jednoj od sjednica Stručnog vijeća, vršit ćemo analizu pokazatelja, posebno onih koji se u našoj ustanovi ne provode dosljedno. Na ovaj način ostvarit ćemo kontinuiranu samorefleksiju i samoprocjenu, te dobiti jasne smjernice u kojem pravcu trebamo djelovati da bismo pojedine indikatore počeli dosljedno provoditi, a ujedno ćemo znati koje aspekte rada u našoj ustanovi trebamo nastaviti primjenjivati kako bismo održali kvalitet na zadovoljstvo svakog djeteta u ustanovi, kao i na zadovoljstvo svakog uposlenika ustanove.

Ostaje nam da se nadamo i insistiramo da će zakonodavno tijelo, Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport Zeničko-dobojskog kantona, ozbiljnije shvatiti predškolski odgoj i obrazovanje i donijeti izmijenjen zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju, kao i podzakonske akte bez kojih već godinama radimo, te radi nedostatka zakonske regulative, primorani smo da iznalazimo rješenja samostalno, a to ne bi smjela biti praksa kada su u pitanju djeca predškolskog uzrasta i institucionalni predškolski odgoj i obrazovanje.

Na kraju, želim istaknuti duboku zahvalnost i ponos prema kolektivu Javna ustanova za predškolski odgoj i obrazovanje „Mladost“ Kakanj. Zajedničkim, kvalitetnim i predanim radom našeg tima, potvrdilo se da su ljudski resursi najvažniji element u ostvarivanju naših ciljeva. Njihova uloga posebno postaje ključna u izazovnim trenucima, kada ostale komponente sistema mogu doći u zastoje. Naš uspjeh temelji se na posvećenosti, stručnosti i timskom radu koji svojim angažmanom svakodnevno doprinosi razvoju i napretku ustanove.

Literatura

Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje (2022). *Standardi kvaliteta rada predškolskih ustanova*. Sarajevo. <https://aposo.gov.ba>

2.

DOPRINOS ODGOJITELJA, RAVNATELJA I STRUČNIH SURADNIKA U STVARANJU POZITIVNE KLIME U PREDŠKOLSKOJ USTANOVI

Edita Vuković Antolović

Javna predškolska ustanova „Ivančica“ Usora

Pozitivna radna, tj. pedagoška, klima ne samo da je dio standarda kvalitete rada, nego je i aktualna tema stručne literature i pedagoških istraživanja. Osnovni uvjet za postizanje kvalitete rada jedne ustanove jeste suradnja njenih uposlenika. U dobrim suradničkim odnosima svakom pojedincu pruža se osjećaj aktivne uključenosti i vlastitog doprinosa i, samim tim, pojačava se odgovornost članova kolektiva, ali i očekivanja od sebe i drugih. Shodno prethodnom, cilj ovog rada je prikazati značaj postizanja zajedničke odgovornosti i stvaranja okruženja u kojem će se svi truditi da održe dobre međuljudske odnose, što predstavlja temelj za građenje kvalitetne predškolske ustanove.

Osobni doprinos može se odnositi i na kreiranje pozitivnog psihološkog i fizičkog okruženja. Za kreiranje pozitivnog okruženja i klime odgovorni su odrasli, odgojitelji i drugi stručni kadar te obitelj i društvena zajednica. Također, kreiranje prijateljskog okruženja neophodno je kako bismo mogli govoriti o suradničkim grupama, timskom radu i razvoju pozitivnih odnosa unutar ustanove.

Govoreći o izgradnji pozitivne klime kao jedne od dimenzija kvalitete rada predškolske ustanove, u radu će se prikazati značaj ljudskog faktora te prikazati rezultati istraživanja mišljenja odgojitelja, ravnatelja i stručnih suradnika o utjecaju kvalitete odnosa na kulturu ustanove, ulozi stručnog kadra i značaju potpore i uvažavanja mišljenja u postizanju razvoja suradničkih odnosa. U kvalitativno-kvantitativnom istraživanju sudjelovali su odgojitelji, ravnatelji i stručni suradnici predškolskih ustanova Zeničko-dobojskog kantona i Kantona Sarajevo. Ukupni rezultati ustanova pokazali su da je potrebno angažiranje svih uposlenih na izgradnji pozitivne klime i suradničkih odnosa kako bi se postiglo unapređenje kvalitete rada predškolske ustanove.

Ključne riječi: klima, kvaliteta, suradnički odnosi, poticajno okruženje

Uvod

Socijalno okruženje i poticajna pedagoška klima jedan su od standarda kvalitete rada predškolskih ustanova, a čime ćemo se detaljnije baviti i u ovom radu. Klima se određuje kao kakvoća uvjeta koji vode ka kvaliteti, stoga je neophodno posvetiti joj pažnju i pozabaviti se svim njenim odrednicama i vrstama. U radu se posebno govori o pedagoškoj, socio-emocionalnoj, školskoj i radnoj klimi, tj. njihovim pozitivnim obilježjima neophodnim za kvalitetan rad predškolske ustanove.

Klima je zapravo duša ustanove i nju određuju složeni odnosi i interakcije svih činitelja, kao i samo njeno okruženje. Može se reći da je klima dinamična i promjenjiva jer ovisi o ljudskom čimbeniku, u predškolskoj ustanovi konkretno o odnosu prema djeci, odgojiteljima, rukovodstvu, roditeljima i zajednici. Klima nije sama sebi svrha, ona utječe i na druge segmente odgojno-obrazovnog rada, npr. razvoj kurikuluma, profesionalni razvoj, razvoj vizije vrtića i dr.

Pored teorijskog dijela, u radu je prikazan i dio rezultata istraživanja provedenog u predškolskim ustanovama Zeničko-dobojskog i Kantona Sarajevo u okviru doktorske disertacije *Socio-emocionalna klima kao dimenzija kvalitete odgojno-obrazovnog rada u predškolskoj ustanovi*.

U provedenom istraživanju je postavljeno 14 istraživačkih pitanja, a u ovom radu smo istaknuli odgovore na ona koja govore o osobnom doprinosu stručnog kadra na razvoj i kreiranje pozitivne klime i atmosfere u ustanovi. Važno je da svi sudionici odgojno-obrazovnog procesa kreiraju svoje ugodno okruženje jer će se njihovo raspoloženje, njihove emocije, njihovi odnosi na taj način pozitivno odraziti na djecu i cijelu ustanovu. Također, prikazano je na koje poteškoće nailaze odgojitelji i ravnatelji u procesu kreiranja i održavanja pozitivne klime, prvenstveno one socio-emocionalne. Poseban dio odnosi se na prijedloge koje odgojitelji i ravnatelji imaju za unapređenje kvalitete okruženja, a time i klime, u predškolskoj ustanovi.

2.1. Pojam klime

Pojam klime autori spominju pod različitim nazivima i sinonimima, kao što su: ozračje i atmosfera. Bratanić (1993) klimu povezuje s ukupnošću uvjeta koji određuju kakvoću življenja i učenja djece u odgojno-obrazovnoj ustanovi, dok Ljubetić (2009) spominje više termina koji se odnose na uvjete koji određuju kvalitetu življenja i učenja svih činitelja odgojno-obrazovnog procesa: kultura, etos, duh, klima, ozračje. U stručnoj literaturi možemo naići na različite vrste klime. Najčešće se spominju emocionalna, socijalna, pedagoška i radna klima.

Prema Bognaru i Matijeviću (1993), jedan od važnih činitelja odgoja i obrazovanja jeste i odgojno-obrazovna klima kojom je svakako određena kvaliteta odnosa u procesu odgoja i obrazovanja. To se još zove socijalna klima i pod istom smatramo kvalitetu ukupnih odnosa sudionika odgojno-obrazovnog procesa. U tim složenim i isprepletenim odnosima svi su sudionici u igri i svi utječu na kvalitetu odnosa. Emocionalna klima razumijeva dominaciju osjećaja ugone ili osjećaja neugode kod sudionika odgojno-obrazovnog procesa.

Bratanić (1993) ističe da kvaliteta međuljudskih odnosa između sudionika nastavnog procesa utječe na stvaranje određene emocionalne klime. Autorica smatra da proučavanju emocionalne klime možemo pristupiti analizom interakcija u nastavi. Emocionalna klima posebno utječe na svakog pojedinca, na njegov doživljaj i duh skupine, smisao ciljeva i aktivnosti, na vrstu interpersonalnih interakcija u grupi.

Tankersley, Brajković, Handžar, Rimkiene, Sabaliauskiene, Trikić i Vonta (2011) govore o socio-emocionalnoj klimi koja podrazumijeva kvalitetu međuljudskih odnosa između svih sudionika odgojno-obrazovnog procesa (odgojitelj – dijete, dijete – dijete, odgojitelj – odgojitelj, odgojitelj – roditelj, dijete – roditelj, odgojitelj – rukovoditelji i sl.) koji rezultira određenim emocionalnim okruženjem u kojem se svi sudionici mogu osjećati ugodno ili neugodno.

Prema Stevanoviću (2002, str. 288), emocionalna klima predstavlja temelj za radnu klimu. „Ako ne postoji ugođaj, prijatno raspoloženje, opuštenost, radost, smijeh, oduševljenje, sloboda izražavanja, tolerancija, nonkonformizam, demokratičnost, pluralizam ideja, alternativna mišljenja, ne može se govoriti o potrebnoj emocionalnoj klimi, a time i o mogućem postizanju povoljnih rezultata.“

Mandić i Gajanović (1991, prema: Stojaković, 2002) govore o socijalnoj klimi koja u razredu ovisi i od uvjeta pod kojima se jedna grupa formira. Važna je suglasnost oko zajedničkih ciljeva i vođenja grupe, odnosi članova grupe, položaj pojedinaca u grupi i spremnost na suradnju. Cilj je da se svako dijete osjeća prihvaćeno i da zadovolji svoje potrebe za znanjem i druženjem.

Andrilović i Čudina-Obradović (1996) govore o razrednoj klimi smatrajući je rezultatom česte učiteljeve upotrebe određenih postupaka u nastavnoj tehnologiji, komuniciranju s učenicima, primjeni nagrađivanja i kažnjavanja itd. Autori, nadalje, govore o pozitivnoj razrednoj klimi kao ozračju koje stvara učitelj koji učenicima pokazuje da od njih očekuje dobre rezultate i da ima povjerenja u njihove mogućnosti. Ako je ta klima produktivna, onda se misli na ozračje usmjerenosti na obrazovne ciljeve gdje nastavnik ulaže velike napore. Produktivna klima kod učenika stvara intrinzičnu motivaciju.

Kada govorimo o razrednoj ili školskoj klimi, ona se jednako može prenijeti i na uvjete rada predškolske ustanove. Kriteriji „dobre atmosfere“ ili „dobrog ozračja“ vrtića mogu biti: istodobno zbivanje različitih aktivnosti djece (ne rade svi isto, nego svatko odabire ono što želi), radno ozračje, tj. uposlenost djece (svi imaju neki posao koji im je zanimljiv), veseli žamor djece (razgovaraju, igraju se, raspravljaju), slobodno kretanje djece prostorom (aktivnosti nisu statične jer je maloj djeci svojstveno kretanje), slobodan odabir sadržaja i druge djece s kojom će stupiti u aktivnost (ne moraju činiti samo ono što su za njih isplanirali odrasli) i slično (Slunjski, 2008, str. 24).

2.1.1. Poticajno okruženje kao odrednica ugodne klime u ustanovi

Kada govorimo o ugodnoj klimi, neophodno je spomenuti i poticajno i stimulativno okruženje koje se definira kao fizičko i socijalno okruženje predškolske ustanove gdje se posebna važnost usmjerava na siguran, poticajan i udoban prostor koji pruža djetetu mogućnost za razvojem njegovog punog potencijala. Dijete se u poticajnom okruženju potiče na učenje, istraživanje, ima mogućnost za stjecanjem novih iskustava, vježbanjem sposobnosti i komuniciranjem. Podrazumijeva siguran, higijenski uredan i udoban prostor zgrade vrtića, adekvatne veličine i uređenjem prostora, s dobrom organizacijom vremena, opremljenosti materijalima i sredstvima dostupnim djeci, nestrukturiranim materijalom, didaktičkim sredstvima, sigurnim, uređenim i opremljenim dvorištem (Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje - APOSO, 2022).

Naravno, poticajno okruženje nije jedina odrednica ugodne klime. Poticajna pedagoška klima omogućuje uključenost svih sudionika odgojno-obrazovnog sustava, djece, odgojitelja, suradnika, roditelja, drugih članova društvene zajednice. U takvoj klimi gradi se osjećaj pripadnosti, komunikacija, međusobno povjerenje svih i aktivno slušanje. Postiže se prijatno i stimulativno radno okruženje u kojemu pojedinac može slobodno izraziti svoje mišljenje i osjećaje. Podizanje razine kvalitete pedagoške klime predstavlja jedan od centralnih zadataka razvoja kulture odgojno-obrazovnih ustanova (Vuković Antolović, 2023).

Kamenov (2008) izdvaja temeljne činitelje koji određuju kvalitetu, tempo i domete razvoja, i to: povoljna socijalna sredina, načini postupanja s djecom, socijalni, kulturni, ekonomski i obrazovni status roditelja, sociokulturni činitelji s kojima je dijete u dodiru, stanje u odgojno-obrazovnim ustanovama i vertikalni i horizontalni kontinuitet među činiteljima koji utječu na razvoj i učenje djece. Važno je da se dijete u svom okruženju osjeća sigurno i prihvaćeno, da se potiče njegova samostalnost, da se potiče motivacija poželjnih ponašanja djece, da su prostor, materijali i programski sadržaji prilagođeni potrebama djece i dr.

Standard i pripadajući indikatori, koji se odnose na socijalno okruženje i poticajnu pedagošku klimu utvrđeni od APOSO (2022), prikazani su u tablici 2.1.

Tablica 2.1

Standard Socijalno okruženje i poticajna pedagoška klima (APOS0, 2022, str. 26)

STANDARD 1. 4. Socijalno okruženje i poticajna pedagoška klima pružaju osjećaj zaštićenosti, prihvaćenosti i dobrodošlice za svako dijete.	
<i>Pokazatelji</i>	
❖	Predškolska ustanova osigurava okruženje za razvoj i učenje koje pridonosi blagostanju svakog djeteta. Politike i prakse ustanove promiču potporu i poštivanje obiteljskog konteksta, jezika, kulture i sastava obitelji svakoga djeteta na načine koji podupiru djetetovo zdravlje, učenje i socijalno-emocionalno blagostanje.
❖	Djeluje se timski na stvaranju poticajne, pozitivne pedagoške klime i poticajne atmosfere u kojoj se svako dijete i članovi obitelji djeteta osjećaju dobrodošli.
❖	Stvaraju se prilike za interakciju djece s djecom između različitih uzrasnih grupa i djece s odraslima.
❖	Uvažavaju se potrebe, mišljenja, sposobnosti, vještine i interesiranja svakog djeteta.
❖	Koristi se brižna, uvažavajuća, pozitivna i višesmjerna spontana i otvorena komunikacija.
❖	Prisutan je ugođaj koji pobuđuje prijatno raspoloženje, opuštenost, radost, smijeh, oduševljenje; potiče se sloboda izražavanja, tolerancija, nonkonformizam, demokratičnost, pluralizam ideja i alternativna mišljenja.
❖	Metodama i tehnikama pedagoškog usmjeravanja ohrabruje se svako dijete, sukladno razvojnim karakteristikama, na pozitivno djelovanje, razvoj samokontrole, odgovornosti i poštivanja sebe, drugih i imovine (npr. modeliranjem i poticanjem socijalno poželjnog, prihvatljivog ponašanja, preusmjeravanjem pažnje djece na prihvatljivije aktivnosti i poticanjem dijaloga s djecom kako bi se razgovaralo o problemima i slično).
❖	Potiče se kritičko mišljenje, iskazuje se poštovanje prema svakom članu zajednice, uvažava se i njeguje osjećaj pripadnosti i zajedništva, a prava i privatnost svakog pojedinca se poštuju.
❖	Odgovitelji kroz igru i organizaciju raznovrsnih aktivnosti potiču interakciju koja vodi ka prepoznavanju i izražavanju emocija među svom djecom (na društveno prihvatljiv način).
❖	Kroz igru i odgojno-obrazovne aktivnosti odgojitelji i djeca donose zajednička pravila ponašanja u skupini koja su vidljivo istaknuta u zajedničkom prostoru i predstavljena djeci i roditeljima na dostupan i adekvatan način.
❖	Odnosi na relaciji odgojitelj/dijete i dijete/dijete potiču pozitivne emocije i kod djece stvaraju osjećaj opuštenosti, ugođe, radoznalosti, sigurnosti i prihvaćenosti.
❖	Svako dijete ima slobodu izbora sadržaja i aktivnosti.
❖	Planski se djeluje na razvoju aktivnog slušanja i samopouzdanja, samopoštivanja, pozitivnog mišljenja o sebi i drugima, izbjegavanju prigovaranja, kritiziranja i omalovažavanja ličnosti, zadovoljavanju intelektualnih, socijalnih, komunikacijskih, moralnih, estetskih i drugih potreba.
❖	Odgovitelji i stručni suradnici poštuju i štite privatnost svakog djeteta (uvažavajući dječje „tajne“ i perspektive).
❖	Zahtijeva se od osoblja da surađuje s obiteljima u osmišljavanju odgovarajućih planova procjene i/ili intervencije u ranoj fazi kada dijete ima poteškoća u ponašanju, socijalnoj interakciji, tranziciji i/ili s napretkom u razvoju/učenju.
❖	U svim ustanovama za brigu o djeci i svim uposlenicima zabranjeno je sljedeće ponašanje: • Tjelesno kažnjavanje, uključujući udaranje, čupanje, tresenje, štipanje i druge mjere koje proizvode tjelesnu bol. • Uskraćivanje ili prijetnja uskraćivanjem mogućnosti vode i hrane, odmora ili toaleta. • Uvredljiv ili vulgaran jezik. • Bilo koji oblik javnog ili privatnog poniženja, uključujući prijetnje fizičkim kažnjavanjem. • Bilo koji oblik emocionalnog zlostavljanja, uključujući odbacivanje, teroriziranje, ignoriranje, izoliranje ili korumpiranje djeteta.

Vlahek (2016) na temelju svog istraživanja navodi da je za stvaranje pozitivnog razredno-nastavnog ozračja važna opuštena, ali radna atmosfera, sa zdravim i svrhovitim djelovanjem, koje prikazuje dječji rad i najbolje korištenje raspoloživih sredstava. Kako bi se takvo okruženje oblikovalo, autorica ističe da je važan učitelj, koji bi trebao biti uravnotežena osoba, opuštena osoba i entuzijastična osoba.

Prema Andrilović i Čudina-Obradović (1996), socijalno okruženje dovodi se u svezu s oblicima rukovođenja, autokratskim, demokratskim i stilom potpune slobode. Navedeni oblici rukovođenja izazivaju četiri tipa socijalnog ozračja: agresivnu autokraciju, apatičnu autokraciju, demokratsko ozračje i ozračje potpune slobode. Prema rezultatima istraživanja koje su autori proveli, suradničko je ozračje primjerenije za stvaranje pozitivnog emocionalnog odnosa učenika prema školi i međusobnih odnosa učenika, a primjerenije je i u dugoročnim ciljevima učenja. U suradničkom se ozračju negativnosti natjecateljskog ozračja ublažuju, a motivacijska se snaga koristi.

Emocionalno ozračje stvaraju vrsta i količina interakcija između učenika i učitelja, stupanj demokratiziranosti odnosa u razredu, dominantni oblici motiviranja i emocionalne karakteristike učitelja. Najkvalitetniji rezultati postižu se u emocionalnom okruženju koje stvara učitelj koji je orijentiran na zadatak, samopouzdan, relaksiran, uspostavlja s učenicima tople odnose i međusobno poštivanje. Pojava ozračja straha, dosade i pasivnosti, otpora i netrpeljivosti upozorenje su i stvaraju neproduktivnu klimu (Andrilović i Čudina-Obradović 1996). Slično navodi i Slunjski (2008) ističući da prostorna organizacija bitno određuje kvalitetu socijalnih interakcija učesnika odgojno-obrazovnog procesa. Stojaković (2002) navodi isto ističući da se atmosfera straha i nepovjerenja nepovoljno odražava na ispoljavanje svih potencijala učenika. Pozitivna atmosfera bitno utječe na emocionalnu sigurnost, zadovoljstvo i mentalno zdravlje učenika, a zatim i na rezultate učenja.

2.1.1.1. Utjecaj okruženja na kvalitetu klime u ustanovi

Mnogi autori govore o okruženju u predškolskoj ustanovi (Kamenov, 1987; Andrilović, Čudina-Obradović, 1996; Hansen, Kaufmann, Burke Walsh, 2000; Edwards, Forman, Gandini, 1998; Ljubetić, 2009; Miljak, 2009; Slunjski, 2006, 2011; Tankersley et al. 2011, 2020; Bećirović-Karabegović, 2018). Pod poticajnim okruženjem podrazumijevaju ono koje je sigurno, prijatno, koje potiče na učenje, zadovoljava dječju potrebu za istraživanjem, stjecanjem novih iskustava, vježbanje sposobnosti, komuniciranje i stvaranje. Ističe se da poticajno okruženje značajno utječe na kvalitetu učenja djece u predškolskoj ustanovi, o čemu govore i alternativne koncepcije kao što su Waldorf, Montessori i Reggio, koji posebnu pažnju posvećuju okruženju i materijalima.

Kvalitetno okruženje u sebi sadrži dvije dimenzije: socio-emocionalnu klimu i prostorno-materijalno okruženje. Tankersley et al. (2011) pod *socio-emocionalnom klimom* podrazumijevaju kvalitetu međuljudskih odnosa između svih sudionika odgojno-obrazovnog procesa (odgojitelj – dijete; dijete – dijete; odgojitelj – odgojitelj; odgojitelj – roditelj; dijete – roditelj; odgojitelj – rukovodstvo i sl.) koji rezultira određenim emocionalnim okruženjem u kojem se svi sudionici mogu osjećati ugodno ili neugodno.

Prostorno-materijalno okruženje uključuje prostor radne sobe (veličinu) i cjelokupnog vrtića (druge sobe, blagovaonica, hol, hodnik, vanjski prostor), zidove, namještaj, materijale, igračke. Osnovno polazište u organizaciji prostora jeste da dijete uči kroz svoje iskustvo.

Vanjski činitelji odnose se na fizičko okruženje, a fizičko okruženje podrazumijeva sve ono što okružuje vrtić. Podovi, zidovi, veličina i oblik učionice, vanjski prostor za igru, namještaj, materijali, oprema i igračke – sve to utječe na doživljaje u vrtiću. U estetski primamljivim i ugodnim učionicama, djeca i odgojitelji lijepo se osjećaju. Dobro uređeno okruženje unapređuje složenu igru, samostalnost, socijalizaciju i rješavanje problema. Učionica pripada djeci, a okruženje odražava interesiranja i kulturu djece (Hansen, Kaufmann, Burke Walsh, 2000).

Dječji vrtići trebaju biti zanimljiva mjesta, ugodna, privlačna za življenje, igru i učenje djece i odraslih. To ne smiju biti mjesta gdje će u prvom planu biti red, mir i disciplina. Nije moguće ostvariti kvalitetnu interakciju djece u praznim prostorima s golim zidovima ili prostorima gdje materijali nisu dostupni djeci, prostorima bez ikakvog izazova za djecu. O okruženju koje nalikuje obiteljskom domu, mnogo govore Slunjski (2006) i Miljak (2009). Prema Miljak, djeci je potrebno pedagoški pripremljeno i oblikovano okruženje koje će biti ne samo primjereno, nego tako uređeno da će maksimalno podupirati i razvijati nove interese, sklonosti i sposobnosti. Takvim okruženjem u kojem djeca svakodnevno žive može se omogućiti odgojiteljima dublje i kvalitetnije upoznavanje svakog djeteta ponaosob. Odgojitelj se tako može osvjedočiti u neotkrivene potencijale svakog djeteta.

Organizacija prostorno-materijalnog okruženja vrtića posebno utječe i na kvalitetu socijalnih interakcija djece. Podjelom prostora na manje cjeline, djecu se poziva na druženje u manjim, a ne u velikim skupinama, što povoljno utječe na kvalitetu njihove komunikacije i razvoj socijalnih kompetencija. Naime, osim u kvaliteti odnosa i komunikacije odraslih s djecom, stimulativnost socijalnog okruženja vrtića ogleda se i u bogatstvu raznovrsnosti interakcija djece međusobno. Stimulativno socijalno okruženje vrtića prepoznatljivo je po atmosferi komunikacije, suradnje i dogovaranja, tj. radosnog i aktivnog sudjelovanja djece u zanimljivim zajedničkim aktivnostima. Snažan doprinos jačanju socijalne kompetencije djece sadržavaju i prilike druženja s djecom iz drugih odgojnih skupina. (Slunjski, 2011).

Oslanjajući se na Tankersley et al. (2011), Bećirović-Karabegović (2018) navodi da se u literaturi pronalaze mnoge karakteristike dobro organiziranog prostora koje možemo sagledati kroz kombinirani pregled odlika kvalitetnog prostora koje se prilagođavaju i usavršavaju u odnosu na konkretnu odgojnu skupinu. Pod kvalitetnom organizacijom okruženja u predškolskoj ustanovi podrazumijevaju se sljedeće odlike prostora:

- Prostor koji pruža mogućnost nesmetanog nadziranja, zaštite zdravlja i sigurnosti djece u kojem su namještaj i materijali čisti, sigurni, razvojno primjereni, visokokvalitetni. Namještaj je prikladne visine da omogućava preglednost cijele radne sobe i opservaciju djece. Broj djece odgovara pedagoškim normativima i veličini radne sobe.
- Prostor koji potiče aktivno konstruiranje znanja – mnoštvo zanimljivih didaktičkih i neoblikovanih materijala koji su dostupni djeci u svakom trenutku i koji omogućuju djeci učenje kroz vlastito iskustvo. Prostor koji je podijeljen na centre aktivnosti koji omogućuju različite igre i aktivnosti – istraživanja, ispitivanja, traženje odgovora, učenje.

- Prostor koji potiče suradničko učenje strukturiran je prostor s logičkim i odgovarajućim rasporedom centara gdje se djeca mogu slobodno kretati između centara i koji omogućuje druženje u manjim i većim skupinama, kao i individualne aktivnosti.
- Prostor kao ugodno okruženje koje nalikuje porodičnoj sredini s uvjetima koji odgovaraju pedagoškim standardima i normativima (osvijetljenost, prozračnost, toplina, sigurnost).
- Prostor koji reflektira proces učenja i u kojem se mogu prepoznati rezultati realiziranih aktivnosti, koja je aktualna tema projekta.

„U cilju stvaranja kvalitetnih uvjeta za učenje i kvalitetnog življenja djece i odraslih, prilikom planiranja i kreiranja prostorno-materijalnog okruženja, odgojitelji se trebaju voditi ovim odlikama poticajnog okruženja. Prostor radne sobe nije zadano okruženje, nego je promjenjiva „kategorija“ koja se kontinuirano prilagođava dječjim interesima, razvojnim potrebama, aktualnim temama s ciljem integriranja različitih aktivnosti u jedno cjelovito, smisleno i životno učenje“ (Bećirović-Karabegović, 2018, str. 205).

Utjecaj okruženja na razvoj i učenje djece posebice je istraživao Bronfenbrenner,¹ koji je u svojoj teoriji ekoloških sustava donosi stajalište da se dijete razvija unutar složenog sustava odnosa na koje utječu višestruke razine okoliša koji ih okružuje. On je okoliš zamislio kao niz umreženih struktura, uključujući, ali i nadilazeći dom, školu i susjedstvo, u kojima djeca provode svoje svakodnevne živote. Svaki sloj okoliša ima snažan utjecaj na razvoj. Slojeve okolinskog konteksta Bronfenbrenner dijeli na mikrosustav, mezosustav, egzosustav i makrosustav. Prema Bronfenbrenneru, okoliš nije statičan, on se stalno mijenja i utječe na djecu na jedinstven način. Npr. odnosi djeteta prema okolišu mijenjaju se u slučaju rođenja brata ili sestre, selidbe, polaska u vrtić i dr. (Berk, 2015).

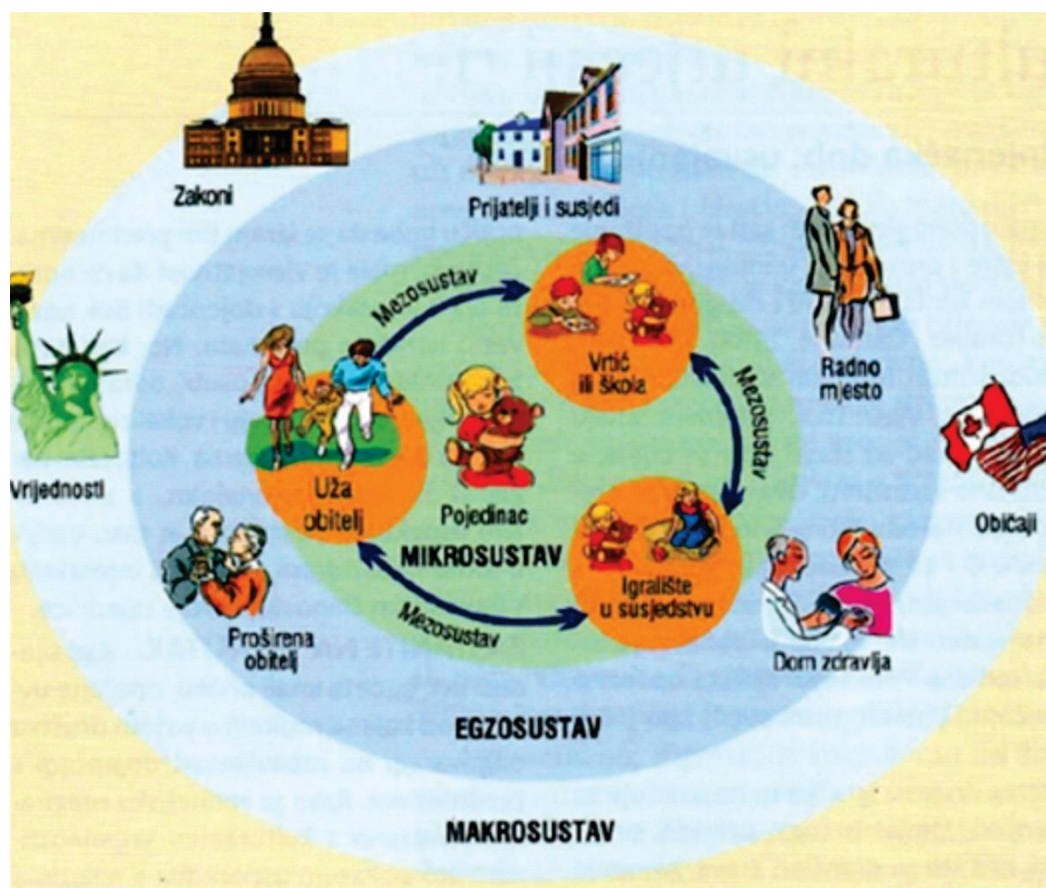
Suštinu svoje ekološke teorije Bronfenbrenner (Slika 2.1) predstavio je u formi koncentričnih krugova, ekoloških sustava koji djeluju na dijete, počev od onih koji su djetetu najbliži, pa sve do onih u kojima dijete ne sudjeluje izravno, ali imaju utjecaj na njegov razvoj. Po ovom modelu, dijete se, sa svojim biološkim i psihološkim sustavom, nalazi u centru dok se oko njega nižu koncentrični slojevi okoliša (Bećirović-Karabegović, 2018).

Pašalić Kreso (2004, str. 53) navodi da je „jedan od najznačajnijih Bronfenbrennerovih teorijskih doprinosa njegov široki i sveobuhvatni opis okruženja – ekoloških snaga i sistema koji postoje i djeluju na više različitih, ali međusobno povezanih nivoa“.

¹ Urie Bronfenbrenner (29. travnja 1917. – 25. rujna 2005) bio je američki psiholog ruskog podrijetla najpoznatiji po korištenju kontekstualnog okvira za bolje razumijevanje ljudskog razvoja.

Slika 2.1

Struktura okoline prema teoriji ekoloških sustava (Berk, 2015, str. 28)

2.2. Prikaz metodologije i rezultata istraživanja

U drugom dijelu rada prikazat ćemo dio rezultata istraživanja provedenog u okviru izrade doktorske disertacije čiji je predmet istraživanja bio usmjeren na ispitivanje socio-emocionalne klime kao dimenzije kvalitete odgojno-obrazovnog rada u predškolskoj ustanovi (Vuković Antolović, 2023). U istraživanju je postavljeno 14 istraživačkih pitanja, no u ovom radu bavimo se onima koji pobliže govore o kreiranju pozitivne klime, kao i poteškoćama u procesu kreiranja iste.

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati i analizirati temeljne odrednice socio-emocionalne klime u predškolskim ustanovama i njihov utjecaj na kvalitetu rada ustanove u cjelini. Također, praktičnim ciljem nastojalo se ispitati na koje poteškoće nailaze odgojitelji i ravnatelji u procesu kreiranja i održavanja pozitivne socio-emocionalne klime u predškolskim ustanovama i koje prijedloge odgojitelji i ravnatelji imaju za unapređenje kvalitete socio-emocionalnog okruženja.

Uzorak je bio ciljani i činili su ga 201 odgojitelj i njegovatelj te 15 ravnatelja i stručnih suradnika.

Korištene **metode istraživanja** bile su: deskriptivna, Survey i metoda teorijske analize. Mišljenja odgojitelja i njegovatelja ispitana su **postupcima anketiranja i skaliranja**, dok je s ravnateljima i stručnim suradnicima provedeno **intervjuiranje**.

2.2.1. Osobni doprinos stručnog kadra razvoju pozitivne klime u ustanovi

Uvažavanje i razumijevanje djeteta, te odgojitelji koji se osjećaju sretno, koji uživaju i profesionalno se bave svojom djecom, imaju jasnu viziju i cilj kojemu teže u radu sa svojom djecom, pretpostavke su za stvaranje kvalitetnog okruženja za djecu.

Deskriptivnom analizom pokušali smo doći do odgovora na pitanje o tome koliko odgojitelji pridonose stvaranju pozitivne i produktivne klime u vrtiću. Odgovori 201 odgojitelja na postavljena pitanja mogu se vidjeti u kombiniranom prikazu (tablični i grafički) u tablici 2.2.

Tablica 2.2

Deskriptivna statistika odgovora na pitanje koliko odgojitelji pridonose stvaranju produktivne klime (Vuković Antolović, 2023, str. 119)

	M	s. d.	Min.	Max.
Nisam spremna/spreman razvijati prisnije odnose s kolegama na poslu.	2,01 	1,07	1	5
Posebnost našeg vrtića iznimni su međuljudski odnosi.	3,83 	0,99	1	5
Klima u našoj ustanovi je dobra.	3,79 	0,93	1	5
Aktivno radimo na unapređenju klime u ustanovi.	3,81 	0,96	1	5
U našem vrtiću nedostaje humora i spontanosti.	2,01 	1,03	1	5
U našem vrtiću rijetko razgovaramo o osobnim mišljenjima i vrijednostima.	2,19 	1,11	1	5

Može se vidjeti da su vrijednosti niže za odgovore koji su negativni (bliže su odgovorima *uopće se ne slažem*), poput *Nisam spreman/spremna razvijati prisnije odnose s kolegama na poslu, U našem vrtiću nedostaje humora i spontanosti, U našem vrtiću rijetko razgovaramo o osobnim mišljenjima i vrijednostima*. Za pozitivne tvrdnje aritmetičke sredine su više, jer su bliže polu odgovora *u potpunosti se slažem*, a tvrdnje glase: *Posebnost našeg vrtića su iznimni međuljudski odnosi, Klima u našoj ustanovi je dobra, Aktivno radimo na unapređenju klime u ustanovi*.

Također, prikazan je i grafički prikaz odgovora na pitanje kako odgojitelji procjenjuju svoj doprinos uspostavljanju pozitivne i prijatne klime u ustanovi (Tablica 2.3). Vidimo da je aritmetička sredina njihovih odgovora 4,34, što znači da odgojitelji visoko procjenjuju da ulažu mnogo energije u bolje odnose u ustanovi.

Tablica 2.3

Prikaz procjene doprinosa odgojitelja uspostavljanju pozitivne i prijatne klime u ustanovi (Vuković Antolović, 2023, str. 120)

Kako biste ocijenili svoj doprinos u uspostavljanju pozitivne i prijatne klime u ustanovi?		
Uopće se ne trudim doprinositi boljoj klimi u ustanovi.	4,34 	Ogromnu energiju ulažem u bolje odnose u našoj ustanovi.

U dobrim suradničkim odnosima svakom pojedincu pruža se osjećaj aktivne uključenosti i vlastitog doprinosa i, samim tim, pojačava se odgovornost članova kolektiva, ali i očekivanja od sebe i drugih. Postizanje zajedničke odgovornosti i stvaranje okruženja u kojem će se svi truditi održavati dobre međuljudske odnose predstavlja temelj za građenje kvalitetne predškolske ustanove. Metaforički rečeno, svi uposlenici trebaju se svakodnevno zapitati „Što sam ja uradio da spasim svijet danas?“ Odnosno, što je svatko od nas danas uradio da naša predškolska ustanova postane mjesto dobrog življenja za djecu i nas?

Na pitanje o poticanju pozitivne klime kroz osobni doprinos u provedenom intervjuu ravnatelj i stručni suradnici dali su kvalitativne podatke. Uglavnom su navodili kako je iskrena i otvorena komunikacija u ustanovi veoma važna, međusobni odnos uvažavanja, potpore, također, mnogi su isticali koliko je važno da se uposlenici druže i mimo vrtićke ustanove. Mišljenja ravnatelja obilježili smo s oznakom R, a pedagoga oznakom P.

Ravnatelj R1 smatra da je dobra varijanta organizacija *team building* susreta i sastanaka za razmjenu ideja, ravnatelj R3 smatra da su važni prijateljski odnosi izvan ustanove, R6 ističe da je veoma važno da imaju vrijeme za odmor koje će provesti zajedno i iskomunicirati i lijepo i ružno. Razvoj timskog duha, zajednički rad i zajedničko donošenje odluka također navode kao način postizanja ugodne klime u ustanovi. Pored toga, ispitanici R1, R6, R9, P1 i P2 istaknuli su da je važno da odgojitelji imaju i abalnoj. Izrazi lica i gestikulacije nam često mogu reći puno više nego izgovorene riječi. Interakcija s ljudima je neophodna za snalaženje u svakodnevnom životu, a bez interakcije ne možemo govoriti ni o poticanju zdrave klime. Za osjećaj prihvaćenosti, ugone i poštivanja, neophodna nam je pozitivna radna klima.

Bognar i Matijević (1993) ističu da je pozitivna radna klima vrlo važan preduvjet u postizanju zadovoljstva uposlenika, kao i njihove profesionalne učinkovitosti. Humor, smijeh i veselje potisnut će pritisak koji uposlenici često osjećaju zbog radnih obaveza, ali i problema osobne prirode. Kolektiv jedne ustanove nikada ne treba zanemariti potrebu za zabavom i veseljem svih uposlenika. Za postizanje opuštene atmosfere važno je da se svaki član odgojno-obrazovnog procesa osjeća ne samo ugodno nego i prihvaćeno. Prihvaćenost u kolektivu nezamjenjiv je poticaj za razvoj samopouzdanja i samopoštovanja uposlenika. Samopouzdana uposlenici obogatit će radnu praksu svojim prijedlozima i idejama. Ukoliko imaju povjerenja u sebe i svoje sposobnosti, lakše će razviti povjerenje u druge ljude. Stjecanje povjerenja kolega vrlo je značajan korak u izgradnji pozitivnog i ugodnog okruženja. Povjerenje ne trebamo samo očekivati, trebamo ga i pružati jer na taj način kreiramo prijateljsko ozračje koje je neophodno za stvaranje osjećaja sigurnosti u ustanovi (Vuković Antolović, 2023).

Ovakva klima između djelatnika doprinosi razvoju osjećaja pripadnosti kod djece, njihovom blagostanju, identitetu i socio-emocionalnom razvoju. Riječ je o prepoznavanju i poštivanju potreba i prava, osjećaju brige, poštivanja i uključenosti. To je ljepilo koje nas povezuje jedne s drugima. Svatko od nas ima drugačije potrebe, prednosti i iskustva. Kada shvatimo da nas različitost čini kolektivno jačima i kad smo inkluzivni prema svemu, tada stvaramo društva ispunjena brigom i ljubavlju. (Ionescu, Tankersley, Trikić, Vonta, 2018). Ljubetić govori o ozračju koje čini bit i daje dušu svakoj zajednici, pa tako i vrtićkoj.

„Ono neku zajednicu čini jedinstvenom i prepoznatljivom među tisućama sličnih, ugodnom/neugodnom, sretnom/nesretnom, veselom/otužnom, zabavnom/dosadnom, poželjnom/nepoželjnom...” (Ljubetić, 2009, str. 66).

Zaključci

U ovom radu najprije su definirane temeljne odrednice klime, kao i njene vrste, a zatim je prikazano kako stručni kadar može dati svoj doprinos u kreiranju pozitivne klime s krajnjim ciljem izgradnje kvalitete u predškolskoj ustanovi. Istraživanjem, koje je provedeno u predškolskim ustanovama Zeničko-dobojskog kantona i Kanotna Sarajevo, ispitane su poteškoće na koje nailaze odgojitelji, njegovatelji, pedagozi i ravnatelji u procesu kreiranja i održavanja pozitivne klime, prvenstveno socio-emocionalne. Istraživanje je obuhvatilo i prijedloge koje odgojitelji i ravnatelji imaju za unapređenje kvalitete socio-emocionalnog okruženja. Odgojitelji i njegovatelji ispitani su postupcima anketiranja i skaliranja, a ravnatelji i stručni suradnici na temelju postupka intervjuiranja.

Rangirajući dimenzije kvalitete, rezultati istraživanja su pokazali da je pozitivna i prijatna atmosfera u ustanovi najbolje rangirana. Dok su se odgojitelji i njegovatelji najviše fokusirali na značaj ugodne atmosfere, ravnatelji i stručni suradnici posebice su istaknuli važnost komunikacije kao dimenzije kvalitete. I jedni i drugi rezultati pokazali su da dimenzije procesa kvalitete imaju prednost u odnosu na dimenzije strukture kvalitete.

Istražujući osobne doprinose u stvaranju produktivne klime, došlo se do rezultata da odgojitelji visoko procjenjuju svoj angažman i ulogu u kreiranju boljih odnosa u ustanovi. U istom pitanju ravnatelji i stručni suradnici uglavnom su navodili primjere doprinosa kreiranju klime te posebice istaknuli iskrenu i otvorenu komunikaciju u ustanovi kao veoma važnu, kao i međusobni odnos uvažavanja i podrške. Također, mnogi su isticali koliko je važno da se uposlenici druže i mimo vrtićke ustanove. Komunikacija se istaknula i kroz naredno istraživačko pitanje koje govori o postupcima za postizanje pozitivne klime. Poslije komunikacije dolazi timski rad, razumijevanje, zajedničko rješavanje problema itd. Može se reći da su navedene vrijednosti zapravo rezultat zdravog socijalnog i emocionalnog razvoja.

U prijedlozima za unapređenje rada odgojitelji su detektirali ono što predstavlja temelj kvalitetne socio-emocionalne klime, a to je da svi uposleni doživljavaju ustanovu kao sigurno mjesto u kojem se dobro osjećaju i svoj posao rade s ljubavlju. U takvoj ustanovi osjeća se istinska briga jednih za druge, uzajamno pomaganje i razumijevanje. Ravnatelji su istaknuli značaj dobre komunikacije i suradničkih odnosa, značaja stručnog usavršavanja i općenito druženja članova jednog kolektiva.

Osjećaj ugone i zadovoljstva na radnom mjestu nešto je čemu svi težimo, a ovaj rad nam je pokazao da su elementi socio-emocionalne klime ključni za ostvarenje istog. Dobra komunikacija, kvalitetni odnosi i pozitivna radna atmosfera neophodni su u postizanju kvalitete rada predškolske ustanove.

Literatura

- Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje. (2022). *Standardi kvalitete rada predškolskih ustanova*. Sarajevo. <https://aposo.gov.ba>
- Andrilović, V. i Čudina-Obradović, M. (1996). *Psihologija učenja i nastave*. Zagreb: Školska knjiga.
- Bećirović-Karabegović, J. (2018). *Razvojno-primjereni predškolski kurikulum*. Sarajevo: Pedagoški fakultet Univerziteta u Sarajevu.
- Bećirović-Karabegović, J. i Vuković Antolović, E. (2024). Saradnička kultura u vrtiću (str. 69–71). Sarajevo: Sarajevo Publishing.
- Berk, L. E. (2015). *Dječja razvojna psihologija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Bognar, L. i Matijević, M. (1993). *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Bratanić, M. (1993). *Mikropedagogija*. Zagreb: Školska knjiga.
- Edwards, C. P., Gandini, L., & Forman, G. E. (1998). *The hundred languages of children: The Reggio Emilia approach - Advanced reflections*. London: Ablex.
- Hansen, K. A., Kaufmann, R. K., & Burke Walsh, K. (2000). *Stvaranje učionica u kojima dijete ima centralnu ulogu: 3–5 godina*. Sarajevo: Centar za obrazovne inicijative Step by Step.
- Ionescu, M., Tankersley, D., Trikić, Z., & Vonta, T. (2018). *A systemic approach to quality in early childhood services for children from 3 to 10 years of age. Documentation study on ISSA's work on quality improvement*. Leiden: ISSA.
- Kamenov, E. (1987). *Predškolska pedagogija*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Kamenov, E. (2008). *Vaspitanje predškolske dece* (4. izdanje). Beograd: Zavod za udžbenike.
- Ljubetić, M. (2009). *Vrtić po mjeri djeteta*. Zagreb: Školske novine.
- Ljubetić, M. i Bubić, A. (2015). Kvalitetno ozračje – preduvjet kvalitetnog studiranja (studentska perspektiva). *Školski vjesnik*, 64(2), 209–226. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/148985>
- Miljak, A. (2009). *Življenje djece u vrtiću*. Zagreb: Naklada SM.
- Pašalić-Kreso, A. (2004). *Koordinate obiteljskog odgoja*. Sarajevo: Jež.
- Slunjski, E. (2006). *Stvaranje predškolskog kurikuluma u vrtiću – organizaciji koja uči*. Zagreb: Mali profesor.

- Slunjski, E. (2008). *Dječji vrtić zajednica koja uči*. Zagreb: Spektr Media.
- Slunjski, E. (2011). *Kurikulum ranog odgoja – Istraživanje i konstrukcija*. Zagreb: Školska knjiga.
- Stevanović, M. (2002). *Pedagogija*. Varaždinske Toplice: Tonimir.
- Stojaković, P. (2002). *Psihologija za nastavnike*. Banja Luka: Prelom.
- Tankersley, D., Brajković, S., Handžar, S., Rimkiene, R., Sabaliauskiene, R., Trikić, Z. i Vonta, T. (2011). *Teorija u praksi, priručnik za profesionalni razvoj učitelja*. Sarajevo: Centar za obrazovne inicijative Step by Step.
- Tankersley, D. i Saifer, S. (2020). *Pristup usmjeren na dijete: Vrtići koji promoviraju demokratiju*. Sarajevo: Centar za obrazovne inicijative Step by Step.
- Vlahek, I. (2016). Razredno-nastavno ozračje i radno iskustvo učitelja. *Život i škola*, LXII(2), 119–130. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/179031>
- Vuković Antolović, E. (2023). *Socio-emocionalna klima kao dimenzija kvalitete odgojno-obrazovnog rada u predškolskoj ustanovi* (Neobjavljena doktorska disertacija). Pedagoški fakultet Univerziteta u Sarajevu.

3.

УЛОГА ДИРЕКТОРА У РАЗВОЈУ ВРТИЋА

Јасна Јовичић

Директор Обданишта и забавишта „Наша дјеца“

Брчко дистрикт БиХ

У раду се анализирају улоге директора предшколске установе у креирању развојних планова, у складу са законима и стандардима квалитета за дјелатност предшколског васпитања и образовања и уз примјену пројеката као што су европски еТwinning пројекти у којима учествује наша установа. Директор представља један од кључних фактора у стварању позитивног, професионалног, подстицајног и безбједног окружења за развој и учење дјеце и унапређење компетенција свих запослених.

Кључне ријечи: улоге директора, подстицајно окружење, стандарди квалитета, развојни план установе, промјене, пројекти

Увод

Овај рад је структурисан у четири цјелине. Прва цјелина фокусира се на личности директора као визионара, који поставља стратешке циљеве и подстиче иновације у васпитно-образовном процесу. Кроз еТwinning програм, директор развија дигиталне компетенције и подстиче интернационализацију образовања, што доприноси креативности и развоју дјеце и запослених. „Структурални квалитет који се кроз легистативу, образовну политику и друге документе дефинишу физички, просторни, средински, кадровски, материјални и други услови неопходни за организовање процеса одгоја и образовања“ (Агенција за предшколско, основно и средње образовање - АПОСО, 2022).

Друга цјелина обрађује улогу директора као финансијског менаџера, са посебним акцентом на планирање и управљање буџетом, прибављање средстава за мотивацију запослених, стручно усавршавање, набавку ИКТ опреме и унапређење радног окружења. Посебно се истиче значај прибављања додатних средстава кроз пројекте и сарадњу са локалном заједницом.

Трећа цјелина описује директора као стручну и компетентну особу, која активно учествује у планирању и реализацији курикулума. Директор прати повратне информације запослених и родитеља путем анкета и истраживања, те у сарадњи са Стручним тимом, унапређује васпитно-образовни процес у установи. „Њихов професионални развој и планирање каријере, захтијева стратешко планирање и дјеловање кроз свеобухватне програме иницијалонг образовања и усклађивање с другим професијама у нивоима стицања квалификација, континуирани професионални развој и усавршавање, подршку и осигурање повољних материјалних, финансијских, организацијских и социјалних услова за рад (АПОСО, 2022)".

Четврта цјелина наглашава важност развијених социјалних и комуникационих вјештина директора, који промовише сарадњу са родитељима, локалном заједницом и маргинализованим групама, те подржава инклузију дјеце са потешкоћама у развоју.

Закључак рада указује на то да директор, кроз мултидимензионалну улогу и имплементацију европских еТwinning пројеката, обезбјеђује континуирани развој установе, професионални напредак запослених и добробит дјеце. Тиме директно доприноси модернизацији предшколског образовања и имплементацији „Стандарда квалитета рада предшколских установа“.

3.1. Улога директора у развоју вртића

Током припремања материјала за писање рада, аутор се водио самоевалуацијом свог професионалног ангажмана, првобитно као школски педагог, а касније и као директор предшколске установе. Анализирајући писане радове о свим судионицима васпитно-образовног процеса, видљиво је да се мало писало о директору као једном од кључних фактора за развој предшколске установе.

Поставља се важно питање: да ли је посао директора налик Сизифовом послу, гдје сваке године изнова, са новим генерацијама, гура камен ка врху, или је његова улога да развија вртић као простор у којем влада инклузивна клима? То би требало бити мјесто гдје се свако дијете, његови родитељи и запослени осјећају прихваћено, осјећају уважавање и подршку, знајући да је то окружење у којем ће дјеца добити квалитетно васпитање и образовање у најважнијим годинама свог живота. Назив рада представља одговор на ово питање. Рад је инспирисан личним импресијама и изазовима са којима се аутор сусретао у улози директора предшколске установе, при чему је покушавао гледати очима Пигмалиона, уносећи своја увјерења и очекивања за добробит свих учесника васпитно-образовног процеса у предшколској установи.

3.1.1. Личност директора као визионара

Васпитање и образовање заснивају се на приступу одоздо-нагоре, гдје практичари, који су у непосредном контакту са дјецом, играју кључну улогу у свим фазама иновација и рада у образовном систему. Да би се омогућио и подстакao овај спонтани процес трансформације предшколског окружења и образовних политика, менаџмент предшколских установа мора да његује приступ о предшколској установи као организацији која учи. Овакав приступ захтијева ефикасно управљање промјенама, уз јасно вођство које гради атмосферу повјерења и заједништва.

Промјене су неизоставан дио живота сваког појединца. Наш живот је цјелина, нераскидива веза личних и професионалних димензија. Промјена доноси новине, док оставља старо иза себе, повезујући прошлост, садашњост и будућност у непрекидан процес раста. Она је изазов, али и прилика за стварање бољег, иновативнијег и вреднијег.

Реакције на промјене разликују се од особе до особе и огледају се у осјећањима, начинима размишљања и дјеловања. Управо зато, улога директора предшколске установе надилази административне задатке, па он мора бити визионар и лидер, спреман да инспирише свој тим, препозна потенцијале сваког појединца и води заједницу кроз процес прилагођавања и напретка.

Директор као лидер промјена не само да олакшава процес прилагођавања новим изазовима, већ и оснажује васпитаче и друге учеснике васпитно-образовног процеса да препознају вриједност иновација. Његова улога је кључна у стварању окружења у којем се промјене дочекују са ентузијазмом, повјерењем и заједничком визијом будућности.

Према Слатина (2005), УНЕСКО-вим истраживањима се предвиђа да ће „укупна сума знања којим ће располагати човјечанство, бити четири пута већа од оног тренутка када дијете, које се сада рађа, буде завршило факултет. Када то дијете буде навршило 50 година живота, укупна сума знања увећаће се 62 пута, а 97% знања у том тренутку биће откривено након његовог школовања...”

Законске регулативе за образовање у Босни и Херцеговини, дефинисале су промјене позиције директора сваке 4 године. То значи да особа која одлучи да буде директор предшколске установе, треба да буде свјесна временског оквира у којем ће моћи да примијени своја знања, способности и вјештине, како би унаприједила педагошку праксу у једној предшколској установи.

Комуникационе компетенције директора кључан су предуслов за успјешно вођење предшколске установе. Ефикасан начин комуникације не само да доприноси стварању позитивне радне климе, већ подстиче и мотивацију, тимски рад и осјећај припадности међу запосленима. Директор, као лидер, својим примјером обликује културу комуникације у установи, чинећи је транспарентном, отвореном и усмјереном на рјешавање проблема. Када комуникацију постави као приоритет и користи је за изградњу односа, директор ствара простор за дијалог, размјену идеја и заједничко доношење одлука. Овај приступ не само да оснажује тим, већ и гради повјерење међу свим актерима – запосленима, дјецом, родитељима и широм заједницом. Позитивна комуникација доприноси осјећају сигурности и подршке, што је од кључне важности за успјешан рад у предшколским установама.

Осим интерперсоналне комуникације, савремени директор мора бити способан да интегрише информационе и комуникационе технологије (ИКТ) у свакодневни рад. Кроз употребу дигиталних алата, директор не само да унапређује административне процесе, већ и омогућава ефикаснију размјену информација и ресурса унутар тима. Комбинација снажних комуникационих вјештина и компетенција за коришћење ИКТ-а омогућава директору да води установу ка иновацијама и развоју, остајући у складу са савременим потребама друштва и образовања.

Успјешан директор није само менаџер, он је визионар и ментор. Његова способност да слуша, разумије и подстиче друге кључна је за креирање заједничке визије и остваривање дугорочних циљева. Комуникација постаје основа за лидерство, јер кроз њу директор обликује културу установе која подржава креативност, иновативност и професионални развој свих запослених.

У Развојном плану дјечијег обданишта и забавишта „Наша дјеца“ Брчко дистрикт БиХ за педагошку 2019 - 2020. годину јасно су прецизиране мисија, визија и развојни циљеви, који су настали на основу урађене SWOT анализе.

Развијено повјерење, толеранција и сараднички односи у оквиру менаџмента предшколске установе, кључни су за прикупљање релевантних података потребних за израду Развојног плана. Ови темељи омогућавају отворену размјену идеја, анализа потреба и постављање заједничких циљева, што резултира квалитетним и свеобухватним планом.

Развојни план представља стратешки путоказ за све учеснике васпитно-образовног процеса, од менаџмента и васпитача, до родитеља и шире заједнице. Он усмјерава дјеловање према унапређењу квалитета рада установе, постављајући јасне смјернице за остваривање дугорочних циљева. У Развојном плану дефинишу се приоритети, конкретне активности и ресурси потребни за континуирани напредак, узимајући у обзир специфичне потребе дјеце и заједнице.

Успјех у имплементацији Развојног плана зависи од укључености свих учесника у процесу. Директор, као лидер тима, има кључну улогу у подстицању сарадње и обезбјеђивању да план буде динамичан документ подложен прилагођавању како би одговарао промјенама и изазовима у образовном окружењу. Када су повјерење, отворена комуникација и заједничка визија основни принципи рада, Развојни план постаје не само формални документ, већ и снажан алат за трансформацију и напредак предшколске установе.

Табела 3.1

Развојни план, педагошка 2019/2020.

МИСИЈА Мисија наше Установе је да његујемо и обogaђујемо васпитно-образовни рад, исхрану, његу, социјалну и здравствену заштиту дјеце, подстичемо лични развој дјетета и васпитача, развијамо свијест о правима и одговорностима, његујемо међусобно уважавање и разумијевање на свим релацијама: дијете-дијете, дијете-одрасли, одрасли-одрасли.		
ВИЗИЈА Желимо да будемо Установа у којој ће сваки објект наше установе бити дио укупног окружења, у којем ће дјеца, родитељи и запослени задовољити своје потребе за учењем, развојем, његовати толеранцију и уважавање и бити у функцији дјечијег развоја.		
ОБЛАСТ ПРОМЈЕНЕ У одређивању области у којима желимо да се мијењамо, пошли смо са једне стране од снага и слабости, оног што ми јесмо и онога чему тежимо, шта желимо да будемо, а са друге стране од кључних области, тј. од подручја вредновања и показатеља вредновања. Упоређујући те показатеље издвојили смо области које подржавају оно што је добро и у чему треба даље да се развијамо и јачамо, приоритете промјена и показатеље.		
КЉУЧНА ОБЛАСТ	ПОДРУЧЈА/ПРИОРИТЕТИ ПРОМЈЕНА	ПОКАЗАТЕЉИ
Дечији развој и учење	Праћење дјечијег напредовања	Посматрање, праћење, евидентирање, документовање развоја, извјештавање.
Подршка дјечи и породици	Сарадња породице и вртића	Размјена информација, учешће родитеља у животу вртића, стручна подршка породици.
Организација и обезбјеђивање квалитета	Организација рада Установе и обезбјеђивање квалитета	Подјела обавеза и задужења, координација рада, правовремена и потпуна информисаност, самовредновање и вредновање

Постојање Развојног плана предшколске установе јасан је показатељ да директор посједује визионарски дух. Ова особина омогућава му не само да предвиђа будуће потребе и изазове, већ и да јасно дефинише глобалне правце развоја и постави дугорочне циљеве.

Директор са визионарским приступом користи Развојни план као стратешки алат за побољшање квалитета рада установе. Кроз анализу тренутног стања, идентификовање приоритетних области и постављање јасних циљева, Развојни план постаје средство за континуирани напредак. Истовремено, визионарски лидер укључује све учеснике, васпитаче, родитеље и заједницу у процес планирања, чиме обезбјеђује осјећај заједничког власништва и одговорности за остварење циљева. Визионарски дух директора није само рефлексија његових идеја, већ и његове способности да инспирише и мотивише тим да прати ту визију. Када се Развојни план заснива на заједничкој визији и јасно дефинисаним правцима, постаје не само документ, већ и водич за будуће успјехе предшколске установе.

Континуирана процјена успјешности руковођења (check листе, извјештаји, упитници за родитеље и запослене), представља важну праксу, коју директор са јасном визијом редовно примјењује. Директор – визионар, тачно зна када је потребно да коригује свој рад или да настави са примјеном постојећих метода.

Самоевалуација је основни алат за успјешно руковођење предшколском установом. Она омогућава директору да објективно сагледа властити рад, препозна своје снаге, али и идентификује подручја за унапређење. Међутим, радити реалну и искрену слику о себи није увијек лак задатак, нарочито ако смо склони субјективности или избјегавању критичког осврта на властите поступке.

Директор који не проводи и не промовише идеју самоевалуације губи прилику да унаприједи властите компетенције и развије боље разумијевање како га други доживљавају, запосленици, родитељи и шира заједница. Недостатак ове анализе може значајно утицати на његову способност доношења објективних одлука и ефикасног руковођења, што отежава остварење визије развоја предшколске установе.

Самоевалуација није само интроспективни процес зато што она подразумева и спремност на прихватање повратних информација од других, као и отвореност за учење и промјене. Директор који његује културу саморефлексије и искрено сагледава свој рад доприноси не само властитом развоју, већ и развоју цијелог тима и установе. На тај начин, самоевалуација постаје снажан алат за стварање позитивне радне климе, унапређење квалитета рада и остварење дугорочних циљева.

Упитник за васпитаче (Прилог 1) се попуњава након завршетка сваке педагошке године. Исти упитник обрађују стручни сарадници, а резултате презентују на састанку Вијећа васпитача. Циљ попуњавања упитника јесте покретање аналитичких и саморефлектујућих активности васпитача како би у наредној педагошкој години промијенили неке од метода рада са којима нису били задовољни (одговорност у раду, комуникација са колегама и родитељима...).

Анализом педагошке климе у предшколској установи, директор заједно са стручним сарадницима осмишљава предмет истраживања унутар колектива, који стручни сарадници затим реализују. На основу резултата истраживања, директор

коригује своје поступке у раду, чиме доприноси одрживости позитивне климе и изградњи сарадничких односа. Резултати истраживања могу се рефлектовати и на лично унапређење запослених, као и на њихову емоционалну стабилност, што је од изузетног значаја за рад са дјецом.

Поруке простора у предшколској установи изузетно су важне јер представљају комуникацију коју директор, заједно са стручним сарадницима, упућује свим корисницима објекта у којима бораве дјеца. Директор који има јасну визију свог рада свјестан је да су све карике у ланцу кључне за успјех установе. Сигурно окружење, у којем је омогућено кретање за сву дјецу, резултат је посвећености стручног и техничког особља. Дјеца која улазе у просторије установе, осим са васпитачима и медицинским сестрама, долазе у контакт и са спремачицама, куварима и кућним мајсторима па је важно да се осјећају сигурно у њиховом присуству. Овај осјећај сигурности омогућава дјечи да се опусте, истражују и уче, што је кључни аспект њиховог емоционалног и когнитивног развоја. У овом процесу долази до изражаја способност директора да развија сарадничке односе у колективу и да личним примјером покаже како се гради тимски рад.

Развијање тих односа уско је повезано са укључивањем предшколске установе у еТwinning пројекте, који омогућавају учесницима васпитно-образовног програма да комуницирају, сарађују и размјењују искуства са колегама широм Европе. Наша установа се придружила еТwinning-у још 2018. године и активна је до данас у пројектима који се реализују путем ESEP (Европска платформа за школско образовање) дигиталне платформе еТwinning, у оквиру ЕРАЗМУС+ програма у Босни и Херцеговини. Кроз ове пројекте, стручњаци из различитих земаља могу да размијене иновативне приступе и методе, чиме се побољшава квалитет образовања и бриге за дјецу. Такође, ове међународне иницијативе пружају додатне могућности за професионални развој запослених и стварају мостове за културну размјену, чинећи образовни процес још богатијим и динамичнијим. У оквиру еТwinning пројекта, наша установа је добила бројна признања за квалитет пројекта и сарадњу са другим васпитно-образовним установама широм Европе (државне и европске ознаке квалитета за пројектне активности наших васпитача и престижну Ознаку еТwinning школе за период 2023/2024. године, која се периодично додјељује установама чије руководство активно учествује у овој међународној иницијативи). Додјелом Ознаке еТwinning школе препознаје се и награђује укљученост и преданост не само појединих васпитача, већ и цијеле предшколске установе, гдје тимови стручних радника, стручних сарадника и директор раде заједно на унапређењу квалитета васпитно-образовног рада и стручног усавршавања у установи (више информација на линку:

<https://school-education.ec.europa.eu/en/etwinning/labels/etwinning-school-label>).

Примјери радова на еТwinning платформи и добијене награде за пројекте наше установе, могу се погледати на Фејсбук страници Обданишта и забавишта „Наша дјеца“.

<https://www.facebook.com/share/p/19jLuH5MP6/>

3.1.2. Директор као финансијски менаџер

Финансирање предшколских установа првенствено се врши из средстава оснивача, док се додатна средства могу обезбиједити кроз уплате корисника услуга, донације и друге спољне изворе финансирања. Међутим, овакав законски оквир често ограничава аутономију директора, који сноси одговорност за обезбјеђивање финансијских средстава потребних за несметано функционисање и развој установе. „Материјалне компензације су неопходан, али не и довољан услов за развијање широке мотивацијске основице разноликог понашања унутар школе. У развијеним економским системима све важније постају нематеријалне компензације, док је, на примјер, у неким земљама плата на врху ранга мотивацијских фактора. Разлог лежи у другачијим економским условима, култури, насљеђу и др.“ (Богунит, Дервишевић, Ивошевић, Раич, Стојикић, 2013)

Креирање буџета предшколске установе представља изузетно сложен задатак. Од директора се очекује висок ниво организационих и планерских вјештина како би израдио рационалан, транспарентан и примјењив буџет који задовољава тренутне потребе установе, али и подржава њене развојне циљеве. Ово укључује пажљиво сагледавање свих расположивих ресурса, идентификацију приоритета и оптимизацију трошкова, уз истовремено тражење нових извора финансирања.

Директор, као кључни менаџер установе, мора балансирати између ограничених финансијских средстава и све већих захтјева модерног образовног окружења. Његова способност стратешког планирања и преговарања, као и спремност да истражује могућности спољног финансирања кроз пројекте, грантове и донације, постаје кључна за одрживост и напредак установе.

Упркос изазовима, успјешно вођење финансија и буџета омогућава директору да створи стабилно и стимулативно окружење, у којем су квалитет васпитно-образовног рада и добробит дјеце у првом плану. Транспарентност и одговорност у управљању средствима не само да јачају повјерење оснивача и корисника, већ и представљају темељ за дугорочни развој предшколске установе.

Процес израде буџета ставља директора у улогу финансијског менаџера. Директор предшколске установе не мора бити економиста да би успјешно управљао финансијама и доприносио развоју установе. Кључна вјештина успостављања сарадње с административним особљем економске и правне струке додатно осигурава успјешно руковођење. Израда двогодишњег плана активности показала се као оптималан модел за пројцирање буџета и дефинисање принципа развоја установе. У сарадњи са стручњацима из разних области, директор делегира задатке за истраживање и укључивање приоритета у буџет.

Директорова способност обезбјеђивања материјалних средстава омогућава брзу реакцију на промјене које утичу на васпитно-образовни процес. Вјештине презентовања идеја, преговарања и изградње повјерења унутар тима одражавају његове способности као лидера. Успјешни директори подстичу све запослене да активно учествују у креирању буџета, чиме се јача клима повјерења и успоставља систем вриједности који води установу ка циљевима.

У већини случајева, буџет није довољан за реализацију свих планираних активности. Заједнички рад на обезбјеђивању донација постаје кључан, при чему је директор главни преговарач. Преговарачке вјештине, које укључују тактичност и емоционалну стабилност, кључне су за успјешно осигуравање додатних средстава.

Слика 3.1

Донација, Летопис вртића „Наша дјеца“

Примјер дугорочне сарадње предшколске установе са локалном заједницом су донације које је једна компанија обезбјеђивала током десет година у виду дидактичког материјала, опремања соба и обезбјеђивање превозног средства за дјецу предшколске установе.

Планирање трошкова за професионално усавршавање и набавку ИКТ опреме представља посебан изазов због ограничених буџетских средстава. Процес стручног усавршавања не смије стати, а директор треба да пронађе алтернативне изворе финансирања, попут сарадње са невладиним организацијама. Међутим, и невладине организације имају своја буџетска ограничења, што чини ове изворе непоузданим.

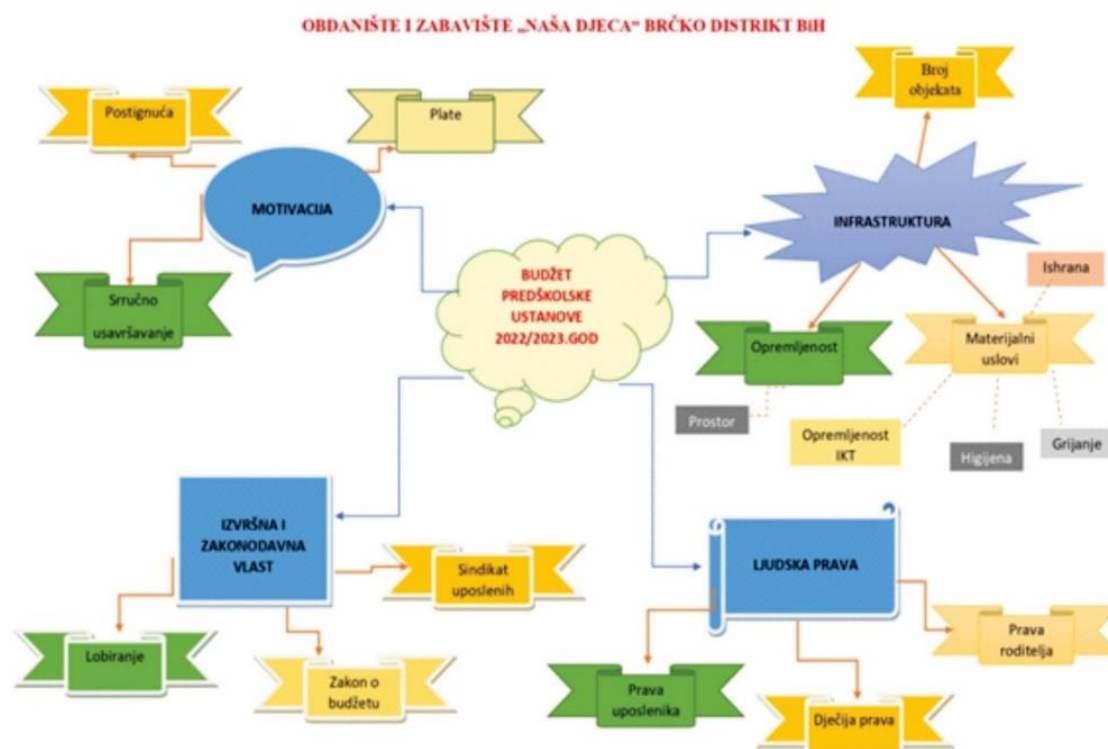
Директор има задатак да подстакне запослене да аплицирају за разне пројекте и пружи подршку у њиховој реализацији. Рационалност у трошењу буџетских средстава уско је повезана са одговорношћу директора, који својим поступцима промовише принципијелност и тачност. Његова упорност у проналажењу додатних средстава одражава одлучност да своју визију спроведе у дјело.

Финансијско пословање предшколске установе представља основу за изградњу здравог и продуктивног радног окружења. Директор, као кључни доносилац одлука, често преузима одговорност за њихове посљедице, што захтијева пажљиво и промишљено приступање свакој одлуци. У том контексту, транспарентност у комуникацији и јасна аргументација приликом одлучивања кључни су за очување повјерења и позитивне атмосфере у оквиру колектива. Такође, у ситуацијама када се појављују различита мишљења о начину расподеле и трошења средстава, важно је да директор покаже способност да разумије и уважи ставове свих чланова тима, што доприноси већој сарадњи и усклађивању интереса.

Емпатија и отвореност за конструктивне дискусије омогућавају доношење одлука које не само да су у складу са потребама установе, већ и јачају заједништво и мотивацију запослених. Буџет предшколске установе и визија директора заиста чине кључну основу за дугорочни развој и ефикасно управљање.

Слика 3.2

Мапа ума, менаџмент предшколске установе „Наша дјеца“

Техника „Мапа ума“ изузетно је корисна јер омогућава визуелно представљање комплексних информација и повезаност различитих аспеката буџетирања. Коришћење ове технике помаже у јасном дефинисању приоритетних капиталних пројеката, праћењу напретка и комуникацији са запосленима о кључним буџетским активностима. На тај начин, директор може обезбиједити транспарентност, као и ангажовање свих чланова тима у процесу реализације планова и циљева установе. Кроз овакав приступ, директор не само да управља финансијским ресурсима на ефикасан начин, већ и ствара атмосферу у којој сваки запослени осјећа да је вреднован и укључен у процес одлучивања. Отворена и искрена комуникација о финансијским изазовима и могућностима омогућава тимску кохезију и смањује потенцијалне несугласице. Када запослени имају јасно разумијевање одлука које се доносе, а осјећају да њихов глас има тежину, то директно утиче на повећање продуктивности и задовољства на радном мјесту. Такав модел лидерства доприноси дугорочном успјеху и одрживом развоју установе.

3.1.3. Директор као компетентна и стручна особа

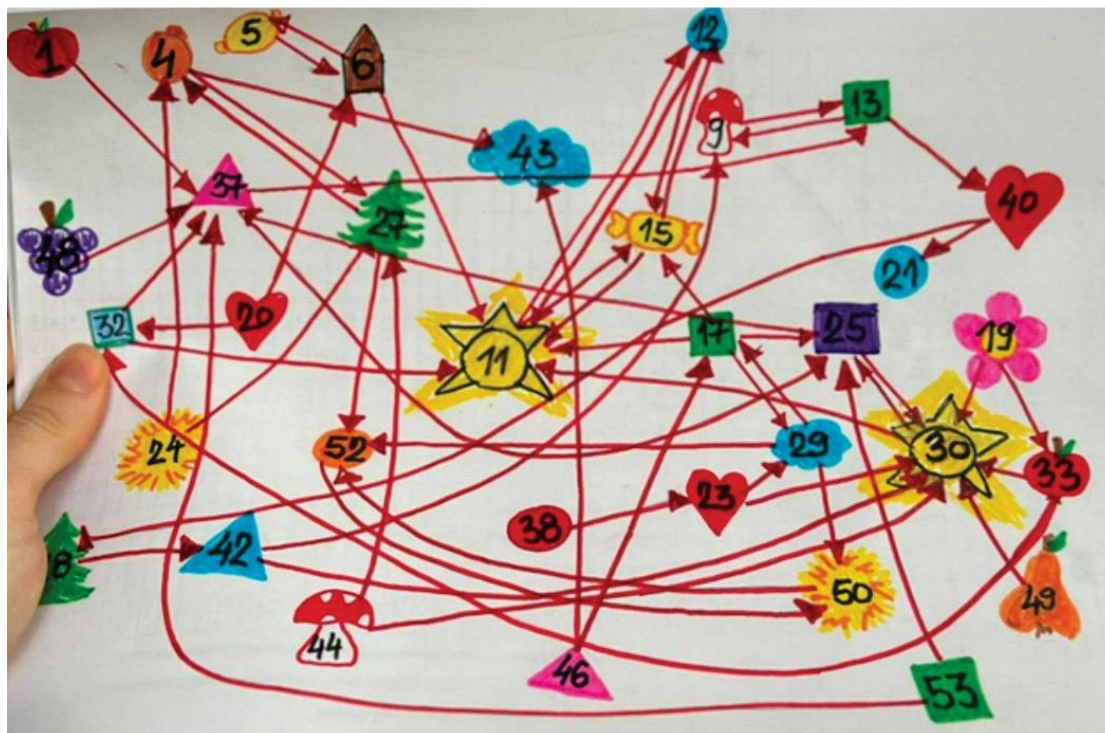
Позиција директора предшколске установе за потребе савременог система предшколског образовања захтијева компетентну и стручну особу. За успјешно обављање улоге директора предшколске установе неопходно је имати компетенције које подразумијевају искуство у раду образовних институција. „Окосницу профила успјешног директора чине сљедеће особине и компетенције: одговорност, емоционална стабилност, радиност, вјештине вођења/вођства и стручно-педагошке компетенције.“ (Станојловић, 2010) Искуство у раду омогућава директору да критички и независно прави професионалне процјене преузимајући одговорност за себе и градећи себе као професионалца. Запосленима у предшколској установи потребан је компетентан директор који ће се опходити према сваком појединцу у складу са његовим јединственим потребама, животним искуством и интересовањима. На основу сазнања о запосленима, успјешан и компетентан директор, ће изабрати окружење у коме ће се сви запослени осјећати безбједно.

Сарадња са стручним сарадницима и комплетним Стручним тимом предшколске установе омогућава да директор активно учествује у планирању, примјени и евалуацији предшколског курикулума и других активности које се спроводе у оквиру стручних тијела. Под појмом стручности често се подразумијева само степен стручне спреме. То јесте један од елемената стручности, али директор, који своје професионалне потребе посматра као основе цјеложивотног учења, такође је стручна особа. За директора који је способан да своја теоријска сазнања претвори у мотивационо прожету климу у предшколској установи, кажемо да је стручан.

Директор у свим фазама свог професионалног развоја има потребу и обавезу да се стручно усавршава. Ефекте стручног усавршавања директора предшколске установе, који зна да своја стручна сазнања пренесе на своје запослене, можемо да препознамо у његовом делегирању обавеза и радних задатака. Примјер такве сарадње имамо у спроведеном истраживању стручних сарадника Обданишта и забавишта „Наша дјеца“ на тему „Комуникација у предшколској установи“ гдје су циљна група били сви запослени установе.

Слика 3.3

Социограм, истраживање стручних сарадника Обданишта и забавишта „Наша дјеца“

Веома интересантан је дио истраживања у коме се користила социометријска матрица са задата два позитивна и два негативна избора. Социометрија, као техника помоћу које се графички може приказати комплетна структура односа у колективу, помаже у дијагностиковању појединца у групи или групе у заједници. Социограм јасно указује које су особе пожељне за рад у групи са дјецом, што јасно указује да су и њихове особине цијењене у колективу. Истраживање је отворило низ питања међу запосленима на која никада нису тражили одговоре нити размишљали о томе. Храброст и досљедност директора установе овдје је дошла до изражаја. Било је различитих ставова о потреби спровођења истраживања, али се на крају показало да је резултат социометријске матрице помогао већини чланова колектива да раде на промјени сопствене слике о себи како би постали бољи људи.

Развијање стандарда квалитета предшколских установа је обавеза, одговорност и велика помоћ успјешном директору за обезбјеђивање квалитетне праксе у предшколској установи (АПОСО, 2022, стр. 152). Индикатори квалитетне праксе који се налазе у Стандардима квалитета предшколских установа, успјешан директор користи за израду различитих анкета, упитника за родитеље и све запослене у предшколској установи. Резултате које добије спроводећи анкете, упитнике и сл. директор представља на састанцима стручних органа предшколске установе и на тај начин доприноси побољшању васпитно-образовног процеса у предшколском образовању.

Реализација примарних и специјализованих програма током педагошке године често захтијева активну дискусију између стручног и компетентног директора, стручних сарадника и васпитача. Кроз укључивање у анализу имплементације програмских садржаја, директор може да демонстрира своју стручност и уочи прилике за

побољшање, као и увођење иновативних метода рада. У том процесу, дигитална писменост постаје кључна вјештина коју компетентан директор користи да би унаприједио комуникацију и ефикасност рада. У свом писменом обраћању запосленима и родитељима, директор ће се ослонити на информационо-комуникационе технологије, користећи их као алат за брзо, прецизно и транспарентно преношење важних информација. Овај приступ доприноси стварању бољег међусобног разумијевања и ефикаснијем праћењу напретка дјече у установи. Компетентан и стручан директор предшколске установе препознаје сопствена осјећања и последице које осјећања производе и директно утичу на оно што говори и ради. Добра концентрација у сваком моменту, способност прихватања промјена и сналажење у брзим ситуацијама, пожељне су особине које треба да посједује директор у предшколској установи.

3.1.4. Социјалне и комуникационе вјештине директора

Директор предшколске установе треба да буде особа која има културу опхођења са другима те да објективно и критички посматра свијет око себе. Емпатија и прихватање гледишта других, одређује директора као компетентну особу за вођење пословних разговора у којима се огледа систем вриједности развијених у предшколској установи. Социјално компетентан директор је особа са којом је пријатно и угодно радити и остваривати успјехе у предшколској установи. Директор са развијеним социјалним компетенцијама понекад може да мотивише запослене употребљавајући и свој смисао за хумор и пријатељство. Модел понашања који показује директор предшколске установе одређује и понашање запослених. Сигурно је да ће запослени, који имају успјешног директора, тежити да и они буду успјешни. Социјалну компетенцију директора препознају и родитељи дјече, корисника предшколске установе. Законска регулатива обавезује директора да подстиче родитеље на сарадњу и формирање Вијећа родитеља установе. Директор који је свјестан улоге родитеља у креирању живота и рада у предшколској установи покреће Вијеће родитеља и заједно са њима води политику успјешности предшколске установе. Сараднички односи и усклађивање ставова са родитељима, доводе до различитих ситуација које могу обезбиједити позитивно окружење за сву дјецу. Оно што директор треба да истиче и напомиње у разговорима са родитељима јесте да су они „на истој страни“ и да сви раде у интересу дјече. Често се дешава да родитељи буду нека врста „опозиције“ директору, али компетентан и стручан директор уз развијене комуникационе вјештине успјешно превазилази овакве ситуације.

Инклузивно окружење, које је резултат заједничког рада свих запослених, омогућава дјечи са потешкоћама да се осјећају прихваћено и да користе услуге предшколског васпитања и образовања истовјетно као и сва друга дјеца. Одговорност за организацију рада и подршку овој дјечи, као и за стварање инклузивног окружења, препознаје се као кључни задатак директора. Уколико се директор понаша сумњичаво, арогантно или показује неодлучност у свом приступу, инклузија ће бити отежана и тешко остварива у предшколској установи. У таквом окружењу промоција установе у локалној заједници постаје упитна, јер се предшколска установа не доживљава као мјесто које родитељи са радошћу бирају за упис своје дјече. Директор са развијеним социјалним компетенцијама, међутим, никада неће дозволити овакве ситуације и увијек ће промовисати предшколску установу као безбиједно, прихватљиво и пожељно окружење за сву дјецу, без обзира на

њихове специфичне потребе. Такав приступ доприноси јачању повјерења родитеља и повећава квалитет услуга које установа пружа. Учествојући у израдама различитих законских и подзаконских аката стручан и социјално компетентан директор уноси своје искуство у раду предшколске установе и на тај начин доприноси да се ситуације из реалног живота нађу у законској регулативи. Посебно је значајан допринос директора предшколске установе на омогућавању васпитања и образовања маргинализованих група. Подстицање хуманитарних акција и омогућавање логистичке подршке запосленима и родитељима да раде са дјецом маргинализованих група, јасно шаље поруку вриједносног система који се развија у установи, а посебно је значајно за дјецу која уче како да буду хумани.

Закључак

Будућност предшколског васпитања и образовања лежи у његовом сталном прилагођавању и трансформацији, било да је ријеч о цјелокупном систему или о појединим сегментима рада у предшколским установама. Овај процес није само услов опстанка предшколског образовања, већ и одговор на друштвене промјене и захтјеве које савремено друштво поставља.

Личност директора као визионара, одређује смјер у коме ће се развијати комплетан васпитно-образовни процес као и начин планирања одређених активности у предшколској установи. Крајњи циљ планирања, који директор у својој визији треба да истиче су промјене на побољшању квалитета рада свих учесника васпитно-образовног процеса.

Директор као финансијски менаџер са искуством у прибављању финансијских средстава веома је пожељна особа за рад у предшколској установи. Познавање пословања предшколске установе у директној је вези са обезбјеђивањем финансијских средстава за рад.

Стручна и компетентна особа у улози директора предшколске установе разумије потребе дјече и запослених у раду, што омогућава реализацију високих стандарда квалитета рада. Развијене социјалне и комуникационе вјештине директора, омогућавају сарадњу предшколске установе са широм локалном заједницом која препознаје квалитет у раду.

Један од кључних праваца развоја предшколских установа јесте међународна сарадња и континуирано усавршавање свих учесника васпитно-образовног процеса. eTwinning платформа представља вриједан и ефикасан алат, који омогућава васпитачима и дјечи да кроз виртуелне пројекте размјењују идеје и сарађују са колегама из европских предшколских установа. Информационе и комуникационе технологије (ИКТ) постале су неизоставни дио савременог друштва, пружајући основу за интеракцију, социјализацију и културну размјену, што су основне вриједности сваког напредног друштва. Узимајући ове чињенице у обзир, директор предшколске установе, кроз своју мултидимензионалну улогу, обезбјеђује континуирани развој предшколске установе и професионални напредак запослених. Имплементација Стандарда квалитета рада предшколских установа у свакодневној пракси доприноси општем благостању дјече и модернизацији предшколског васпитања и образовања, постављајући темеље за његов даљи напредак. Улога директора у свему наведеном је неизоставна и пресудна.

Литература

- Агенција за предшколско, основно и средње образовање. (2022). *Стандарди квалитета рада предшколских установа*. Сарајево. <https://aposo.gov.ba>
- Агенција за предшколско, основно и средње образовање. (2011). *Извјештај о имплементацији Оквирног закона о предшколском васпитању и образовању у Босни и Херцеговини*. Сарајево.
- Богунџић, З., Дервишевић, Е., Ивошевић, С., Раич, Н., Стојкић, М. (2013). *Приручник за директоре/ице*. Сарајево: Franex Trade d.o.o.
- Ђурак, Х. (2011). *Квалитет предшколског одгоја и образовања у Босни и Херцеговини*. Сарајево: Агенција за предшколско, основно и средње образовање.
- Каменов, Е. и Спасојевић, П. (2008). *Предшколска педагогија – Уџбеник за студенте и приручник за васпитаче*. Педагошки факултет у Бијељини.
- Костовић, С. (2008). *Пигмалион у разреду*. Нови Сад: Филозофски факултет, Одсјек за педагогију.
- Охво, П. и Поздеровић, Е. (2005-2006). *Приручник за обуку школских менаџмент тимова у „Демократском школском менаџменту“, Трећи дио: развој особља, комуникација, финансирање и демократија у школи*. Главни уред CES-а у Сарајеву.
- Слатина, М. (2005). Слободно вријеме у конфлуентном образовању. *Зборник радова Педагошког факултета у Зеници, III/2005*, 21. Зеница.
- Станојловић, С. (2010). *Школа и развој компетенција – Како учити и како живјети с другим*. Бијељина: Педагошки факултет.
- Стојаковић, П. (2012). *Првих шест година – Психологија за васпитаче и родитеље – развој дјетета и његових способности учења до поласка у школу*. Бања Лука: Графид.

УПИТНИК ЗА ВАСПИТАЧЕ

Име и презиме васпитача:

Поштовани,

Испред Вас је Упитник који има за циљ индивидуалну процјену рада васпитача, а у сврху побољшања квалитета рада. Прикупљени подаци ће служити за самоевалуацију сопственог рада, па Вас молим да будете искрени и отворени за овај вид сарадње. Наглашавам да ће приликом давања информација у потпуности бити испоштована приватност и да ће све податке, које наведете у упитнику, знати испитивач и Ви и/или особе којима Ви то будете хтјели да кажете. Након завршеног упитника биће обављен индивидуални разговор између Вас и испитивача.

РЕАЛИЗАЦИЈА АКТИВНОСТИ

1. Да ли редовно реализујете садржаје према НПП?	ДА	НЕ
2. Наведите два наслова књига на основу којих се припремате за рад!		

-
3. Да ли у току рада уводите неке иновације?	ДА	НЕ
Ако је одговор ДА - образложите које!		

-
4. Које информационе технологије у раду са дјецом користите?

-
5. Да ли Вам употреба информационих технологија олакшава рад или вам пак чини оптерећење и зашто?

-
6. Да ли се придржавате временског оквира код усмјерених активности?	ДА	НЕ
(ако је одговор НЕ – образложите!)		

-
7. На који начин одржавате слободне активности?

-
8. Да ли у припреми за рад сарађујете са колегама?	ДА	НЕ

4.

RAZVOJ INTEGRISANOG KURIKULUMA KROZ PROJEKTNI RAD

Dževida Šakrak

Obdanište i zabavište „Naša djeca“ Brčko distrikt Bosne i Hercegovine

Sažetak

Reforma predškolskog odgoja i obrazovanja u Bosni i Hercegovini kao i u zemljama okruženja, kako teoretski tako i u praksi je u punoj ekspanziji. Možemo slobodno reći da smo pioniri koji žive reformu u svim njenim segmentima. Prvenstveno kroz praćenje Standarda kvaliteta rada predškolskih ustanova, unosimo novine, te je moj rad motiviran željom i posvećenošću novim metodičkim pristupima, a u skladu s naučnim dostignućima kada je u pitanju predškolski odgoj i obrazovanje.

Planiranje u predškolskim ustanovama počinje od pitanja, za koga se planira (koji su dječji interesi, potrebe, mogućnosti, uzrast), s kojim ciljem (šta želimo postići, krajnji ishod učenja), šta će se planirati (teme i sadržaji), kako ćemo to postići (metode, strategije, tehnike), kako ćemo znati da smo to postigli (različite forme praćenja djece, evaluacija rada, ishodi učenja), osiguravanje konteksta za afirmaciju urođene znatiželje djece i njihovog samomotivirajućeg učenja, učestvovanje djece i odgajatelja u zajedničkom učenju, pojačavanje interesa roditelja i lokalne zajednice za odgoj i obrazovanje djece uključivanjem u projekt, te korištenje različite tehnologije, iskustveno učenje, doprinos inkluziji djece s posebnim potrebama. Kroz integrisani kurikulum djeca prema vlastitim interesima i mogućnostima u saradnji s drugom djecom i odraslima, uz nenametljivu asistenciju odgajatelja, poduzimaju različite aktivnosti u kojima stiču iskustva i znanja i tako primjenjuju svoje vještine, donose odluke i uče preuzimati odgovornost.

Ključne riječi: Projektni pristup, standardi kvaliteta, pedagoško okruženje, interakcija, inkluzija.

Uvod

U posljednjih dvadesetak godina, dogodilo se mnogo reformi i promjena u smislu novog pristupa u radu s djecom predškolskog uzrasta, primjetne su težnje za unapređenjem odgojno-obrazovnog rada, želje za kvalitetnijim pristupom u radu i ustrajnosti u stručnom usavršavanju uposlenika svih profila u predškolskim ustanovama. Naravno da u svemu tome veliku ulogu igraju dva osnovna faktora, a to je ekonomski aspekt, bez kojeg se ne može ići u bilo kakve promjene i ljudski faktor, gdje su važni entuzijazam i posvećenost radu, kao i kvalitetne promjene u pristupu radu s djecom predškolskog uzrasta. Kako bi se došlo do samog procesa rada i njegove promjene na bolje, potrebno je uskladiti mnoge važne komponente, a one se tiču državnih zakona, ažurnog rada obrazovnih institucija, lokalne zajednice, saradnje s roditeljima te unutarnje organizacije ustanove za predškolski odgoj i obrazovanje. „Planiranje na principima integrisanog kurikuluma ili projektno planiranje i učenje zasniva se na ideji objedinjavanja različitih sadržaja oko jedne teme, ideje ili koncepta, sagledavanje sadržaja stvarnosti s različitih aspekata: aspekt prirodnih i društvenih pojava, govora i komunikacije, razvoja matematičkih koncepata, umjetnosti, rješavanje problema i preko njih djelovanje na sve aspekte razvoja djeteta - tjelesni i zdravstveni, socijalni, emocionalni, kognitivni razvoj, te razvoj komunikacijskih sposobnosti i stvaralačko-kreativnog izražavanja“ (COI Step by Step, 2014).

Kako bi se stekli uslovi da se krene u avanturu aktivnog učenja u bogatom pedagoškom okruženju i s jasno postavljenim ciljevima i ishodima učenja, potrebno je imati okvir za kvalitet u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju, koji se temelji na pet ključnih stubova kvalitetnog sistema predškolskog odgoja i obrazovanja, a to su:

- pristup ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju,
- osposobljavanje i radni uslovi osoblja zaduženog za rani i predškolski odgoj i obrazovanje,
- kurikulum, tj. primjena odgovarajućih planova i programa,
- upravljanje, rukovođenje, finansiranje i partnerstva,
- praćenje i evaluacija sistema (APOSO 2022:8).

Rad na projektu - integrisani kurikulum u ustanovama ranog i predškolskog odgoja je tek u povoju. Još uvijek se u većini naših ustanova zadržao tradicionalni pristup u učenju i odgoju predškolske djece, organizaciji prostora i sadržaja koji odudaraju od načela i preporuka sadržanih u aktuelnim službenim dokumentima (Standardi kvaliteta rada u predškolskim ustanovama, 2022., Zajednička jezgra cjelovitih razvojnih programa za predškolski odgoj, 2018.). Cilj ovog rada je promovisati i približiti načela rada po integrisanom kurikulumu, sve važne komponente koje doprinose kvalitetu savremenog pristupa u radu s djecom predškolskog uzrasta koje obuhvataju organizacijske pretpostavke, profesionalno usavršavanje, tehnike dokumentovanja i zajedničko planiranje i evaluacija aktivnosti projekta.

4.1. Rad na integrisanom kurikulumu

U literaturi se pronalaze različiti pristupi integrisanom planiranju, kao što je projektno planiranje, prema autoricama Katz, L. I Chard, S., i koncepcija Reggio (Slunjski, 2001:23), konceptno planiranje, program zasnovan na književnosti (Medouz, Kešdan, 2000). Kako ističe Marendić, (APOSO, 2014) svi ovi pristupi imaju zajednička polazišta kao što su; ista ili slična filozofija odgoja i obrazovanja, koja se temelji na postavci da je predškolsko dijete kompetentno, sposobno za rješavanje problema, za kritičko razmišljanje, da je kreativno i da želi učiti. Učenje u ranom uzrastu definišu kao vođenje i podršku, a ne kao poučavanje. Poseban naglasak stavljaju na ulogu odgajatelja, kojeg promatraju kao aktivnog učesnika u dječjim aktivnostima, koji uči i mijenja se zajedno s djecom. Polaze od holističkog pristupa djetetu i naučnih saznanja kako uče predškolska djeca. Razvojne teorije, teorije učenja, najnovija saznanja o razvoju mozga i brojna pedagoška, psihološka i akciona istraživanja u odgojno-obrazovnoj praksi su neosporno dokazali da integrisano planiranje čini dječji boravak u vrtiću smislenijim, njihov razvoj cjelovitijim, a učenje zabavnijim.

Tabela 4.1

Osnovne odlike tradicionalnog i integrisanog planiranja. (prema Čudina-Obradović i Brajković (2009); Kamenov (1997); Pavlovski (1991); Slunjski (2001))

Tradicionalno planiranje	Integrisano planiranje
Usmjerenost na sadržaje (djeca se prilagođavaju posebnim zahtjevima programa)	Usmjerenost na dijete (program po mjeri djeteta)
Racionalno-analitički pristup sadržajima (sadržaji podijeljeni po odgojno-obrazovnim područjima bez unutarnje povezanosti)	Integrirani pristup (objedinjavanje različitih sadržaja oko jedne teme, sagledavanje sadržaja s različitih aspekata)
Deklarativni ciljevi i zadaci koje je teško operacionalizirati (apstraktnost koja je daleko od konkretnosti životne i odgojne prakse)	Ciljevi i razvojni zadaci koji su ostvarivi, mjerljivi i mogu se konkretizirati (planiraju se na temelju opserviranja i praćenja djece)
Prevladavanje akademskih tema koje nemaju puno doticaja s dječjim iskustvom i svakodnevnim životom	Smislenost i životnost onoga što dijete uči (povezanost tema i sadržaja s dječjim iskustvom u porodici, neposrednoj okolini i vrtiću)
Rigidnost u planiranju - realizacija tema (konkretni propisi koji su završeni i nepromjenjivi)	Otvoreno, fleksibilno planiranje - razvijanje teme (planiranje s mogućnošću izgradnje, dopunjavanja i mijenjanja ovisno o razvoju teorije, prakse i dječjih interesa).
Naglašenost kognitivnog razvoja na račun drugih područja razvoja djeteta	Holistički pristup razvoju djeteta (uvažavanje dječje ličnosti i uključivanje svih područja dječjeg razvoja)
Tradicionalno planiranje	Integrisano planiranje
Usmjerenost na sadržaje (djeca se prilagođavaju posebnim zahtjevima programa)	Usmjerenost na dijete (program po mjeri djeteta)
Racionalno-analitički pristup sadržajima (sadržaji podijeljeni po odgojno-obrazovnim područjima bez unutarnje povezanosti)	Integrirani pristup (objedinjavanje različitih sadržaja oko jedne teme, sagledavanje sadržaja s različitih aspekata)
Deklarativni ciljevi i zadaci koje je teško operacionalizirati (apstraktnost koja je daleko od konkretnosti životne i odgojne prakse)	Ciljevi i razvojni zadaci koji su ostvarivi, mjerljivi i mogu se konkretizirati (planiraju se na temelju opserviranja i praćenja djece)
Prevladavanje akademskih tema koje nemaju puno doticaja s dječjim iskustvom i svakodnevnim životom	Smislenost i životnost onoga što dijete uči (povezanost tema i sadržaja s dječjim iskustvom u porodici, neposrednoj okolini i vrtiću)
Rigidnost u planiranju - realizacija tema (konkretni propisi koji su završeni i nepromjenjivi)	Otvoreno, fleksibilno planiranje - razvijanje teme (planiranje s mogućnošću izgradnje, dopunjavanja i mijenjanja ovisno o razvoju teorije, prakse i dječjih interesa).
Naglašenost kognitivnog razvoja na račun drugih područja razvoja djeteta	Holistički pristup razvoju djeteta (uvažavanje dječje ličnosti i uključivanje svih područja dječjeg razvoja)

Najefikasniji način uočavanja prednosti integrisanog planiranja jeste paralelni prikaz osnovnih odlika tradicionalnog i integrisanog, projektnog planiranja (Tabela 4.1), pri čemu ćemo dobiti konkretniji odgovor na pitanje, koje su prednosti integrisanog planiranja i projektnog učenja.

4.1.1. Osnovna načela rada na projektu

Projekt podrazumijeva različite oblike povezanog učenja i istraživanja djeteta i odgajatelja (Slika 4.1, Slika 4.2 i Slika 4.3). To je plan aktivnosti, tj. sklop aktivnosti vezan za određenu tematiku, užu ili širu. Sam rad na projektu iniciraju i potenciraju djeca u saradnji s odgajateljem tokom određenog vremenskog perioda kako bi došli do željenog cilja i novih spoznaja.

Slika 4.1

Projekt - Dijete u svijetu muzike - sviranje na instrumentima od reciklažne ambalaže

Slika 4.2

Projekt - Spasimo pčele - upoznavanje s košnicom i biljkama koje pčele „vole“

Tu se uči kroz aktivnosti i djelovanje, nastojeći uključiti i roditelje, uposlenike vrtića i širu zajednicu. Iako ima različitih definicija ovisno o autorima, uobičajeno se za rad na projektu podrazumijeva da je on „sklop aktivnosti u kojem jedno ili više djece proučavaju neku temu ili problem, uz primjerenu pomoć i podršku odgajatelja. Tu djeca aktivno stiču iskustva i znanja te primjenjuju svoje vještine, donose odluke i uče preuzimati odgovornost“ (Jackman, 2009, str. 61).

Slika 4.3

Projekt - Bajka, dvorac - zidanje s ciglom i malterom

Slunjski (2001) smatra da je projektni pristup objedinjavanja područja razvoja i sadržaja učenja u oblikovanju plana i programa (kurikuluma) ranog odgoja, posebno vrijedan za razvoj djeteta, s obzirom da je priroda učenja rane dobi integrisana.

Osnovni ciljevi rada na projektu za predškolski uzrast su:

- sticanje određenih znanja i predstava,
- razvijanje određenih potencijala i sposobnosti,
- usvajanje određenih vještina,
- poticanje socio-ekonomskog razvoja djeteta.

Postizanje ovih kao i ostalih ciljeva, kroz rad na projektu, bit će moguće samo ako odgajatelj - voditelj projekta, prije nego što započne takav način rada s djecom, sam uspješno savlada jednu vještinu, a to je da sve ono što on smatra važnim za dijete (usvajanje znanja, stavova, vještina i sl.), djecu uči kroz aktivnosti.

Svima koji rade s djecom poznato je da će oni rijetko, čak i na nagovor odgajatelja i uz njegovu pomoć uspješno naučiti napamet složene nazive nekih stvari, biljaka, životinja i sl. pa ipak, u vrtićima vidimo djecu koja napamet znaju nizove naziva raznih ptica, dinosaura, tipova automobila, a naučili su to samo zato što ih je to zanimalo, jer su u jednom trenutku osjetili da to moraju znati. To nama odraslima govori da: da bi djeca uspješno učila, moraju biti zainteresovana za ono što uče.

Iz toga slijedi da će rad na projektu dovesti do očekivanih rezultata samo ako su djeca zainteresovana za temu projekta, kao i za ostvarenje cilja projekta. Kao specifične karakteristike rada na projektu izdvajaju se:

- Tema projekta mora biti važna djetetu,
- Dijete mora biti zainteresovano za ostvarenje cilja rada na projektu.

U radu na projektu neće učestvovati uvijek sva djeca iz grupe, nego samo ona koja su za taj rad zainteresovana, jer su interesi i sposobnosti djece u predškolskoj dobi vrlo heterogeni. Zato u praksi nisu rijetki primjeri projekata, koje samostalno inicira i provodi samo dijete koje je najčešće darovito. Opće je pravilo da djeca, a ne odgajatelji trebaju biti inicijatori projekta. Neka će djeca, „uglavnom darovita, koja su u mnogim aktivnostima bolja i mogu više od svojih vršnjaka“ (Cvetković-Lay, Sekulić-Majurec, 2002) do toga doći spontano, neke će potaknuti vješte, a nenametljive intervencije odgajatelja. Pritom, u svakom trenutku rada, oni moraju znati smisao aktivnosti koju poduzimaju, a ono što rade mora im biti važno. Često se dogodi da rad na projektu potakne odgajatelj, u želji da djeca ovladaju određenim znanjima, vještinama i sl. Čak i tada potrebno je dovesti djecu do toga da rad na projektu osjete važnim za sebe, da se za njega zainteresuju. Tokom rada na projektu, odgajatelj će pomagati djeci da formulišu šta bi sve mogli i željeli saznati radom na projektu, jer im je u tom uzrastu takva pomoć često potrebna. Odgajatelju mogu biti od velike pomoći odgovori darovite djece. Kad god je to moguće, djecu treba poticati da predlože šta i kako dalje, te uvažavati sugestije koje su dali i inicijativu koju su pokazali. Kako projekt teče, tema se može širiti pa i dijeliti, tako da se djeca podijele u manje grupe i rade na pojedinim dijelovima projekta. Tokom rada na jednom projektu može se formulisati cilj novog projekta, te se i za njega svakako postavljaju ishodi koji proizlaze iz konkretnog razvoja vještina, usvajanja znanja i novih kompetencija.

Ishodima se definišu razvojne promjene i postignuća djeteta u svim aspektima razvoja na određenim uzrasnim nivoima. To su konkretni ciljevi učenja i razvoja djeteta proizašli iz uopćenih ciljeva predškolskog odgoja i obrazovanja, prekretnica u psihofizičkom i mentalnom razvoju djece, strukturiranog i za djecu prihvatljivog naslijeđa do kojeg je čovječanstvo došlo i sadržaja iz djetetovog najužeg socijalnog miljea. Obično su izraženi u terminima dječjeg ponašanja i predstavljaju sve ono što predškolsko dijete zna, umije i može raditi ili će moći uraditi uz iskusnijeg vršnjaka ili odraslog. Predstavlja i stavove i vrijednosti na određenom uzrasnom nivou i nakon procesa učenja u najopćijem smislu. Ishodi u biti opisuju kompetencije djece. Ishodi su postavljeni u obliku pozitivnih očekivanja. Time su temelj za jednake mogućnosti i iste uslove za učenje i razvoj. Ishodi osiguravaju smjernice odgajateljima i predstavljaju neku vrstu „njihovih ciljeva i obaveza“ da ih koriste dok potiču dijete da razvija svoj maksimum. Prema Marsh (2004) moguće pozitivne strane ishoda:

- Eksplicitne su izjave o tome što dijete treba (da je sposobno) uraditi i postići,
- Omogućavaju odgajateljima fleksibilnost u planiranju strategija poučavanja,
- Manje su usmjereni na sadržaj koji će se raditi i više ističu vještine, sposobnosti - kompetencije koje treba da se dostignu,
- Roditeljima pružaju konkretne detalje o postignućima njihove djece,
- Odgajateljima i upravi omogućavaju da imaju veću odgovornost za kvalitet i standarde učenja,
- Mogu se odnositi na više nivoe intelektualnih vještina djece i pružaju sistematičnost i mogućnost postupnosti u razvoju, ali istovremeno i koncentričnost i razgranatost,
- Priznaju različite stilove učenja i forme inteligencije.

Dobar i posvećen odgajatelj, promatrajući djecu i njihovu zainteresovanost, pomoći će im i usmjeriti njihov rad. U ostvarenju cilja projekta, djeca moraju koristiti i pomoć osoba izvan predškolske ustanove, tako da je zbog ostvarenja cilja projekta korisno organizovati posjetu raznim institucijama.

Odgajatelj – voditelj projekta već pri planiranju rada na projektu određuje i učesnike koji će djeci pomagati u radu, kao i mjesta koja će tokom rada djeca posjetiti, ali aktivnost će organizovati tako da djeca sama dođu na te ideje. Svaki učesnik, kao i svako mjesto koje će djeca posjetiti trebaju imati precizno određenu svrhu u ostvarenju cilja projekta, a zadatke će najbolje odrediti djeca kroz razgovor s odgajateljem. Odgajatelj im pri tome može pomagati pitanjima tipa: „Gdje bismo to mogli vidjeti? Ko bi nam to mogao pokazati, napraviti...?“ Posjeta raznim mjestima jedna je od najdražih dječjih aktivnosti tokom rada na projektu. Mogu se organizovati s cijelom grupom ili manjim grupama ili će djeca odlaziti pojedinačno. Djecu treba pripremiti za posjetu, jer je ta priprema važan dio rada na projektu (npr. prije posjete pekari može se s djecom razgovarati o tome – Šta sve možemo saznati u pekari? Šta ćemo sve pitati da bismo saznali ono što nas zanima?). Da bismo dobili odgovore na pitanja koja ih zanimaju (a zbog kojih su i počeli rad na projektu), djeca će tokom rada na projektu morati poduzimati razne aktivnosti. Većinu njih neprimjetno će poticati i usmjeravati odgajatelj, ali i sam odgajatelj mora biti pažljiv i uvažavati samostalno inicirane aktivnosti djeteta. Vješt odgajatelj će uvijek naći razlog da pohvali samoinicijativnost djeteta. Vrlo korisno je u aktivnosti na projektu uključiti roditelje. „Njega djeteta vezana je uz obitelj u kojoj od najranijih dana djeteta započinje njegov intelektualni, afektivni i socijalni razvoj. U pripremi za život dijete mora proći stupnjeve školovanja, usvajajući, uz pomoć nastavnika, generalizirano i uopćeno iskustvo prethodnih naraštaja. Sustavno ostvarivanje tih zadataka, uz obitelj, obavlja i škola. Usvajanje iskustava i znanja prethodnih naraštaja uvjetno možemo nazvati obrazovanjem. Obrazujući se, mlado se biće i odgaja: tjelesno, intelektualno, afektivno i socijalno“ (Bratanić, 2002, str. 32).

Ponekad će djeca sama s njima razgovarati, ponekad tražiti odgovore na pojedina pitanja, ponekad će dijete s roditeljem obaviti neki zadatak (npr. sakupljanje materijala u vezi s temom projekta...). Korist od uključivanja roditelja je višestruka:

- više komunikacije dijete – roditelj,
- veće uključivanje u spoznajni razvoj svog djeteta,
- bolje upoznavanje roditelja s onim što djeca rade u vrtiću, itd.

„Razina i kvaliteta uključenosti roditelja u projekte značajno određuje ne samo kvalitetu odgojno-obrazovnih iskustava djece, nego predstavlja i nezamjenjivu priliku njihovog vlastitog učenja, tj. razvoja njihovih roditeljskih kompetencija“ (Pehar, 2007, str. 122).

Tabela 4.2

Indikatori za Standard 1.3. Okruženje ustanove je inkluzivno (APOS0, 2022, str. 25)

Okruženje ustanove je inkluzivno
Politike i prakse koje se primjenjuju podržavaju učešće sve djece, uključujući djecu s teškoćama u razvoju i promiču okruženje prihvatanja koje poštuje spol, kulturu, jezik, etničku pripadnost, individualne kapacitete te porijeklo i sastav porodice djeteta.
Postoji jasna strategija razvoja socijalne inkluzije (npr. komunikacija s roditeljima, poštovanje dječjih osjećaja, izgradnja autoriteta i povjerenja, afirmisanje različitosti i slično).
Planski i sistematizovano se provode aktivnosti koje imaju za cilj uvažavanje i prihvatanje različitosti.
Prostorije su dostupne za djecu i odrasle osobe s invaliditetom, fizičkim i drugim onesposobljenjima, otklonjene su pristupne fizičke barijere. Ustanova procjenjuje i uklanja prepreke koje utiču na pristupačnost objektu (npr. pristup parkiralištu, čvrste podne površine, čiste pristupne staze, rampe, rukohvati u toaletima i slično).
Ispunjavaju se svi zakonski zahtjevi i procedure za prilagođene prostore, dostupnu neophodnu opremu i materijale za boravak i aktivnosti djece s teškoćama u razvoju.
Stručni tim je oformljen i djeluje po utvrđenom načinu izrade individualizovanih programa za djecu s teškoćama u razvoju.
Osiguravaju se mogućnosti i prilike za osnaživanje kapaciteta osoblja u građenju i razvijanju inkluzivnog okruženja.

Inkluzija je nešto najbolje što je donijela reforma predškolskog odgoja i obrazovanja. Najveće benefite imaju djeca s teškoćama u razvoju, ali je ona i za ostalu djecu vrlo pozitivna i potrebna, upravo zbog toga što rani odgoj postavlja temelje za budući razvoj i pripremu djeteta na život ispunjen interakcijom i različitostima, za razvijanje empatije i potrebe za aktivnim djelovanjem i pomoć onima kojima je ona potrebna.

4.2. Dijete kao socijalni subjekt sa specifičnim potrebama i pravima

Kako bi učenje kroz igru bilo kvalitetno i kako bi ishodi učenja bili smisleni i životni, odrasli moraju poraditi na organizovanosti (kurikulum) rada u smislu prostora (Slika 4.4), vremena, materijala, saradnje na više nivoa.

Slika 4.4

Osmišljen poticajni prostor - pilot projekt Waldorf vrtić

Igra je najpogodniji poligon za razvoj i isprobavanje različitih psihičkih procesa i ljudskih osobina. „Kurikulum, kao temeljni stub kvaliteta u predškolskom odgoju i obrazovanju, daje opća načela i smjernice osoblju za poticanje učenja i razvoja djece, kao i za partnerstvo sa porodicama i izgradnju relacija sa zajednicom“ (APOS0, 2022, str. 16). Kroz igru dijete djeluje na vlastiti tjelesni, psihomotorni, emocionalni, socijalni i kognitivni razvoj, pri čemu se stvaraju zdravi temelji djetetovog funkcionisanja kao osobe. Vođena prirodnom znatiželjom, djeca ulažu mnogo vremena i energije istražujući okruženje u kojem se nalaze, aktivno tragaju za značenjima, tj. teže razumijevanju svojeg iskustva. Prostori i granice učenja predškolskog djeteta su prirodno određeni i usklađeni s porodičnim i prilikama iz okruženja.

Slika 4.5

Projekt - Folklor i legende iz moje zemlje - posjeta kulturno-umjetničkim društvima - saradnja s lokalnom zajednicom

Dijete danas uči više i brže nego djeca prethodnih generacija. Ono živi u virtualnim i uvijek novim prostorima koji mu omogućavaju sticanje uvijek novih iskustava. Događaji oko djeteta su ubrzani tako da i ono samo traži različitost u sadržajima, te zato odgajatelj uvijek treba biti korak ispred i znati kako osmisliti i uključiti dijete u učenje na jedan neopterećujući i relaksirajući način (Slika 4.5 i Slika 4.6).

Slika 4.6

Projekt - Folklor i legende moje zemlje - roditelji pričaju legende iz svog djetinjstva, simulacija „u noći bez struje“

„Učenje predškolske djece rezultat je interakcije između djetetovih iskustava s materijalima, idejama i ljudima, ono svoja znanja razvija - konstruira na osnovi osobne aktivnosti i iskustva, uz pomoć i podršku odgajatelja“ (Slunjski, 2001, str. 48). Dijete je subjekt ličnog razvoja i ima pravo učestvovati u oblikovanju vlastitog odgojno-obrazovnog procesa, a to mu osigurava Konvencija o pravima djeteta 1989, promičući tako njegovu jednakopravnost u društvu s odraslima.

4.3. Odgajatelj - posvećeni praktičar

Da bi dijete bilo zainteresovano za neku igru koja ima učeći karakter, odgajatelj mora posjedovati kvalitete dobrog pedagoga i moderatora. Mora znati kako kod djeteta probuditi radoznalost za neku pojavu ili aktivnost. Socijalna i kolektivna igra zahtijeva adekvatnu preradu vlastitog iskustva razumljivu za suigrača. U toj transformaciji dijete angažuje kompleksnije mišljenje, jer se privatni simboli u grupnoj igri prevode i prilagođavaju zajedničkim, uloge se koordiniraju. „Prirodna radoznalost malog djeteta u odnosu na svijet koji ga okružuje, jedan je od najvažnijih motiva njegovog učenja i razvoja. Ovaj motiv se izražava u interesovanju za aktuelne događaje i stvari, želju da otkriva svijet oko sebe, sklonosti za raznovrsne aktivnosti i težnje za usavršavanje svih svojih vještina i sposobnosti, kao i u potrebi za različitim oblicima izražavanja, posebno igrama“ (Kamenov, Spasojević, 2008, str. 205).

Tabela 4.3

Interakcije između odgajatelja i djece, dio Standarda 2.3. (APOS0, 2022, str. 32)

Interakcije između odgajatelja i djece
Odgajatelji grade <i>odnose</i> s djecom u kojima se djeca osjećaju prihvaćena i poštovana, na način da se poštuju i uvažavaju dječja prava, individualnosti i specifičnosti svakog djeteta, način njihovog mišljenja, izražavanja, iskazivanja potreba, stavova, ideja i drugo.
Odgajatelji uvažavaju prijedloge i ideje djece u procesu planiranja aktivnosti i potiču ih na učešće.
Odgajatelji potiču svako dijete na različite modalitete/ vidove komunikacije i potiču svako dijete da se izrazi.
Odgajatelji i stručni saradnici se prema svakom djetetu odnose s poštovanjem i dostojanstvom, potičući kod djece razvoj samopoštovanja, samopouzdanja, empatije i razvoj kritičnosti i samokritičnosti.
Odgajatelji i djeca se zajedno igraju, učestvuju u istraživanju i rješavanju različitih problema.
Da bi se postigli optimalni odgojno-obrazovni rezultati za djecu, program primjenjuje obrasce i prakse koje omogućavaju maksimalnu interakciju osoblja/djeteta, provođenje programa, dosljednost i stalnost osoblja.

Na vrlo plastičan način, Montessori se dotakla te teme i bez obzira što je knjiga nastala davno, mnogo toga se može primijeniti i u današnje vrijeme. Iako ona govori o Montessori odgajatelju, općenito ovaj opis može biti vodilja današnjim odgajateljima bez obzira kojoj orijentaciji naginju i koji pristup učenja preferiraju. „Prvi korak buduće odgajateljice treba da bude priprema same sebe. Prije svega, ona mora održavati budnom svoju maštu, također mora vjerovati da će dijete, koje stoji pred njom, svoju pravu prirodu ispoljiti onda kada otkrije aktivnost koja ga privlači. Šta je onda to što ona treba ostvariti? Treba da u djeci izazove proces koncentracije. To je cilj u čije

ostvarenje ona mora uložiti svu svoju energiju. Prva briga odgajatelja treba da bude: red i staranje o didaktičkom materijalu kako bi uvijek bio lijep i u savršenom stanju, ne smije nedostajati ni djelić - da se djetetu uvijek čini novim, kompletnim i spremnim za upotrebu. Također i sama odgajateljica treba da bude privlačna, prijatnog izgleda, uredna i čista, vedra i dostojanstvena. Kada god se pojavljujemo pred djecom, treba da imamo na umu da se nalazimo u društvu izabranih. U početnom periodu, kada se koncentracija još nije ispoljila, odgajateljica mora biti poput plamena čija toplina pokreće, oživljava i mami!“ (Montessori 2003, str. 347).

Zaključak

Integrisano planiranje i rad na projektima je oslobođeno tradicionalnih okova i može pronaći svoj put ka kvalitetnom odgojno-obrazovnom djelovanju. Osposobljeni pedagoško-psihološkim znanjima i uz spremnost za samorefleksiju, odgajatelji su glavni nosioci svih promjena. Imajući na umu da integrisano planiranje nije tehnika nego način razmišljanja, svaka promjena se mora dešavati iznutra, u konkretnoj praksi. Svjedoci smo da se praksa jako sporo mijenja, a kvalitetna i dugotrajna promjena zahtijeva vrijeme, izvore, sredstva, ali i snagu, volju i entuzijazam onih kojima je ta promjena neophodna ukoliko žele svoj rad bazirati na djeci i za djecu. Reforma predškolskog odgoja i obrazovanja potpuno mijenja paradigmu funkcije učenja djece u ustanovama za rani odgoj i obrazovanje koja je u prethodnim desetljećima u zemljama tranzicije izgubila onaj zamah od prije trideset i više godina.

Kurikulum kao platforma u širem smislu predstavlja službenu odgojno-obrazovnu praksu (Zajednička jezgra cjelovitih razvojnih programa za predškolski odgoj i obrazovanje, 2018.) propisanu aktima čiji sadržaj ima temeljne ideje i načela odgoja i obrazovanja, življenja i učenja djece u ustanovama za predškolski odgoj i obrazovanje. Ovi alati podrazumijevaju načela otvorenosti, slobode, raznolikosti organizacije i provođenja odgojno-obrazovnog procesa u ustanovama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja.

Stupanje na snagu Standarda kvaliteta rada predškolskih ustanova, samo je dodatni argument i ohrabrenje za kvalitetno provođenje integrisanog kurikuluma koji će pomoći odgajateljima, stručnim saradnicima i ustanovi općenito kako bi postizali što bolje rezultate u provođenju odgojno-obrazovnog procesa.

Literatura

- Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje. (2022). *Standardi kvaliteta rada predškolskih ustanova*. Sarajevo.
- Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje. (2018). *Zajednička jezgra cjelovitih razvojnih programa za predškolski odgoj i obrazovanje definisana na ishodima učenja*. Mostar.
- Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje. (2014). *Podrška razvoju kvaliteta u predškolskom odgoju i obrazovanju*. Sarajevo.
- Bratanić, M. (2002). *Paradoks odgoja*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Centar za obrazovne inicijative "Step by Step". (2014). *Materijal sa seminara, prema „Podrška razvoju kvaliteta u predškolskom odgoju i obrazovanju“*. Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje, Sarajevo.
- Cvetković-Lay, J. i Sekulić-Majurec, A. (2002). *Ja mogu i hoću više*. Zagreb: Alineja.
- Jackman, H. L. (2009). *Early education curriculum*. Clifton Park, NY: Delmar.
- Kamenov, E. i Spasojević, P. (2008). *Predškolska pedagogija*. Novi Sad: Tampograf.
- Marsh, C. J. (2004). *Ključni pojmovi za razumijevanje kurikulumu*. London: Falmer Press.
- Montessori, M. (2003). *Upijajući um*. Beograd: DN centar.
- Pehar, L. (2007). *Radni materijal iz predškolske pedagogije* [Materijal za internu uporabu]. Sarajevo.
- Slunjski, E. (2001). *Integrirani predškolski kurikulum - rad djece na projektima*. Zagreb: Mali profesor.

PRIMJENA STANDARDA KVALITETA RADA
PREDŠKOLSKIH USTANOVA KAO TEMELJ
ZA UNAPREĐENJE RADA S DJECOM

Alma Mesić

Javna ustanova „Dječije obdanište i dom učenika“, Bosanska Krupa

Rad istražuje kako primjena Standarda kvaliteta rada predškolskih ustanova unapređuje odgojno-obrazovni proces s djecom, kroz konkretne primjere prakse u tri ključna područja: građenje kurikuluma, stvaranje poticajnog okruženja za razvoj i učenje te kontinuirano stručno usavršavanje odgajatelja. Cilj rada je ponuditi teorijsko-metodološki okvir i praktične primjere koji služe kao vodič za unapređenje kvaliteta rada s djecom, temeljen na savremenim pedagoškim pristupima, te Standardima kvaliteta rada predškolskih ustanova u Bosni i Hercegovini.

Odgajatelj kao facilitator omogućava učestvovanje u vlastitom razvoju kroz iskustveno učenje, čime se razvijaju odgovorni pojedinci. Kontinuirano stručno usavršavanje omogućava odgajateljima da unaprijede svoje pedagoške vještine, prate savremene pristupe i prilagođavaju rad individualnim potrebama djece. Kvalitet rada kompetentnih odgajatelja ogleda se u njihovoj samoanalizi, promišljanju i dokumentovanju vlastite prakse, kao i planiranju profesionalnog razvoja. Navedeni primjeri osiguravaju uslove za cjelovit razvoj djece, s fokusom na održivost i ekološku svijest. Aktivnosti poput „Život jednog stabla“, „Kompostana“ i „Sadnja cvijeća“ omogućile su djeci da kroz holistički pristup i iskustveno učenje razvijaju svoje potencijale i slobodnu kreativnu igru. Zaključak potvrđuje da implementacija standarda unapređuje obrazovni proces i cjelovit razvoj djece, uz naglasak na ulogu odgajatelja kao facilitatora.

Ključne riječi: kurikulum, poticajno okruženje, holistički razvoj, igra, stručno usavršavanje, ekološka svijest - održiv razvoj

Unapređenje kvaliteta rada u predškolskim ustanovama ima ključnu ulogu u oblikovanju temelja za budući razvoj djeteta, čime se omogućava postizanje visokih standarda u obrazovanju i odgoju. Predškolske ustanove, kao temeljne institucije za rani odgoj i obrazovanje, nisu samo prostori za učenje, već i važni faktori u oblikovanju emocionalnog, socijalnog, kognitivnog i fizičkog razvoja djeteta. Kvalitetno obrazovanje u najranijim godinama života doprinosi stvaranju temelja za kasniji akademski uspjeh, emocionalnu stabilnost i sposobnost za socijalnu interakciju. Osiguranje kvalitetnog obrazovnog okruženja u predškolskim ustanovama je posebno važno za razvoj svakog djeteta, jer omogućava djeci da rastu i razvijaju se u sigurnom i poticajnom okruženju koje prepoznaje njihove individualne potrebe.

Implementacija Standarda kvaliteta rada predškolskih ustanova, koji jasno definiraju smjernice za pedagoške prakse, stručni razvoj odgajatelja i stvaranje poticajnog okruženja, predstavlja temelj za osiguranje kontinuiteta i održivosti obrazovnog procesa. Navedeni standardi ne samo da definiraju zahtjeve za kvalitet rada, već i pružaju okvire unutar kojih se odgajatelji mogu osposobiti za prepoznavanje i zadovoljenje individualnih potreba svakog djeteta. Cilj rada je istražiti kako primjena standarda kvaliteta unapređuje odgojno-obrazovni proces, kroz tri ključna područja: razvoj kurikuluma, stvaranje poticajnog okruženja za učenje i razvoj te kontinuirani profesionalni razvoj odgajatelja.

Teorijski okvir rada temelji se na savremenim pedagoškim pristupima, poput onih koje su razvili Vygotsky, Montessori i Malaguzzi, koji naglašavaju značaj aktivnog učenja, slobodne igre, kao i interakcije s okolnim svijetom. Kroz ove pristupe djeca nisu pasivni primatelji znanja, već aktivni učesnici u svom obrazovnom procesu, što ih čini odgovornim za vlastiti razvoj i napredak.

5.1. Teorijski okvir i metodološka polazišta

Za izradu ovog rada, temeljni teorijski okvir oslanja se na savremene pedagoške pristupe, poput onih koje su razvili Lev Vygotsky, Maria Montessori i Loris Malaguzzi, koji imaju snažan uticaj na obrazovne prakse u predškolskim ustanovama. Prema Philipps, S. (2003) i Seitz, M., Hallwachs, U. (1997):

1. **Vygotskijev socijalni konstruktivizam** naglašava važnost socijalnih interakcija u učenju. Prema ovom pristupu, djeca se ne razvijaju samo unutar svojih unutrašnjih kognitivnih kapaciteta, već kroz aktivnu interakciju s drugim ljudima. U kontekstu predškolskog obrazovanja, odgajatelji igraju ključnu ulogu u facilitiranju ovih socijalnih interakcija, potičući djecu na saradnju, dijalog i zajedničko istraživanje. Na primjer, kroz zajedničke aktivnosti kao što su „Sadnja cvijeća i začinskog bilja“, djeca uče o ekološkim principima i važnosti zajedničkog rada.
2. **Montessori metoda** se fokusira na razvoj samostalnosti i odgovornosti djeteta. Prema ovom pristupu, djeca su aktivni učesnici svog obrazovanja, a učitelji se postavljaju kao vodiči koji omogućavaju djeci da istražuju svijet vlastitim tempom. Kroz korištenje manipulativnih materijala i praktičnih aktivnosti, djeca mogu učiti o svijetu oko sebe,

razvijajući vlastite vještine i razumijevanje. „Ako se djetetu pruži malo slobode onda će njegova volja za samopotvrđivanjem odmah doći do izražaja, kao na primjer: I ja bih to htio učiniti“. (Seitz & Hallwachs , 1996, str. 63)

3. **Reggio Emilia pristup** također naglašava važnost slobodne igre i kreativnosti u učenju, potičući djecu da istražuju svijet kroz umjetnost, igru i svakodnevne aktivnosti. U ovom pristupu, dijete je viđeno kao kompetentno i sposobno za učenje, a učitelji i roditelji se tretiraju kao saradnici u procesu obrazovanja. Kroz aktivnosti kao što je „Kompostana“, djeca istražuju prirodne procese i uče kako vlastitim djelovanjem doprinose očuvanju okoliša.

Kombinovanjem tih pristupa, predškolske ustanove mogu stvoriti okruženje koje je stimulativno, fleksibilno i prilagodljivo potrebama svakog djeteta, čime se omogućava njihov holistički razvoj.

5.1.1. Tri ključna područja koja čine temelj za unapređenje kvaliteta rada su:

1. **Razvoj kurikulumu** - Standardi kvaliteta omogućavaju odgajateljima da dizajniraju obrazovne aktivnosti koje su fleksibilne i prilagođene djeci, usmjerene na njihov sveobuhvatan razvoj. Kurikulum temeljen na savremenim pedagoškim pristupima omogućava djeci da aktivno učestvuju u vlastitom učenju, istražuju i stvaraju. Aktivnosti kao što je „Život jednog stabla“ omogućuju djeci da kroz iskustveno učenje steknu praktična znanja o prirodi i ekološkim principima, čime se doprinosi njihovom kognitivnom razvoju, razvoju socijalnih vještina, razvoju ekološke svijesti i osjećaju za očuvanje prirode.
2. **Stvaranje poticajnog okruženja za učenje i razvoj** - poticajno okruženje ima ključnu ulogu u razvoju djeteta. Okruženje treba biti sigurno, stimulativno i prilagođeno potrebama djece. U predškolskim ustanovama, fizički prostor treba biti oblikovan tako da djeca mogu slobodno istraživati, komunicirati i razvijati socijalne vještine. Aktivnosti u prirodi, kao što su sadnja biljaka, kompostiranje i promatranje prirodnih ciklusa, djeci omogućuju da razvijaju svoje ekološke i socijalne vještine kroz iskustveno učenje. Autorica (Philipps, 2003, str. 45-46) ističe, da dijete može dosegnuti vrhunac razvoja samo ako ima mir i slobodu djelovanja te osvaja svoju okolinu kroz kretanje.
3. **Kontinuirani profesionalni razvoj odgajatelja** - ključan je za osiguravanje kvaliteta odgoja. Redovita obuka pomaže odgajateljima u praćenju novih pedagoških pristupa i prilagodbi metoda individualnim potrebama djece. Kvalitetno usavršavanje odgajatelja omogućava im bolje razumijevanje tih potreba i primjenu pedagoških metoda koje se prilagođavaju svakom djetetu, čime se osigurava podrška njihovom razvoju u skladu s njihovim specifičnim sposobnostima i potrebama.

5.2. Primjeri iz prakse

5.2.1. Aktivnosti vezane za ekologiju

Kroz konkretne primjere iz prakse jasno je pokazano kako primjena standarda kvaliteta rada doprinosi jasnijim obrazovnim ishodima. Aktivnosti „Život jednog stabla“ i „Sadnja cvijeća“ omogućile su djeci da kroz praktično iskustvo povezuju učenje sa svakodnevnim životnim aktivnostima, razvijaju osjećaj timskog duha i važnosti zajedničkog rada, te povećavaju svijest i osjećaj odgovornosti prema prirodi. Kroz sadnju cvijeća i brigu o stablu, djeca su pratila životni ciklus biljke i učila o važnosti očuvanja okoliša.

Motivacija za ovu aktivnost proizišla je iz slobodne igre u vrtićkom dvorištu, na inicijativu dječaka, utemeljena na njegovim trenutnim potrebama i interesovanjima. Pitanja koja su postavljena i koja su bila predmet razmišljanja, ne samo njegovog nego i druge djece u grupi, bila su vezana za truli panj koji se skrivao iza improvizovane zaštite. Znatiželja i istraživanje tog dijela igrališta i skrivenog panja trajala su danima.

Djeca su željno iščekivala svaki odlazak u dvorište i nastavak igre na oslobađanju panja od zaštite. Trenutak kada smo zajednički odlučili da bi bilo sigurno i korisno osloboditi panj, postao je pokretač naše nove aktivnosti – davanje života starom panju. Od tog trenutka počinje istraživanje i priča o jednom stablu.

Dječija znatiželja bila je pokretač igre, istraživanja i učenja, a u tom trenutku bilo je važno prepoznati, podržati i pomoći njenom daljem razvoju. Boravak na otvorenom i igre u prirodi najbolji su pokretači mašte i kreativnosti djece, te je stoga važno pružiti im podršku i iskoristiti te trenutke. Kroz slobodno istraživanje, djeca postaju odgovorni pojedinci, razvijaju svoj puni potencijal i uče kroz iskustvo.

Igra s prirodnim materijalima poput trulih grana i panja, spontano je donijela nove ideje za stvaranje svog „drveta života“. U vrtiću su tu ideju razvijali kroz različite tehnike -modeliranje, kombinirane tehnike akvarela, tempera-otisak ruke, izražavajući svoju maštu i kreativnost. Svaki rad održavao je njihovu vlastitu interpretaciju prirode i važnosti drveća čime su razvijali ne samo svoje umjetničke *vještine* već i ekološku svijest (Slika 5.1, Slika 5.2, Slika 5.3).

Slika 5.1

Kombinovana tehnika i akvarel

Slika 5.2

Oblikovanje i modeliranje

Slika 5.3

Otisak šake- Moje stablo života

Aktivnost „Kompostana“ omogućila je djeci da se upoznaju s procesima reciklaže i očuvanja okoliša. Kroz ovu aktivnost, djeca su stekla praktično znanje o ponovnoj upotrebi organskog otpada, što doprinosi njihovoj ekološkoj svijesti, odgovornosti za okoliš i razumijevanju važnosti glista i drugih insekata u razgradnji otpada.

Interes za prikupljanje organskog otpada nastao je iz svakodnevne situacije u kojoj smo se pokušavali riješiti korica kruha i ostataka hrane nakon obroka. Ideja je potekla od djevojčice koja je predložila da korice ne bacamo, već da ih iskoristimo za hranjenje ptica i vjeverica. Ova domišljata ideja bila je uvod u važnu temu o odgovornom postupanju s hranom i zaštiti okoliša.

Priča o hrani koja se ne smije bacati stalno se ponavljala tokom dječjih obroka. Kroz razgovore i svakodnevne aktivnosti poticali smo djecu na promišljanje o važnosti zdrave prehrane. Fraza koju su djeca često koristila – „Teta kuharica ne voli da se korice bacaju, a ni mi!“ – postala je dio zajedničke svijesti o potrebi da se hrana cijeni i koristi na odgovoran način. Ova situacija iskorištena je za dalje razgovore koji su se vodili u više smjerova: od brige o životinjama, preko zdrave prehrane i očuvanja zdravog organizma, do pravilnog zbrinjavanja ostataka hrane. Kao rezultat toga, rodila se ideja o „Kompostani“ – mjestu na kojem ćemo ostatke hrane pretvarati u kompost na održiv i koristan način.

Djeca su kroz ovu aktivnost razvijala:

- ekološku svijest o pravilnom odlaganju otpada.
- empatiju prema životinjama i prirodi.
- navike zdrave prehrane i brigu o svom zdravlju.

Aktivnost se i dalje razvija kroz svakodnevne situacije i zajedničko istraživanje o tome kako hrana doprinosi zdravlju organizma i kako pravilno brinuti o okolišu.

Slika 5.4

Kompostana

Praćenje kompostiranja i truljenja organskog otpada je kontinuirani rad sa djecom (Slika 5.4). Kroz praktične aktivnosti, igru i priče, djeca će razumjeti da kompostana nije samo mjesto za odlaganje organskog otpada, već i način da pomognemo prirodi. Djeca uče da otpad može biti koristan ako se pravilno tretira. Korištenje prirodnog resursa crne zemlje (crnice, komposta) za sadnju cvijeća je proces koji djeca kontinuirano prate i primjenjuju.

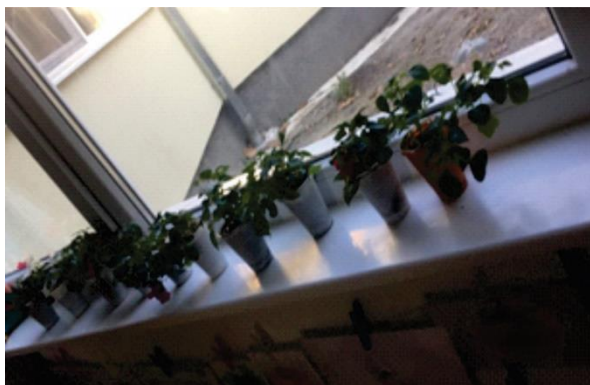
5.2.2. Aktivnosti koje uključuju roditelje

Aktivnosti „Sadnja cvijeća“ i „Sadnja začinskog bilja“ započele su kroz gostovanje mame jedne djevojčice, koja je, kao biolog, djeci predstavila svoje zanimanje i podijelila svoje znanje o biljkama. Kroz ovo iskustvo, djeca su imala priliku naučiti o različitim vrstama cvijeća i začinskog bilja, njihovim specifičnostima, načinu uzgoja i njezi. Kroz praktičnu demonstraciju, djeca su osjetila tlo, posadila cvijeće i začinsko bilje, a potom su se upoznali s temeljnim pravilima brige o biljkama, poput zalijevanja, čišćenja lišća i praćenja njihovog rasta.

Ova aktivnost nije završena, već je postala stalni dio svakodnevnih aktivnosti u vrtiću. Djeca redovno zalijevaju cvijeće, paze na njegov rast i obavljaju različite zadatke vezane za održavanje biljaka. Pored toga, aktivnosti povezane sa sadnjom i brigom o biljkama također uključuju sljedeće:

- **Zalijevanje cvijeća:** Djeca prepoznaju potrebe biljaka za vodom i naizmjenično ih zalijevaju, čime uče o prirodnim procesima i razvijaju odgovornost.
- **Priprema i ukrašavanje posuda za cvijeće:** Djeca prikupljaju reciklažnu ambalažu (kao što su plastične boce i stari lončići), a zatim je ukrašavaju bojama, sjemenkama i drugim prirodnim materijalima. Ovaj proces potiče njihovu kreativnost, dok istovremeno razvijaju svijest o reciklaži i očuvanju okoliša.
- **Praćenje rasta biljaka:** Djeca redovno prate promjene u biljkama – visinu, boje, oblik lišća i cvjetova. Ove promjene dokumentiraju kroz dnevnik aktivnosti, gdje pišu i crtaju kako biljke rastu i razvijaju se, čime potiču razvoj njihovih govornih vještina i sposobnosti promatranja.
- **Zabava u prirodi:** Djeca organiziraju male „istraživačke“ aktivnosti, poput praćenja i proučavanja korisnih insekata koji posjećuju njihove biljke, kao što su mravi, pčele i gliste. Ovaj korak omogućava djeci da shvate važnost ekosistema i ulogu svakog živog bića u održavanju ravnoteže u prirodi.
- **Obogaćivanje prostora:** Djeca sadnjom novih biljaka i cvijeća stvaraju zelene kutke u vrtiću, unapređujući izgled prostora i razvijajući ekološke navike. Kroz ove aktivnosti, djeca ne samo da usvajaju važne ekološke vještine, već i razvijaju svoju kreativnost, odgovornost, zajedništvo i sposobnost za samostalno učenje (Slika 6.5, Slika 6.6, Slika 6.7, Slika 6.8, Slika 6.9, Slika 5.10, Slika 6.11)

*Slika 5.5
Sadnja pelcera u čaše*

*Slika 5.6
Sadnja kadifica*

*Slika 5.7
Gost roditelj*

*Slika 5.8
Cvijeće šekerić u saksijama*

*Slika 5.9
Cvijeće šekerić u dvorištu vrtića*

Slika 5.10
Cvijeće u ukrasnim kutijama

Slika 5.11
Bojenje i ukrašavanje kutija za cvijeće

Uključivanje roditelja kao partnera u odgojno-obrazovni proces donosi višestruke koristi, uključuje jačanje povjerenja između roditelja i odgajatelja, bolje razumijevanje potreba djece, bogatije iskustvo za djecu, uspostavlja otvorenu i transparentnu komunikaciju te razvija zajedništvo i empatiju. Gore pomenuti primjer je samo jedan u nizu kako se roditelji mogu uključiti i doprinijeti kvalitetnijem radu odgajatelja u grupi.

Putovanje „Putujućeg kofera“ je također dobar način razmjenjivanja informacija, boljeg upoznavanja i povezivanja djece/odgajatelja/roditelja, a u samoj konačnici, njegov sadržaj nudi i traži zajedničku igru i zabavu svih članova porodice. Kasnije svi sadržaji budu prezentirani i iskorišteni za međusobnu igru i zabavu (Slika 5.12).

Slika 5.12
Putujući kofer. Primjer saradnje s porodicama kroz tematske materijale

Kroz navedene primjere može se vidjeti da je veoma važno promatrati djecu, osluškivati njihov interes, podržati istraživanje i njihovu maštu te sve iskoristiti za planiranu i vođenu aktivnost zajedničke igre i učenja. Dovoljno je u grupi imati jednog lidera i pokretača koji može pokrenuti cijelu grupu djece, a to je važno uočiti i na pravi način podržati i dalje razvijati. U navedenim primjerima iz prakse jasno se vidi kako su navedene praktične aktivnosti povezane sa svakodnevnim životnim iskustvima i učenjem djece, kao što je naglašeno u teorijskom

uvodu ovog rada. Npr. aktivnost sadnje cvijeća povezana je s Montessori metodom jer potiče dječiju samostalnost i brigu o biljkama. Istraživanje trulog panja je aktivnost pomoću koje se podržava Reggio Emilia pristup jer djeca kroz igru istražuju prirodne materijale i postaju aktivni učesnici u učenju.

5.3. Metode i primjena Standarda kvaliteta rada kroz aktivnosti sa djecom

Rad se temelji na analizi prakse i primjeni standarda kvaliteta, koristeći metode studija slučaja, promatranja, intervjua i evaluacije aktivnosti.

Tabela 5.1

Pregled metoda, primjera aktivnosti i doprinosa primjeni standarda kvaliteta rada (adaptirano prema Refleksivni praktikum, 2021, Tim odgajatelja ustanove)

Metoda	Opis metode	Primjer iz prakse	Ishodi	Doprinos
Studija slučaja	Detaljan uvid u specifične situacije ili aktivnosti.	Aktivnost „Život jednog stabla” - djeca su pratila životni ciklus stabla i učila o ekologiji.	Razvijanje ekološke svijesti, praktično razumijevanje prirodnih procesa, osjećaj za održivost.	Omogućava detaljno praćenje napretka i razvoja djece tokom aktivnosti.
Promatranje	Neometano praćenje dječjeg ponašanja i angažmana tokom aktivnosti.	Aktivnost „Kompostana” - djeca su promatrala proces razgradnje otpada i reciklažu.	Razvijanje socijalne i ekološke vještine, povećano razumijevanje procesa u prirodi.	Uočavanje nivoa interesa djece i potrebe za prilagođavanjem aktivnosti.
Intervju	Prikupljanje subjektivnih uvida kroz razgovore sa djecom i odgajateljima.	Aktivnost roditelj-biolog je približio brigu o biljkama.	Razvijeno razumijevanje prirode, povećana zainteresiranost za biljke i životnu sredinu.	Omogućuje dublji uvid u dječje percepcije i iskustva.
Evaluacija aktivnosti	Analiza rezultata i identifikacija mogućnosti za unapređenje.	Aktivnost „Skrivanje u skloništu” (ispod bora) - istraživanje prirodnih materijala, zadaci u prirodi.	Razvijena senzorna percepcija, motoričke i kognitivne vještine, povećana ekološka svijest.	Ukazuje na uspješnost aktivnosti i doprinos cjelovitom razvoju djece.

Navedene metode omogućavaju praćenje razvoja djece, identifikaciju njihovih interesa, prilagođavanje aktivnosti i unapređenje odgojno-obrazovnih pristupa.

Studija slučaja: Istražuje specifične aktivnosti, poput praćenja životnog ciklusa stabla (npr. „Život jednog stabla“), pomaže djeci u razvoju ekološke svijesti i razumijevanja prirodnih procesa. Ova metoda omogućava praćenje napretka i nivoa razumijevanja kod djece.

Promatranje: Neometano praćenje ponašanja djece tokom aktivnosti (npr. „Kompostana“) pomaže u razvijanju svijesti o ekologiji i reciklaži. Odgajatelj može prilagoditi aktivnosti prema dječjim interesima i angažmanu.

Intervju: Razgovori s djecom i odgajateljima omogućavaju dublje razumijevanje dječjih percepcija i stavova, kao u aktivnosti „Roditelj-biolog“, koja djeci približava brigu o biljkama. Ova metoda pomaže uvidu u dječje misli i iskustva.

Evaluacija aktivnosti: Analizom aktivnosti, kao što je „Skrivanje u skloništu“, odgajatelji mogu procijeniti uspješnost aktivnosti, identifikovati područja za unapređenje i time doprinijeti cjelokupnom razvoju djece. Aktivnost u vanjskom prostoru, poput igre u prirodi, mogu potaknuti djecu na istraživanje, učenje i stvaranje čime se razvijaju njihove socijalne, motoričke i kognitivne vještine. Takve aktivnosti omogućavaju djeci da testiraju svoje sposobnosti, razvijaju kreativnost i uče kroz igru u sigurnom okruženju.

Tabela 5.2

Oblast kvaliteta: Okruženje - Standard 1.2. Adaptirano prema Okruženje i uslovi podstiču na učenje kroz igru i istraživanje, kroz fizičke aktivnosti svakog djeteta i boravak na otvorenom (APOSO 2022, str. 22)

Pokazatelj	Primjena u praksi	Ishodi
Učenje o prirodnom svijetu	- Djeca istražuju biljni i životinjski svijet u dvorištu vrtića (prate biljke, njihov rast i razvoj, hrane ptice i vjeverice). - Promatraju promjene godišnjeg doba (listanje drveća, pupanje i cvjetanje biljaka, klijanje žitarica...).	- Razumijevanje temeljnih ekoloških principa (biljke, životinje, ciklusi u prirodi) - Razvijena svijest o zaštiti okoliša i održivosti. - Djeca prepoznaju različite vrste biljaka i životinja te shvataju njihov međusobni odnos u prirodi.
Eksperimentisanje	- Pokusi s vodom i tlom (miješanje pijeska i vode, istraživanje zemlje, mrava, glista gradnja s različitim materijalima). Promatranje kompostane i procesa truljenja i razgradnje banane, jabuke i drugog organskog otpada. Skupljanje lišća, grančica, cvijeća.	- Koriste čula za promatranje i istraživanje. - Razvijaju sposobnost razmišljanja i rješavanja problema. - Pokazuju znatiželju za istraživanje svijeta oko sebe i prema novim iskustvima.
Kreativnost	- Korištenje prirodnih materijala (grane, kamenčići, lišće) za izradu umjetničkih djela. - Gradnja kuća, mostova, skulpture u pijesku.	- Pokazuju kreativnost i sposobnost stvaranja. - Unaprijeđena maštovitost i izražavanje ideja kroz igru.
Izgradnja samopouzdanja	- Penjanje na vanjskim spravama, ljuljanje. - Učestvovanje u grupnim igrama koje zahtijevaju saradnju.	- Povećano samopouzdanje kroz prevladavanje fizičkih izazova. - Razvijena socijalna interakcija i komunikacija. - Djeca razvijaju socijalne vještine, komunikaciju i međusobnu saradnju u grupnim igrama.
Isticanje novih vještina	- Trčanje, skakanje, penjanje, vožnja bicikla, - Igranje različitih igara: šutiranje lopte, hvatanje. - Učenje temeljnih vještina vezanih za ravnotežu (igre u dvorištu i na spravama, kretanje po prirodnom terenu).	- Razvijena koordinacija pokreta, ravnoteža i motoričke vještine. - Unaprijeđena fizička izdržljivost i snaga. - Razvijena timska saradnja i poštovanje pravila u igrama. - Djeca jačaju socijalne vještine kroz zajedničke fizičke aktivnosti.

Aktivnosti omogućavaju djeci da se razvijaju u različitim aspektima, od ekologije i kreativnosti do fizičkih vještina i socijalnih interakcija. Kroz ove aktivnosti djeca uče o prirodi, razvijaju emocionalnu i socijalnu zrelost, unapređuju svoju motoriku i kreativnost te grade pozitivno samopouzdanje.

Učenje o prirodnom svijetu: Djeca istražuju biljni i životinjski svijet u dvorištu, prate rast biljaka, hrane ptice i vjeverice te promatraju promjene godišnjih doba.

Ishodi: Djeca razvijaju temeljno razumijevanje ekoloških principa, kao što su ciklusi u prirodi i međusobni odnosi biljaka i životinja. Također, razvijaju svijest o zaštiti okoliša i održivosti.

Eksperimentisanje: Djeca eksperimentišu s vodom, tlom i različitim materijalima (pijesak, voda, lišće, grančice) te promatraju procese kao što je truljenje u kompostani.

Ishodi: Djeca koriste svoja čula za istraživanje, razvijaju sposobnost razmišljanja i rješavanja problema te pokazuju znatiželju za istraživanje svijeta oko sebe.

Kreativnost: Korištenje prirodnih materijala za izradu umjetničkih djela, kao što su grane, kamenčići, lišće te gradnja različitih objekata u pijesku.

Ishodi: Djeca pokazuju kreativnost u stvaranju i izražavanju svojih ideja kroz igru, što unapređuje njihovu maštovitost.

Izgradnja samopouzdanja: Penjanje na vanjske sprave, ljuljanje i učestvovanje u grupnim igrama koje zahtijevaju saradnju.

Ishodi: Djeca jačaju samopouzdanje kroz prevladavanje fizičkih izazova i razvijaju socijalne vještine kroz interakciju i saradnju u grupnim igrama.

Isticanje novih vještina: Djeca uče trčanje, skakanje, penjanje, vožnju bicikla te igraju različite igre poput šutiranja lopte.

Ishodi: Razvijaju koordinaciju pokreta, ravnotežu, motoričke vještine, fizičku izdržljivost i snagu. Također, djeca jačaju socijalne vještine kroz timske aktivnosti i učenje poštovanja pravila igre.

Tabela 5.3

Kurikulum - Standard 2.2. Predškolski program je utemeljen na uzajamnoj povezanosti i međuuticaju igre i učenja. Tabela prikazuje primjenu standarda u aktivnostima sa djecom, adaptirano prema (APOS, 2022, str. 45)

Pokazatelj	Primjena u praksi	Ishodi
Igra je temeljna odgojno-obrazovna metoda u predškolskoj ustanovi. Planiranje i neposredni odgojno-obrazovni rad temelji se na igri i aktivnom učenju.	Djeca grade npr. vrt, kompostanu, park...sa različitim materijalima (kocke, elementi za gradnju...), odgajatelj postavlja pitanja o funkcionalnosti i dizajnu te produžava igru.	Djeca razvijaju kreativnost, logičko razmišljanje i prostornu orijentaciju. Razvijaju preciznost i koordinaciju pokreta i vještine prstiju manipulišući sa sitnim predmetima.
Vrijednost igre se pokazuje u svim aspektima programa, a djeca imaju priliku preneti iskustva putem igre.	Djeca igraju različite uloge u imitativnim igrama npr. vrtlar, domar... te osmišljavaju i improvizuju svoj prostor.	Djeca razvijaju socijalne vještine, uče iz svakodnevnih situacija.
Vidljiva je usklađenost spontane igre, igre inicirane od djece te dnevnih aktivnosti vođenih od strane odgajatelja, a potrebama, interesovanjima i uzrastom djece.	Djeca istražuju prirodne materijale na otvorenom (dvorište vrtića, park) te u vrtićkoj sobi zajedno sa odgajateljem izrađuju različite predmete ili koriste s drugim materijalima (boje, crtaju grade...).	Djeca razvijaju radoznalost, fine motoričke vještine ruke, šake, razvijaju sposobnost klasifikacije (po zadanom svojstvu).
Poštuju se i njeguju individualni pristupi učenju svakog djeteta, uz istovremeno poticanje saradničkog učenja u grupi vršnjaka.	Djeca crtaju po vlastitom odabiru i stilu, npr. jedno crta flomasterima, drugo slobodno izražava svoju kreativnost ili rade po šablonu ili rade s makazama, razgovaraju i međusobno dijele ideje.	Djeca razvijaju individualne vještine i uče važnost saradnje i uvažavanja tuđih ideja.
Odgajatelji prate i obogaćuju dječju igru i segmente igara koje su aktuelne u programu.	Djeca rade u timu: grupni rad – temperama otisak šake, boje reciklažne kance, odgajatelj predlaže dodatne materijale i organizuje igru.	Djeca razvijaju maštu, kreativnost i timski rad te se osnažuju na iskustvo za javni nastup i predstavljanje sebe.
Igra i aktivnost uključuju sva područja razvoja djece i osmišljene su po principu integrisanog učenja.	Aktivnosti: Pustolovina u šumu (improvizovana šuma). Rješavanje zadatka - pronaći najveći kamen. Igraju uloge istraživača, imitiraju zvukove životinja, pjevaju pjesme o životinjama, šumi...	Djeca razvijaju senzornu percepciju, motoričke i kognitivne vještine te usvajaju znanja o zdravom životu, lijepom ponašanju u prirodi i važnosti čuvanja prirode.

Kako ističe Bećirović-Karabegović (2018, str. 253) promjena načina kreiranja kurikuluma i prakse se mora dešavati u uvjerenjima, stavovima, mentalnim slikama, a ne samo na vidljivim vanjskim manifestacijama, kao što je prostor.

Igra kao temeljna metoda: Djeca kroz igru, poput gradnje vrta, parka ili kompostane, koriste različite materijale, čime razvijaju kreativnost, logičko razmišljanje i prostornu orijentaciju. Ova aktivnost također pomaže u razvijanju fine motorike, jer djeca manipuliraju sitnim predmetima, unapređujući preciznost i koordinaciju pokreta.

Vrijednost igre u svim aspektima programa: Djeca kroz imitativnu igru (npr. igranje uloga vrtlara ili domara) razvijaju socijalne vještine i uče kroz svakodnevne situacije. Ovdje je važan razvoj saradnje i komunikacije, jer djeca improvizuju svoj prostor i međusobno se usklađuju.

Usklađenost spontane i vođene igre: Aktivnosti kao što je istraživanje prirodnih materijala na otvorenom (npr. u dvorištu ili parku) omogućavaju djeci da budu radoznala, istražuju, razvijaju fine motoričke vještine i sposobnost klasifikacije (npr. razvrstavanje predmeta prema svojstvima).

Individualni pristup i saradničko učenje: Djeca crtaju po vlastitom odabiru (slobodno, s flomasterima, pomoću šablona ili makaza) i međusobno dijele ideje, što potiče individualni razvoj i učenje saradnje. Na taj način djeca razvijaju kreativnost, izražavanje i poštovanje tuđih ideja.

Obogaćivanje dječje igre: Odgajatelji obogaćuju igru djeteta i predlažu dodatne materijale i aktivnosti, kao što je pravljenje šatora ili dvorca od kartonskih kutija. Ove aktivnosti razvijaju timsku saradnju, maštu, kreativnost i iskustvo za javne nastupe (prezentacije ili predstave).

Integrirani pristup u učenju: Aktivnosti kao što je „Pustolovina u šumu“, gdje djeca istražuju prirodu, imitiraju zvukove životinja, pjevaju pjesme i rješavaju zadatke, razvijaju senzornu percepciju, motoričke i kognitivne vještine. Uz to, djeca usvajaju znanje o zdravom životu, lijepom ponašanju.

Tabela 5.4

Predškolska ustanova promoviše, podstiče i osigurava profesionalni razvoj osoblja (autorska prilagodba na segment priroda i važnost očuvanja okoliša). Adaptirano prema Standard 3.2. (APOS0, 2022, str. 45).

Pokazatelji	Dokazi za evaluaciju, izvori podataka	Preporuka za unapređenje
Izrađuje se godišnji plan profesionalnog usavršavanja, zasnovan na interesovanjima i potrebama uposlenika i ustanove.	Godišnji program rada	Izraditi godišnji plan i definisati oblasti usavršavanja.
Plan stručnog usavršavanja odgojno-obrazovnog radnika i stručnih saradnika predviđa različite oblike i načine stručnog usavršavanja i usmjeren je na unapređivanje kvaliteta odgojno-obrazovnog rada, profesionalnih kompetencija i cjeloživotnog učenja.	Zapisnici stručnog vijeća odgajatelja	Voditi evidenciju o svim oblicima stručnog usavršavanja
Potiče se pokretanje različitih istraživanja praktičara (akcija istraživanja) u funkciji unapređenja/razvoja struke i profesionalnih kompetencija odgajatelja i stručnih saradnika.	Ne primjenjuje se	Poticati akcijska istraživanja
Odgajateljima i stručnim saradnicima se osiguravaju prilike za usavršavanje kroz istraživanja, refleksiju, procjenjivanje i stalno nadograđivanje prakse kao i mogućnost učešća u različitim radnim grupama, na okruglim stolovima, u projektima i slično.	Ne primjenjuje se	Organizovati mjesečne refleksivne sastanke
U predškolskoj ustanovi se vodi računa o mentalnom zdravlju uposlenika; organizuju se radionice, savjetovanja i seminari na temu profesionalnog sagorijevanja, nošenja sa stresnim, kriznim situacijama i slično.	Ne sprovodi se	Organizovati radionice i savjetovanja i osigurati stručnu podršku za uposlenike
Samorefleksija se primjenjuje kao alat koji doprinosi razvoju kvaliteta i osigurava kontinuirani proces promjene, omogućujući članovima tima da bolje upoznaju sebe, osvijeste svoje slabe i jake strane kao i mogućnosti za razvoj kompetencija.	Ne primjenjuje se	Uvesti praksu dokumentovanja samorefleksije
Stručna literatura i druge vrste stručnih resursa se koriste i planski obnavljaju kako bi se omogućilo stručno usavršavanje i profesionalni razvoj odgajatelja i stručnih saradnika.	Ne primjenjuje se	Izraditi plan nabavke prateći najnovije trendove i istraživanja.

Pokazatelji naglašavaju važnost kontinuiranog profesionalnog razvoja uposlenika kroz različite oblike stručnog usavršavanja, samorefleksiju i primjenu stručne literature i istraživanja praktičara.

Konkretna primjena u vrtiću može obuhvatiti:

- Organizaciju radionica i seminara.
- Provođenje refleksivnih sastanaka.
- Dokumentovanje samorefleksije.
- Formiranje timova za akcijska istraživanja.
- Redovno obnavljanje stručne literature i poticanje njenog korištenja.

Neophodno je osigurati da svi zaposleni kontinuirano unapređuju svoje kompetencije, prate savremene pedagoške trendove i primjenjuju ih u svakodnevnom radu s djecom.

Zaključak

Primjena standarda kvaliteta rada u predškolskim ustanovama ima ključnu ulogu u oblikovanju cjelovitog razvoja djece. Kroz iskustveno učenje, aktivnu igru i integraciju različitih razvojnih područja, djeca razvijaju ne samo kognitivne, socijalne i motoričke vještine, već i vrijednosti koje će oblikovati njihovo buduće ponašanje prema okolišu, društvu i svijetu oko sebe.

Korištenjem prirodnih materijala u aktivnostima kao što su „Život jednog stabla“, „Kompostana“ i „Sadnja cvijeća“, djeca ne samo da stiču praktična znanja o prirodi, nego razvijaju i svijest o održivosti i odgovornosti prema okolišu.

Preporuke:

1. Povećati raznovrsnost aktivnosti utemeljenih na prirodnim procesima - Predškolske ustanove trebaju implementirati još više aktivnosti koje omogućavaju djeci da kroz igru istražuju prirodne procese i ekološke principe, kao što su ciklusi u prirodi, bioraznolikost i održivost. Ove aktivnosti ne samo da pomažu djeci u razumijevanju okoliša, već potiču njihovu kreativnost i istraživački duh.
2. Podrška za profesionalni razvoj odgajatelja - Preporučuje se kontinuirani profesionalni razvoj odgajatelja kako bi bili u mogućnosti prepoznati i odgovoriti na interese i potrebe djece. Stvaranje poticajnog pedagoškog okruženja zahtijeva odgajatelje koji su fleksibilni i sposobni prilagoditi aktivnosti svakom djetetu individualno, promovirajući tako ravnotežu između planiranih i spontanih aktivnosti.
3. Fleksibilni kurikulum koji potiče integrirano učenje - Preporučuje se dalje unapređenje fleksibilnog kurikuluma koji omogućava integraciju različitih razvojnih područja, uz poseban naglasak na socijalne, emocionalne i motoričke vještine. Aktivnosti u prirodi, igre koje uključuju fizičke izazove, te igre koje podrazumijevaju suradnju među djecom, trebaju biti temeljne metode za poticanje razvoja svih aspekata djetetovog bića.
4. Veća angažovanost roditelja i zajednice - Osim uloge odgajatelja, važno je uključiti roditelje i širu zajednicu u proces obrazovanja. Preporučuje se organizacija edukativnih radionica, zajedničkih aktivnosti i projekata, kako bi djeca, roditelji i odgajatelji zajedno učestvovali u aktivnostima koje razvijaju svijest o okolišu i održivosti.
5. Stvaranje prostora za istraživanje i igru u prirodi - Preporučuje se povećanje broja aktivnosti na otvorenom, koje djeci omogućavaju direktan kontakt s prirodom. Otvoreni prostori trebaju biti sigurno oblikovani, ali istovremeno dovoljno slobodni i stimulirajući za igru i istraživanje, čime djeca mogu učiti o prirodnim ciklusima, životinjama i biljkama te razvijati važne motoričke i socijalne vještine.

Kroz ove preporuke, moguće je dodatno unaprijediti kvalitet predškolskog obrazovanja i osigurati djeci bolji temelj za njihov budući razvoj. Implementacija standarda kvaliteta rada u predškolskim ustanovama omogućit će djeci ne samo sticanje temeljnih obrazovnih kompetencija, već i razvoj odgovornog, kreativnog i empatičnog odnosa prema svijetu oko sebe.

Literatura

Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje. (2022). Standardi kvaliteta rada predškolskih ustanova. Sarajevo.

Bećirović-Karabegović, J. (2018). Razvojno primjereni predškolski kurikulum. Sarajevo: Pedagoški fakultet Univerziteta u Sarajevu.

Philipps, S. (2003). Montessori priprema za život: Odgoj neovisnosti i odgovornosti. Zagreb: Naklada Slap.

Seitz, M., & Hallwachs, U. (1997). Montessori ili Waldorf?: Knjiga za roditelje, odgajatelje i pedagoge. Zagreb: Educa.

Tim odgajatelja. (2021). Refleksivni praktikum. Bosanska Krupa: Javna ustanova „Dječije obdanište i dom učenika“.

6.

CREATIVUS INTEGRISANI KURIKULUM ZA DJECU
UZRASTA OD 2 DO 6 GODINA

Lejla Kasumagić-Islambegović
Udruženje mladih za komunikaciju i kreativno učenje
CREATIVUS, Sarajevo

Udruženje mladih za komunikaciju i kreativno učenje, CREATIVUS, Sarajevo, osnovano je u aprilu, 2005. godine s željom da doprinese emocionalnom, društvenom i intelektualnom razvoju djece i mladih u zajednici kroz pružanje stručnih odgojno-obrazovnih usluga. Od svojih početaka do danas ovaj kurikulum je doživio određene promjene, ali su zadaci i ciljevi, koji su postavljeni pri osnivanju, i danas najvažnije polazište pri kreiranju programa i aktivnosti rada.

Creativus integrisani kurikulum je kreiran u skladu s pokazateljima koji su predstavljeni u oblasti kvaliteta kurikuluma, iz Standarda kvaliteta rada predškolskih ustanova koje je izdala Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje (APOSO) 2022. godine.

Cilj ovog rada je predstaviti Creativus integrisani kurikulum. U standardima je istaknuto kako je kurikulum razvojno i jezički primjeren i uzima u obzir stepen razvoja, individualne interese, tip ličnosti, temperament, jezik, kulturno i porodično porijeklo i stilove učenja djeteta. Vođeni Standardima znamo da kurikulum treba biti osmišljen tako da uključuje iskustva vezana uz multikulturalnu svijest te kako je bitno sistematizovano i planski promovisati važnost poštovanja prostora i konteksta u kome se živi.

Jedna od temeljnih odrednica Creativus integrisanog kurikuluma, kao inovativnog odgojno-obrazovnog pristupa, jeste rad u mješovitoj predškolskoj grupi, djeca uzrasta od dvije do šest godina. Creativus integrisani kurikulum, koji primjenjujemo od 2021. godine, čine četiri segmenta: Muzika, Hrana, Strani jezici i Priroda. Ovaj rad će prikazati filozofiju, osnovne elemente, ciljeve i aktivnosti Creativus integrisanog kurikuluma za djecu od 2 do 6 godina.

Ključne riječi: inovativni odgojno-obrazovni pristup, mješovita predškolska grupa, muzika, hrana, strani jezici, priroda

Uvod

Creativus integrisani kurikulum, koji se gradio posljednjih 20 godina, doživio je mnoge promjene, ali su temeljna polazišta, vezana za standarde kvaliteta rada, uvijek bila poštovana. Standardi kvaliteta, koje je objavila Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje (APOSO, 2022), pružili su izvrsne smjernice i pomogli lakšem artikulisanju svega što je prisutno u našem kurikulumu.

Temeljni cilj ovog stručnog rada je predstaviti osnovne elemente Creativus integrisanog kurikulumu koji je od aprila 2005. godine do danas doživio mnoge promjene. Temeljna ideja Creativusa, pri osnivanju, bila je doprinos socio-emocionalnom, kognitivnom i psihomotornom razvoju djece i mladih u Bosni i Hercegovini kroz neformalni odgoj i obrazovanje. Radionice koje su se kreirale u Creativusu: kreativne, engleske i muzičke, uvijek su u svojim ciljevima i zadacima imale jasno definisane elemente integrisanog predškolskog kurikulumu. Od 2021. godine, kada se Creativus preselio u funkcionalniji prostor koji ima kuhinju i prostor za realizaciju kuharskih radionica, ali i poticajno vanjsko okruženje koje pruža mogućnost kreiranja učionice na otvorenom, u kurikulum se uključuju i novi elementi: značaj zdrave i raznovrsne prehrane i važnost svakodnevnih aktivnosti na otvorenom.

Kao što je jasno istaknuto u Standardima kvaliteta predškolskih ustanova da je „Opći cilj predškolskog odgoja i obrazovanja, kao integralnog dijela cjelokupnog sistema odgoja i obrazovanja u Bosni i Hercegovini je: osigurati optimalne i jednake uslove da svako dijete, od rođenja do polaska u školu, razvija i ostvaruje svoje pune potencijale i kompetencije, kroz različite vidove kvalitetnog i profesionalno autonomnog, institucionalnog i vaninstitucionalnog predškolskog odgoja i obrazovanja“ (APOSO, 2022, str. 6), tako smo se i mi u Creativusu vodili idejom da kreiranje kurikulumu za djecu mora voditi računa o svim parametrima koji su bitni za kvalitetan odgojno-obrazovni pristup. „Standardi kvaliteta se primjenjuju uz poštovanje međuzavisnosti standarda koji čine kvalitet strukture i standarda koji se odnose na kvalitet procesa, stalno se valorizujući i unapređujući.“ (APOSO, 2022, str.6)

6.1. Šta je Creativus kurikulum?

Creativus integrisani kurikulum, skraćeni naziv: Creativus kurikulum, predstavlja dokument s prikazom temeljnih aktivnosti, ciljeva i ishoda učenja uz opći godišnji plan aktivnosti. Osnovna misija Creativusa je doprinos zajednici koju čini mnoštvo zadovoljnih pojedinaca, koji ostvaruju vlastite potencijale uvažavajući i poštujući prisustvo tuđih. Aktivno zadovoljavanje fizičkih i psiholoških potreba djece i mladih i aktivno izvođenje i promovisanje razvojnih projekata, koji imaju za cilj izgrađivanje samopouzdanja i samopoštovanja kod djece i mladih putem djelatnosti organizovanja rada radionica, igraonica, seminara i drugih edukacijskih sadržaja, predstavlja viziju djelovanja Udruženja.

Glavni ciljevi Udruženja mladih za komunikaciju i kreativno učenje, Creativus, Sarajevo i strategije za ostvarenje tih ciljeva (Statut U.G. "Creativus", april, 2005, str. 2 i 3) su:

- Doprinijeti razvoju zajednice i poslijeratnom oporavku prepoznajući mlade kao punopravne članove njihovih zajednica i poticati njihovo građansko učešće u razvojnom demokratskom procesu;

- Pomagati i zalagati se za poticanje mladih da iskažu svoje potrebe i percepcije zajednica u kojima žive i ohrabrivati ih da podijele svoja individualna iskustva i vlastite priče putem različitih oblika umjetničkog izražavanja (pozorište, drama, slikanje, muzika, priča, fotografija);

- Inicirati upotrebu kreativnih metoda učenja i poučavanja, prepoznajući igru kao temeljni medij prenošenja znanja i poticanja cjelovitog razvoja djece predškolskog uzrasta, te razvijati interdisciplinarne i interaktivne programe za poučavanje stranih jezika, razvijanje ekološke svijesti, poticanje muzičkog, literarnog i likovnog talenta svih svojih članova.

- Kreirati i organizovati edukativne programe radioničarskog tipa za djecu i mlade uz upotrebu kreativnih i savremenih metoda učenja i poučavanja, a koji će poticati razvoj njihovih komunikacijskih kompetencija i liderskih sposobnosti te jačati samopouzdanje i samopoštovanje;

- Kreirati programe učenja nenasilnog rješavanja sukoba;

- Poticati razvoj svijesti roditelja o važnosti organizovanog i strukturiranog rada s djecom predškolskog uzrasta, u cilju jačanja pozitivnog i cjelovitog razvoja ličnosti putem kreativnih i interaktivnih radionica.

- Rad na širenju saradnje sa sličnim organizacijama u zemlji i inostranstvu, u skladu sa Zakonom.

6.1.1. Odgojno-obrazovna filozofija Creativus kurikulumu

Kurikulum, kao temeljni stub kvaliteta u predškolskom odgoju i obrazovanju, daje opća načela i smjernice osoblju za poticanje učenja i razvoja djece, kao i za partnerstvo s porodicama i izgradnju relacija s zajednicom. Postavljajući jasne ciljeve i vrijednosti odgojno-obrazovnog procesa koji se „povezuje s dječjim pravima, s obogaćivanjem iskustava ili s kratkotrajnim ili dugotrajnim ishodima učenja“ (OECD, 2021, str. 35) predstavlja „prvu fazu obrazovnog kontinuuma“ (2021, str. 35). Preporuke Vijeća date su u dvije izjave (2019, str. C 189/12, 13): Kurikulum se temelji na pedagoškim ciljevima, vrijednostima i pristupima kojima se djeci omogućava da u potpunosti ostvare svoj potencijal za postizanje društvenog, emocionalnog, kognitivnog i fizičkog razvoja te dobiti; U kurikulumu se od osoblja zahtijeva saradnja s djecom, kolegama i roditeljima te promišljanje o vlastitom radu (APOS, 2022, str. 16).

Odgoj i obrazovanje od najranijeg uzrasta predstavlja veliki izazov i obavezu kako društva tako i svakog pojedinca. Naše stanovište je da su profesionalci (učitelji u svim sferama odgojno-obrazovnog djelovanja od jaslica do univerziteta) dužni i moralno i etički svojim primjerom širiti znanje i poticati zajednicu da odgojno-obrazovno djeluje od najranijeg uzrasta.

Temelj planiranja aktivnosti u Creativus kurikulumu teorijsko uporište nalazi u različitim metodologijama. Tematsko planiranje, kao dio integrisanog predškolskog kurikulumu je jedan od načina planiranja po „Step by Step“ metodologiji. Ogroman uticaj na kreiranje kurikulumu imali su i Reggio Emilia metodologija, kao i mnogo drugih metodoloških pristupa (Montessori i Waldorf). Reggio Emilia pristup, čiji je idejni tvorac Loris Malaguzzi, vrlo je inspirativan i ima značajno mjesto u Creativus kurikulumu. Reggio koncepcija naglašava davanje prilika djetetu

da iskaže svoje razmišljanje na bilo kojem stepenu svog znanja. Reggio odgajitelji potiču djecu da se izražavaju pomoću nekog od simboličkih jezika: crtanjem, slikanjem, modeliranjem glinom, kolažom i drugo, jer ona imaju na stotinu simboličkih jezika kojima mogu izražavati svoje mogućnosti (Slunjski, 2001, str. 36).

Creativus filozofija se od samog početka djelovanja temelji na filozofiji važnosti empatisanja u odgojno-obrazovnom procesu. Creativus kurikulum bi se čak mogao nazvati Kurikulum empatije. Razvoj empatije, kao jednog od opštih ciljeva u našem radu, ogleda se u više segmenata. Kurikulum, kao živi dokument, u posljednjih dvadeset godina je doživio razne dopune i izmjene. Trenutno su temeljni elementi Creativus kurikuluma četiri cjeline (muzika, hrana, strani jezici i priroda) koje se neprestano isprepliću i kontinuirano predstavljaju integrisani predškolski kurikulum.

Polazna tačka u Creativus kurikulumu je da grupa uvijek bude uzrasno mješovita. Na taj način šalje poruku djeci i njihovim roditeljima da je vrlo važno da djeca rastu u okruženju s djecom različitog uzrasta. U takvom okruženju dijete konstantno ima priliku da se ugleda na nekoga ili da on/ona budu uzor nekom drugom djetetu.

Integrisani kurikulum čini boravak i program djeci u vrtiću smislenijim, pomaže da djeca shvate da je učenje povezano s životom, djetetu se pruža cjelovita slika svijeta onako kako ga ono doživljava, omogućava učenje kroz vlastitu aktivnost; dijete se definiše kao *aktivno, interaktivno i kreativno biće*, uvažavaju se individualne mogućnosti djece; planiraju se razvojni zadaci => uvažava se uzrasna i individualna primjerenost, pomaže u upoznavanju objektivne stvarnosti s različitih aspekata, pomaže da se djeca razvijaju i uče kroz različite aspekte izražavanja: kroz *razgovor, slikanje, pjevanje, građenje, pokret, konstruisanje* i sl, nudi povezanost znanja i doprinosi boljem razumijevanju onog što se uči, omogućava povezivanje i kombinovanje različitih iskustava: doprinosi povezivanju dječjeg iskustva iz porodice, vrtića, lokalne zajednice, kulture iz koje dijete dolazi, djeca praktično uviđaju udio različitih aspekata stvarnosti u rješavanju svakodnevnih problema (igra: odlazak na koncert, prodavnice, kuhanja i sl.), osigurava dovoljno vremena za ispitivanje, istraživanje i razmišljanje, uvažava karakteristike konkretne odgojne grupe i svakog djeteta u grupi, komunikacija je na višem nivou, kvalitetnija je i odvija se u više pravaca i omogućava kvalitetnije partnerstvo s porodicom (Slunjski, 2001).

„Kurikulum je razvojno i jezički primjeren i uzima u obzir stepen razvoja, individualne interese, tip ličnosti, temperament, jezik, kulturno i porodično porijeklo i stilove učenja djeteta; Kurikulum je osmišljen tako da uključuje iskustva vezana uz multikulturalnu svijest. Sistematizovano i planski se promoviše važnost poštovanja prostora i konteksta u kome se živi.“ (APOS0, 2022, str. 30).

6.1.2. Teorija višestruke inteligencije kao inspiracija za kreiranje Creativus kurikulumuma

Profesor Howard Gardner je teoriju o višestrukoj ili multiploj inteligenciji prvi put pokazao u svojoj knjizi „Okviri uma“. On tvrdi da IQ testovi ne uzimaju u obzir pun opseg ljudske inteligencije i da svi posjedujemo različite individualne snage i slabosti koje oblikuju dimenzije višestruke inteligencije. Gardner definiše inteligenciju kao sposobnost za rješavanje problema i stvaranje proizvoda koji se cijene u jednom ili više kulturnih okvira. Poslije objavljivanja knjige „Okviri uma“ Gardner je pored sedam ranije definisanih (lingvistička, muzička, logičko-matematička, prostorna, tjelesna, interpersonalna i intrapersonalna) dodatno identifikovao osmu i devetu dimenziju inteligencije, osma je prirodna inteligencija, a devetu je nazvao egzistencijalističkom (duhovnom) inteligencijom. Istraživanje i kreiranje aktivnosti u skladu s različitim inteligencijama je jako korisno. Važno je da odgajatelj prepozna koju vrstu inteligencije (ili više njih) posjeduje dijete/grupa djece. Osvještavanjem prisustva različitih inteligencija, odgajatelj se profilira da pokušava potaknuti svaku od njih na razvoj (Kasumagić–Islambegović, 2017).

6.1.3. Značaj empatije u svim segmentima Creativus kurikulumuma

Poticanje razvoja empatije, saosjećajnosti, kao ključne sposobnosti osobe koja uči da ovlada vještinama nenasilne komunikacije i da razvija svoje komunikacijske vještine u svrhu poticanja svih segmenata razvoja, smatramo da je moguće postići isključivo integrisanim pristupom u odgojno-obrazovnom procesu. U ovom kontekstu pod integrisanim pristupom podrazumijevamo upotrebu muzike, hrane, stranih jezika i prirode. U Creativus kurikulumu dajemo djeci mogućnosti da osnaže sve segmente ličnosti: socio-emocionalni: osjećaj ugone, sigurnosti, sreće, samopouzdanja, pozitivnih osjećanja u situacijama druženja s drugom djecom i odgajateljima, psihomotorni: razvoj krupne i fine motorike kroz pokret, ples, kuhanje, slikanje, snalaženje u prirodi, aktivnosti na otvorenom, izradu instrumenata kao i sviranje na instrumentima, te kognitivni: razvoj divergentnog mišljenja, mašte, zaključivanja i pamćenja kroz usvajanje svih predstavljenih sadržaja. Sve ove sposobnosti i ishodi učenja istaknuti su i u Standardima kvaliteta rada (APOS0 2022. Prilog 6, str. 82 - 84).

6.2. Četiri temeljne oblasti Creativus kurikulumuma

6.2.1. Muzika u Creativus kurikulumu

Muzika igra glavnu ulogu u ovom kurikulumu. Sve aktivnosti koje se realizuju u radu u svojoj biti imaju utkane muzičke sadržaje. U svijetu u kojem živimo auditivni uticaj na čovjeka se zanemaruje, dok se značaj vizualnog preuveličava. Potencijal ljudskog mozga za auditivne podražaje je nedovoljno iskorišten. Svjesni važnosti poticanja svih segmenata razvoja kroz muziku i muzičke sadržaje od samog osnivanja Creativusa, naš program se u kontinuitetu vodi ovom spoznajom (kolaž fotografija: dokumentovanje muzičkih radionica).

Slika 6.1

Dokumentovanje aktivnosti u okviru muzičkih radionica, Creativus, Sarajevo

Muzika u Creativus kurikulumu realizuje se u okviru **Muzičkih radionica**. Proučavajući različite metodologije i odgojno-obrazovne pristupe, došli smo do našeg koji pokušava uzeti iz svakog od pomenutih elemente koji odgovaraju radu s mješovitom uzrasnom grupom koristeći muziku kao temelj za konstrukciju aktivnosti. Muzika stvara klimu u grupi koja pokreće na djelovanje. Kroz muziku i muzičke sadržaje u mogućnosti smo integrisati sve druge sadržaje (razvoj govora, poticanje razvoja početnih matematičkih pojmova, upoznavanje okoline, likovni, tjelesni i muzički odgoj). Svakodnevnom korištenjem muzike i muzičkih sadržaja u radu, potičemo sve segmente razvoja: kongnitivni, emocionalni, motorički, socijalni razvoj kao i razvoj interkulturalne svijesti.

- Muzika potiče razvoj kognitivnih vještina, kao što su pažnja, koncentracija, slušna diskriminacija, memorija i kritičko razmišljanje. Aktivnosti, kao što su slušanje, prepoznavanje ritma i melodije te sviranje muzičkih instrumenata, mogu potaknuti razvoj mozga i kognitivnih sposobnosti kod djece.

- Muzika je snažan alat za izražavanje i obradu emocija, pomaže djeci u razumijevanju i upravljanju vlastitim emocijama, kao i u razvijanju empatije prema drugima. Pjevanje, sviranje instrumenata, komponovanje ili slušanje muzike koja odražava različite emocije mogu potaknuti emocionalni razvoj kod djece.
- Aktivnosti koje uključuju muziku, poput plesa ili sviranja instrumenata, potiču motorički razvoj djece. Koordinacija pokreta, krupna i fina motorika i razvoj motoričkih sposobnosti mogu se razvijati kroz muzičke igre i aktivnosti.
- Muzika utiče na razvoj saradnje, timskog rada i socijalnih vještina kod djece i mladih. Pjevanje u horu, sviranje u muzičkom ansamblu ili komponovanje muzike u grupi potiče društvenu interakciju, razumijevanje uloge pojedinca u grupi te razvijanje socijalnih vještina poput komunikacije, slušanja i poštovanja različitosti.
- Muzika je važan alat za upoznavanje različitih kultura, muzičkih tradicija i historije umjetnosti. Uključivanje muzike iz različitih kultura u integrisani kurikulum može potaknuti osjećaj globalnog pripadanja kod djece i mladih.

6.2.2. Hrana u Creativus kurikulumu

Creativus kurikulum potiče razvoj svijesti o kvalitetnim prehranbenim navikama kod djece i mladih. Razvoj te svijesti može imati dugotrajne pozitivne efekte na dječje zdravlje i kvalitetnije životne navike. Prehrambene navike formiraju se u najranijem djetinjstvu i imaju snažan utjecaj na fizičko, mentalno i emocionalno zdravlje u kasnijem životu. Evo nekoliko ključnih razloga kojim se Creativus kurikulum vodi, zašto je razvoj svijesti o kvalitetnim prehranbenim navikama važan kod djece i mladih:

- Fizičko zdravlje: Kvalitetne prehrambene navike kod djece i mladih mogu pomoći u održavanju zdrave tjelesne mase, normalnom rastu i razvoju, te smanjenju rizika od raznih zdravstvenih problema. Pravilna prehrana može osigurati djetetu potrebne nutrijente za optimalan rast i razvoj.
- Mentalno zdravlje: Prehrambene navike također mogu imati utjecaj na mentalno zdravlje djece i mladih. Brojna istraživanja u svijetu su pokazala da zdrava prehrana bogata nutrijentima može poboljšati kognitivne funkcije, koncentraciju, pažnju, raspoloženje te smanjiti rizik od mentalnih poremećaja poput hiperaktivnosti, depresije i anksioznosti.
- Navike u odrasloj dobi: Prehrambene navike koje se nauče u djetinjstvu često se nastavljaju i u odrasloj dobi.

Hrana kao komponenta kurikuluma realizuje se kroz **Kuharske radionice**. Ove radionice su osmišljene tako da se djeca upoznaju s temeljima kuhanja, razviju svoje kulinarske vještine, nauče o zdravoj prehrani i stvore zabavne uspomene. Odgojno-obrazovni ciljevi kuharskih radionica, koje su prilagođene djeci uzrasta od 2 do 6 godina, svoj temelj imaju u integrisanom kurikulumu. Temeljni cilj dugoročno doprinosi dječjem zdravlju i kvalitetnijem životu. Neki od ishoda učenja u okviru kuharskih radionica su:

- Osnove kuhanja: Glavni zadatak jeste da djeca mogu naučiti temeljne vještine kuhanja, poput pravilnog pranja ruku, sjeckanja povrća, miješanja tijesta, kuhanja tjestenine i pripreme jednostavnih umaka. Izuzetno je bitno voditi računa o interesima i uzrastu djece, obično se kreće od jednostavnih jela, koja su djeci privlačna, kako bi stekli temeljnu kulinarsku sigurnost.

- Svjetska kuhinja: Djeca istražuju različite kuhinje iz cijelog svijeta, imaju mogućnost naučiti o različitim sastojcima, začinima i tehnikama kuhanja te pripremiti jednostavna jela koja su karakteristična za te kuhinje.
- Sezonska kuhinja: Djeca mogu naučiti o sezonskim namirnicama i pripremi jela u skladu s godišnjim dobima. (kolaž fotografija: dokumentovanje kuharskih radionica)

Slika 6.2

Dokumentovanje aktivnosti u okviru kuharskih radionica, Creativus, Sarajevo

6.2.3. Strani jezici u Creativus kurikulumu

Interkulturalne komunikacijske vještine su ključne u današnjem globalnom društvu koje je sve više povezano i sarađuje na međunarodnom nivou. Učenje stranog jezika omogućava nam razumijevanje različitih vrijednosti, običaja, normi i načina razmišljanja drugih kultura. Učenje stranog jezika također potiče razvoj međukulturalne osjetljivosti, empatije i razumijevanja prema drugima, smanjuje stereotipe, predrasude i barijere u komunikaciji i potiče inkluzivnost, toleranciju i razumijevanje različitosti.

Strani jezici u Creativus kurikulumu realizuju se u okviru **Engleske radionice**. U uzrastu od 2 do 6 godina, kada su djeca još uvijek u fazi razvijanja motoričkih vještina i razumijevanja vlastitog jezika, učenje stranog jezika provodi se isključivo kroz igru, muziku, pjesme, priče i slikovnice. Dijete najviše uči slušajući i ponavljajući jednostavne riječi i fraze. Starija djeca (oni koji su u godini pred polazak školu) su spremna za strukturiranije učenje stranog jezika. Mogu naučiti osnovne riječi, fraze i jednostavne gramatičke koncepte. Temeljni pristup je učenje u stvarnom kontekstu kroz igru. Upotreba vizualnih pomagala kao što su ilustracije, kartice sa slikama i videozapisi su korisni za razvijanje vokabulara i jezičkih vještina. Pri realizaciji radionica stranih jezika, vodi se mnogo računa o dva parametra:

- Stvaranje poticajnog okruženja – djeca su okružena jezičkim materijalom na stranom jeziku, kao što su knjige, igračke, plakati i igre. Djecu izlažemo autentičnom jeziku kroz pjesme, filmove, serije i druge medijske sadržaje na stranom jeziku. Koristimo svaku priliku ugostiti nekoga kome je taj strani jezik maternji;
- Interaktivne metode učenja – kao što su kreativni rad i kreativne igre, igre uloga, pjesme i zabavne vježbe su izuzetno efikasne u poticanju djece da aktivno učestvuju u učenju stranog jezika i razvijaju svoje vještine komunikacije. (Kolaž fotografija: dokumentovanje engleskih radionica)

Slika 6.3

Dokumentovanje aktivnosti u okviru radionica stranih jezika, Creativus, Sarajevo

6.2.4. Priroda u Creativus kurikulumu

Četvrti segment Creativus kurikulumu jeste razvoj svijesti o značaju prirodnog okruženja u odgojno-obrazovnom radu. Creativus kurikulum realizuje neke od ciljeva **šumske pedagogije u urbanom okruženju** (fraza koju smo počeli koristiti od jula 2021. godine kada smo napravili naše Kreativno dvorište).

Šumska pedagogija za djecu (poznata i kao šumska škola ili Forest School) ima svoje korijene u skandinavskim zemljama, a njeni tvorci i začetnici su različiti edukatori i pedagozi, koji su prepoznali važnost prirode i vanjskog okruženja za djetinjstvo i razvoj djece.

Šumsku pedagogiju u urbanom okruženju, karakteriše korištenje prirodnog okruženja kao prostora za učenje. To je prije svega naše kreativno dvorište, ali može biti i park, šuma, vrt ili drugo prirodno područje koje je dostupno u urbanom okruženju. U ovakvim „učionicama na otvorenom“ djeca imaju mogućnosti za istraživanje, promatranje i interakciju s prirodom te razvijaju osjetilne sposobnosti i pažnju.

Kreativno dvorište predstavlja mjesto koje pruža djeci priliku da se razvijaju slobodno i uživaju u učenju kroz igru. Značaj rada u kreativnom dvorištu, učionici na otvorenom, ogleda se u sljedećim standardima kvaliteta:

- Aktivno učenje: Ovim odgojno-obrazovnim pristupom potičemo aktivno učenje kroz iskustveno učenje i praktične aktivnosti. Djeca se potiču da istraže, promatraju, eksperimentšu i učestvuju u aktivnostima koje se temelje na njihovim interesima i potrebama.
- Integrirani pristup: Aktivnosti u prirodi u urbanom okruženju uključuju različite aspekte odgoja i obrazovanja, uključujući naučne, matematičke, jezičke, umjetničke, i druge sadržaje. Ovaj sveobuhvatni pristup omogućava djeci i mladima da steknu različita znanja i vještine kroz integraciju prirode u odgojno-obrazovni proces.
- Poticanje samopouzdanja i autonomije: Primjenom metoda šumske pedagogije potiče se samopouzdanje i autonomija kod djece. Kroz iskustveno učenje u prirodi, djeca se potiču da razvijaju samopouzdanje u vlastite sposobnosti, da budu samostalni u donošenju odluka i da preuzmu odgovornost za svoje postupke. Ovakav pristup ima pozitivan uticaj na razvoj njihove osobnosti, samopouzdanja i razvoja liderstva.
- Priroda koja je svuda oko nas: Parkovi, livade, šume, rijeke...imaju ogroman uticaj na kvalitetan odgoj i obrazovanje.

Creativus kurikulum ističe nekoliko segmenata razvoja na koje priroda direktno utiče:

- Razvijanje senzornih sposobnosti: Priroda nudi raznovrsne senzorne podražaje koji potiču razvoj osjetila kod djece. Neke od aktivnosti su dodirivanje lišća, slušanje zvukova iz prirode, mirisanje cvijeća i bilja, promatranje različitih boja i oblika u prirodi pomažu djeci da razviju svoje senzorne sposobnosti, što može pozitivno uticati na njihov cjelokupni razvoj.
- Razvijanje motoričkih vještina: Boravak u prirodi pruža djeci priliku da se kreću, istražuju i igraju na različitim terenima. Penjanje na drveće, trčanje po travi, istraživanje potoka, rijeka ili jezera potiče razvoj motoričkih vještina poput koordinacije, ravnoteže, snage i izdržljivosti.

- Razvijanje kreativnosti: Priroda nudi inspiraciju za kreativnost kod djece. Dječju maštu mogu potaknuti prirodni elementi kao što su oblici oblaka, oblici listova ili kamenčića, što potiče dječju kreativnost i inovativnost.
- Razvijanje emocionalne inteligencije: Priroda je mjesto gdje djeca mogu naučiti razumjeti i upravljati svojim osjećajima. Boravak u prirodi pruža djeci priliku da se povežu s prirodnim okruženjem, promatraju životinje u njihovom prirodnom staništu te razviju empatiju prema svim živim bićima i okolišu.
- Poticanje istraživačkog duha: Priroda je izvanredan izvor znanja i prilika za istraživanje. Djeca se mogu diviti biljnom i životinjskom svijetu, promatrati procese kao što su rast biljaka ili migracija ptica, te razvijati znatiželju i istraživački duh.
- Smanjenje stresa i poticanje zdravlja: Boravak u prirodi može smanjiti razinu stresa kod djece i mladih te unaprijediti njihovo fizičko i mentalno zdravlje. Istraživanja su pokazala da boravak u prirodi može smanjiti simptome stresa, anksioznosti i depresije kod djece te potaknuti fizičku aktivnost, što može doprinijeti boljem zdravstvenom stanju djece (kolaž fotografija: dokumentovanje radionica iz Kreativnog dvorišta).

Slika 6.4

Dokumentovanje aktivnosti u okviru radionica Kreativnog dvorišta, Creativus, Sarajevo

6.3. Prikaz okvirnog plana aktivnosti Creativus kurikulumu

U nastavku rada (Tabela 6.1) bit će predstavljen prikaz okvirnog godišnjeg plana aktivnosti u Creativusu.

Tabela 6.1

Prikaz okvirnog godišnjeg plana aktivnosti

SEPTEMBAR	OKTOBAR	NOVEMBAR
Forimranje grupe, utvrđivanje <i>pravila rada</i> . Stvaranje pozitivne klime u radu. Promjene u prirodi. Odlazak <i>ljeta</i> , dolazak <i>jeseni</i> . Pjesme i priče o putovanjima, nakon ljetnje pauze, o promjenama godišnjih doba ljeto-jesen.	<i>Jesen</i> . <i>Prava i odgovornosti</i> djece i odraslih (Dječija nedjelja). <i>Različitosti</i> (sposobnosti, rase, vrste...)	Teme o domovini. Prirodne i društvene ljepote naše domovine, BiH. Kultura, sport, umjetnost u BiH. Državni praznik Dan državnosti BiH. Razni internacionalni praznici – Dan zahvalnosti,...
DECEMBAR	JANUAR	FEBRUAR
Odlazak <i>jeseni</i> , dolazak <i>zime</i> . <i>Zimske radosti</i> ; <i>zimski praznici</i> . Iščekivanje Djeda Mraza.	<i>Zimske radosti</i> . <i>Zimski praznici</i> .	<i>Slavimo ljubav</i> . Istražujemo prirodu i ljubav koju vidimo u prirodnom okruženju.
MART	APRIL	MAJ
Odlazak <i>zime</i> , dolazak <i>proljeća</i> . <i>Obitelj</i> .	Godišnje doba - <i>proljeće</i> . <i>Promjene u prirodi</i> . Buđenje prirode. <i>Dan planete Zemlje</i> . <i>Svemir, ekologija, okoliš</i> .	<i>Obitelj/porodica</i> . <i>Svijet oko nas</i> .
JUNI	JULI	AVGUST
Promjene u prirodi. Odlazak <i>proljeća</i> dolazak <i>ljeta</i> . <i>Svijet oko nas!</i> <i>Završna priredba s roditeljima</i> .	„Ljeto u Creativusu” Gosti iz inostranstva. Dvojezične radionice s djecom iz BiH dijaspore.	Kolektivni godišnji odmor! U drugoj polovini augusta kontaktiranje roditelja za početak aktivnosti u sptembru!

Pored ovog plana, voditelji radionica prave vlastite mjesečne, sedmične i dnevne planove kako bi što uspješnije ostvarili opšte i specifične ciljeve odgojno-obrazovnog rada. Refleksija na realizovane aktivnosti je ključna aktivnost koja pomaže uspješnije osmišljavanje i planiranje aktivnosti.

Uz okvirni godišnji plan aktivnosti odgajatelj/voditelj radionica je dužan voditi računa o svim specifičnim zadacima i aktivnostima s djecom.

Tabela 6.2

Prikaz obaveznih aktivnosti

Redovne aktivnosti u svakom mjesecu:

- Svakodnevne aktivnosti na otvorenom, najmanje 2 sata dnevno. Mjesečno u prosjeku 40 sati na otvorenom, na godišnjem nivou, u prosjeku 440 sati.
- Planiranje jelovnika s djecom, redovne kuharske radionice.
- Redovne posjete parkovima, biblioteci, muzejima, pozorištima.
- Četiri slikovnice mjesečno, svake sedmice jedna slikovnica, sa sadržajima po izboru djece ili u skladu s temom.
- Učenje sviranja, pjevanja i plesanja uz pjesme u skladu s temom. Izbor pjesme mjeseca.
- Izrada digitalne slikovnice (pjesmarice za pjesmu mjeseca) odgajatelj zajedno s djecom.
- Poticanje zainteresovanosti i izrada naučnih projekata.
- Poticanje zainteresovanosti i izrada umjetničkih projekata.
- Redovan razgovor na dnevnim sastancima o tome kako se osjećamo? Poticanje djece da promišljaju o svojim i tuđim osjećanjima.
- Planiranje i realizacija aktivnosti za razvoj empatije.
- Realizacija aktivnosti redovnog praćenja promjena u prirodi (godišnjih doba, rast djece, promjene raspoloženja...).
- Poticanje razumijevanja i učenja dana, mjeseci, vremena, boja, slova, brojeva i svega što je djeci blisko, poznato i nepoznato.

U Tabeli 6.2. istaknute su obavezne aktivnosti s djecom koje se modifikuju i kreiraju na temelju interesa grupe. Teme koje su pomenute u okvirnom godišnjem planu predstavljaju samo podlogu za sve druge teme koje odgajatelj realizuje u skladu s dječjim interesima.

6.4. Opći i specifični ciljevi Creativus kurikulumu

Opći i specifični ciljevi svih aktivnosti u Creativusu u potpunosti prate smjernice Standarda kvaliteta rada u predškolskom odgoju i obrazovanju (APOSO, 2022):

Opći ciljevi su:

- Holističkim pristupom u odgojno-obrazovnom radu potaknuti sve segmente dječjeg razvoja.
- Uticati na svijest roditelja djece o važnosti strukturiranog i vođenog odgojno-obrazovnog djelovanja na djecu od najranijeg uzrasta.
- Kreiranje sigurne i ugodne klime za odgojno-obrazovno djelovanje.
- Razvijati kompetencije učitelja i svih uposlenika u Udruženju kako bi se u kontinuitetu razvijao kvalitet profesionalnog djelovanja u radu s djecom, poticanje cjeloživotnog učenja.

Specifični ciljevi Creativus kurikulumu:

- Kroz muzičke radionice potaknuti sve segmente dječjeg razvoja (socio-emocionalni, psihomotorni i kognitivni).

- Kroz kuharske radionice potaknuti razvoj svijesti i znanja o značaju zdrave i raznovrsne ishrane.
- Kroz engleske radionice potaknuti razvoj svijesti o postojanju drugog i drugačijeg.
- Kroz radionice u prirodi potaknuti razvoj svijesti o važnosti očuvanja prirode, o važnosti korištenja prirodnih resursa za učenje, rast i razvoj.
- Kroz sve radionice poticati razvoj interkulturalnih kompetencija kod djece i mladih.

6.5. Dokumentovanje i praćenje napretka razvoja djece u saradnji s roditeljima

Portfolio - Obaveza odgajatelja/voditelja aktivnosti je da kontinuirano dokumentuje napredak dječjeg razvoja kroz izradu portfolija dječjih radova s pismenim osvrtom na prikupljeni materijal u toku godine.

Evaluacija rada, refleksija roditeljima kao poticaj za samorefleksiju učitelja - Svake sedmice, petkom, nakon realizovane radne sedmice, voditelj radionica piše roditeljima refleksiju na odrađenu sedmicu u viber grupi u kojoj su svi roditelji. Dokumentovano fotografijama i videima roditelji se obavijeste o aktivnostima, ciljevima i zadacima koji su realizovani u toj sedmici. Roditelji se svakodnevno ohrabruju na otvorenu komunikaciju s djecom, fotografije koje odgajtelji bilježe u radu s djecom služe kao poticaj za lakše iniciranje razgovora: roditelj - dijete, kod kuće. Voditelj radionica ima formirane viber grupe i s roditeljima svakog djeteta pojedinačno gdje postoji mogućnost svakodnevne komunikacije i informisanja roditelja o progresu djeteta, po potrebi.

Jednom godišnje, najčešće krajem jula, Creativus organizuje radionicu s roditeljima. Na završnoj godišnjoj radionici s roditeljima dajemo djeci priliku da razvijaju samopouzdanje za javni nastup i prime zahvalnice za uspješan kreativni rad i igranje u prethodnoj godini. Izbjegavamo individualno predstavljanje djece kako bismo smanjili stres i strah kod djece. Na svim priredbama/ radionicama s roditeljima, trudimo se da kroz muziku i muzičke sadržaje, najčešće pjevanje u horu omiljenih pjesama iz prethodne godine, potaknemo djecu da se osjećaju dobro jer izlažu nešto što im je dobro poznato. Ostale aktivnosti (umjetnički i naučni projekti, usvojeno znanje iz raznih oblasti) djeca prezentuju, svako svom roditelju, predstavljajući im portfolio radova iz te godine.

Saradnja s roditeljima – Roditelji su dobrodošli na sve naše aktivnosti, nakon što dijete prođe period adaptacije. Period adaptacije u Creativusu se tretira kao način ohrabivanja roditelja da oni pripreme dijete za početak socijalizacije. Odvajanje djece od roditelja često je bolnije za same roditelje, te ih stoga savjetujemo da oni moraju imati razvijeno povjerenje prema instituciji u kojoj ostavljaju dijete kako bi taj model prenijeli na dijete. Iz dugogodišnjeg iskustva tvrdimo da je taj pristup jako dobar i u startu razvija odnos povjerenja između ustanove, učitelja i roditelja. Otvorenom i direktnom komunikacijom osnažujemo roditelje da jačaju svoje kompetencije u roditeljstvu.

Pored redovne, svakodnevne/jednosedmične komunikacije s roditeljima putem viber grupe, Creativus organizuje povremene roditeljske sastanke, kako grupne tako i individualne/savjetodavne u zavisnosti od situacije, nekada na inicijativu Creativusa, a nekada i na inicijativu samih roditelja.

Zaključak

Kao što svaki učitelj ohrabruje djecu da pronađu unutrašnju motivaciju u svemu što rade, tako je i za izradu ovog rada prvo pronađena unutrašnja motivacija. Kao jedan od osnivača, voditelj radionica i odgajatelj u Creativusu posljednjih 20 godina, smatrala sam da je ovaj rad izvrsna prilika da se osvrnemo na razvoj Creativus kurikuluma. Veoma je bitno da ostane zabilježeno kako se jedan inovativan, neformalni, odgojno-obrazovni pristup može raditi na visokom nivou posvećenosti i profesionalnog pristupa radu s djecom, roditeljima i širom društvenom zajednicom.

Creativus kurikulum, koji u svojoj strukturi ima sve elemente kvalitetnog integrisanog kurikuluma, šalje poruku odgajateljima/učiteljima/voditeljima radionica da kurikulum nije strogi plan i program rada. Ovaj kurikulum daje mogućnost svakom odgajatelju da s grupom djece s kojom radi kreira vlastiti put usvajanja životnih vrijednosti, znanja i vještina, kreativno i kroz igru.

Odgoj i obrazovanje od najranijeg uzrasta predstavlja veliki izazov i obavezu kako društva tako i svakog pojedinca. Naše polazište je da su profesionalci (učitelji u svim sferama odgojno-obrazovnog djelovanja od jaslica do univerziteta) dužni i moralno i etički svojim primjerom širiti znanje i poticati zajednicu da odgojno-obrazovno djeluju od najranijeg uzrasta.

Prikazom Creativus kurikuluma pokušali smo predstaviti jedan od načina neformalnog odgojno-obrazovnog djelovanja s djecom uzrasta od 2 do 6 godina. Nadamo se da će ovaj primjer iz prakse poslužiti kao inspiracija i motivacija za odgajatelje koji nisu sigurni koji pedagoški pristup bi slijedili. Kao što i u radu s djecom vjerujemo da u sretnoj zajednici, grupi djece, ima mnoštvo pojedinaca koji trebaju naći svoj vlastiti put za postizanje vlastitog maksimuma, tako vjerujemo i da svaki učitelj mora naći svoj vlastiti pedagoški pristup, onaj kojim će najbolje sebe ostvariti i biti društveno koristan.

Literatura

- Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje. (2022). *Standardi kvaliteta rada predškolskih ustanova*. Sarajevo.
- Gardner, H. (1993). *Multiple intelligences: New horizons in theory and practice*. NY: Basic Books.
- Goleman, D. (1997). *Emocionalna inteligencija*. Zagreb: Školska knjiga.
- Ignjatović-Savić, N. i saradnici. (1996). *Reči su prozori ili zidovi - Program nenasilne komunikacije 1, radionice za djecu od 5 do 10 godina*. Interna publikacija projekta: „Uzajamno vaspitanje: Jezik Žirafa u vrtiću i školi“. Beograd.
- Kasumagić-Islambegović, L. (2017). *Odgojno obrazovni efekti muzičko-horskih radionica na razvoj empatije kod djece predškolskog uzrasta* [Master rad]. Pedagoški fakultet Univerziteta u Sarajevu.
- Kasumagić-Islambegović, L. (2022). *Creativus kurikulum*. Sarajevo.
- Kembel, D. (2004). *Mocartov efekat*. Beograd: Finesa.
- Kirsten, A. H., i saradnici. (2000). *Stvaranje učionica u kojima dijete ima centralnu ulogu 3-6 godina*. Sarajevo: Centar za obrazovne inicijative Step by Step.
- Leu, L. (2003). *Nenasilna komunikacija - Praktični vodič za samostalnu vježbu, vježbu u grupi i vježbu u učionici*. CNVC.
- Manesteriotti, V. (1975). *Muzički odgoj na početnom stupnju (Metodske upute za odgajatelje i nastavnike razredne nastave)*. Zagreb: Školska knjiga.
- OECD. (2021). *Starting strong VI: Supporting meaningful interactions in early childhood education and care*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/f47a06ae-en>
- Preporuke Vijeća o visokokvalitetnim sustavima ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. (2019). *Službeni list Europske unije* (C 189/4 od 5.6.2019). <https://eur-lex.europa.eu>
- Rosenberg, M. (2006). *Nenasilna komunikacija - jezik života*. Osijek: Centar za mir, nenasilje i ljudska prava.
- Slunjski, E. (2001). *Integrirani predškolski kurikulum - rad djece na projektima*. Zagreb: Mali profesor.
- U.G. Creativus. (2005). *Statut Udruženja mladih za komunikaciju i kreativno učenje*. Sarajevo.

Slika 2.1 Struktura okoline prema teoriji ekoloških sustava (Berk, 2015, str. 28)

Слика 3.1 Донација, Летопис вртића „Наша дјеца“

Слика 3.2 Мапа ума, менаџмент предшколске установе „Наша дјеца“

Слика 3.3 Социограм, истраживање стручних сарадника Обданишта и забавишта „Наша дјеца“

Slika 4.1 Projekt - Dijete u svijetu muzike - sviranje na instrumentima od reciklažne ambalaže

Slika 4.2 Projekt - Spasimo pčele - upoznavanje s košnicom i biljkama koje pčele „vole“

Slika 4.3 Projekt - Bajka, dvorac - zidanje s ciglom i malterom

Slika 4.4 Osmišljen poticajni prostor - pilot projekt Waldorf vrtić

Slika 4.5 Projekt - Folklor i legende iz moje zemlje - posjeta kulturno-umjetničkim društvima - saradnja s lokalnom zajednicom

Slika 4.6 Projekt - Folklor i legende moje zemlje - roditelji pričaju legende iz svog djetinjstva, simulacija „u noći bez struje“

Slika 5.1 Oblikovanje i modeliranje

Slika 5.2 Kombinovana tehnika i akvarel

Slika 5.3 Otisak šake- Moje stablo života

Slika 5.4 Kompostana

Slika 5.5 Sadnja pelcera u čaše

Slika 5.6 Sadnja kadifica

Slika 5.7 Gost roditelj

Slika 5.8 Cvijeće šekerić u saksijama

Slika 5.9 Cvijeće šekerić u dvorištu vrtića

Slika 5.10 Cvijeće u ukrasnim kutijama

Slika 5.11 Bojenje i ukrašavanje kutija za cvijeće

Slika 5.12 Putujući kofer. Primjer saradnje s porodicama kroz tematske materijale

Slika 6.1 Dokumentovanje aktivnosti u okviru muzičkih radionica, Creativus, Sarajevo

Slika 6.2 Dokumentovanje aktivnosti u okviru kuharskih radionica, Creativus, Sarajevo

Slika 6.3 Dokumentovanje aktivnosti u okviru radionica stranih jezika, Creativus, Sarajevo

Slika 6.4 Dokumentovanje aktivnosti u okviru radionica Kreativnog dvorišta, Creativus, Sarajevo

Tabela 1.1 Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 1.1.a (APOS0, 2022)

Tabela 1.2 Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 1.1.b (APOS0, 2022)

Tabela 1.3 Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 1.2.a (APOS0, 2022)

Tabela 1.4 Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 1.2.b (APOS0, 2022)

Tabela 1.5 Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 1.3. (APOS0, 2022)

Tabela 1.6 Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 1.4. (APOS0, 2022)

Tabela 1.7 Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 2.1. (APOS0, 2022)

Tabela 1.8 Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 2.2. (APOS0, 2022)

Tabela 1.9 Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 2.3.a (APOS0, 2022)

Tabela 1.10 Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 2.3.b (APOS0, 2022)

Tabela 1.11 Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 2.4. (APOS0, 2022)

Tabela 1.12 Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 2.5. (APOS0, 2022)

Tabela 1.13 Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 2.6. (APOS0, 2022)

Tabela 1.14 Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 3.1. (APOS0, 2022)

Tabela 1.15 Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 3.2. (APOS0, 2022)

Tabela 1.16 Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 3.3. (APOS0, 2022)

Tabela 1.17 Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 3.4. (APOS0, 2022)

Tabela 1.18 Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 4.1. (APOS0, 2022)

Tabela 1.19 Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 4.2. (APOS0, 2022)

Tabela 1.20 Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 4.3. (APOS0, 2022)

Tabela 1.21 Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 4.4. (APOS0, 2022)

Tabela 1.22 Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 5.1. (APOS0, 2022)

Tabela 1.23 Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 5.2. (APOS0, 2022)

Tabela 1.24 Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 5.3. (APOS0, 2022)

Tabela 1.25 Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 6.1. (APOS0, 2022)

Tabela 1.26 Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 6.2. (APOS0, 2022)

Tabela 1.27 Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 6.3. (APOS0, 2022)

Tabela 1.28 Deskriptivna procjena primjene pokazatelja za Standard 6.4. (APOS0, 2022)

Tablica 2.1 Standard Socijalno okruženje i poticajna pedagoška klima (APOS0, 2022, str. 26)

Tablica 2.2 Deskriptivna statistika odgovora na pitanje koliko odgojitelji pridonose stvaranju produktivne klime (Vuković Antolović, 2023, str. 119)

Tablica 2.3 Prikaz procjene doprinosa odgojitelja uspostavljanju pozitivne i prijatne klime u ustanovi (Vuković Antolović, 2023, str 120)

Табела 3.1 Развојни план, педагошка 2019/2020.

Tabela 4.1 Osnovne odlike tradicionalnog i integrisanog planiranja. (prema Čudina-Obradović i Brajković (2009); Kamenov (1997); Pavlovski (1991); Slunjski (2001))

Tabela 4.2 Indikatori za Standard 1.3. Okruženje ustanove je inkluzivno (APOS0, 2022, str. 25)

Tabela 4.3 Interakcije između odgajatelja i djece, dio Standarda 2.3. (APOS0, 2022, str. 32)

Tabela 5.1 Pregled metoda, primjera aktivnosti i doprinosa primjeni standarda kvaliteta rada (adaptirano prema Refleksivni praktikum, 2021, Tim odgajatelja ustanove)

Tabela 5.2 Oblast kvaliteta: Okruženje - Standard 1.2. Adaptirano prema Okruženje i uslovi podstiču na učenje kroz igru i istraživanje, kroz fizičke aktivnosti svakog djeteta i boravak na otvorenom (APOS0 2022, str. 22)

Tabela 5.3 Kurikulum - Standard 2.2. Predškolski program je utemeljen na uzajamnoj povezanosti i međuticaju igre i učenja. Tabelarni prikaz primjene standarda u aktivnostima sa djecom, adaptirano prema (APOS0, 2022, str. 45)

Tabela 5.4 Predškolska ustanova promoviše, podstiče i osigurava profesionalni razvoj osoblja (autorska prilagodba na segment priroda i važnost očuvanja okoliša). Adaptirano prema Standard 3.2. (APOS0, 2022, str. 45).

Tabela 6.1 Prikaz okvirnog godišnjeg plana aktivnosti

Tabela 6.2 Prikaz obaveznih aktivnosti

PRILOZI

Prilog 1: Upitnik za vaspitače

AGENCIJA ZA PREDŠKOLSKO,
OSNOVNO I SREDNJE OBRAZOVANJE

www.aposo.gov.ba